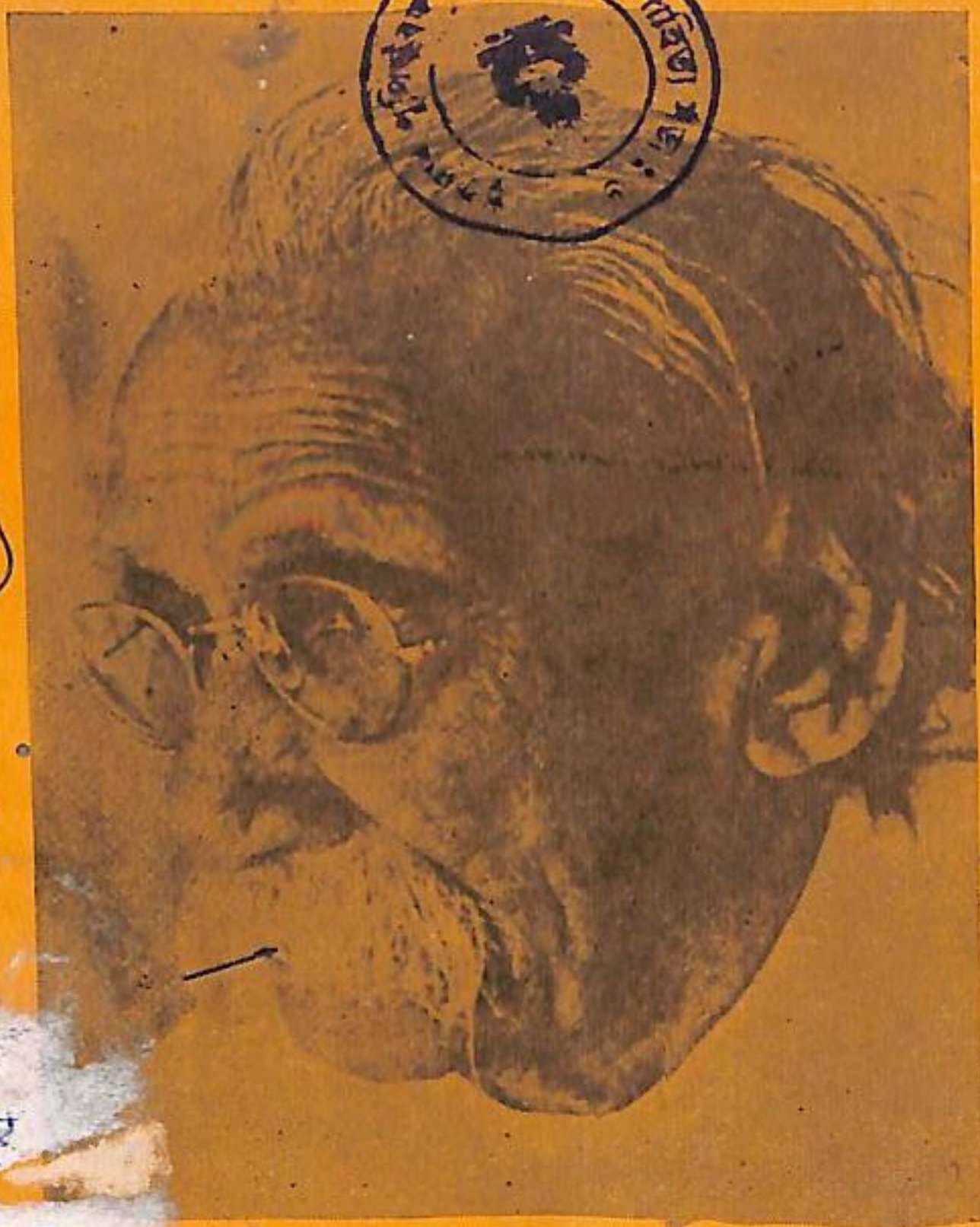

২৫৪

বিহগী কবি

দ্বিবিহ
SHAN

২৬
২

অসম সাহিত্য সভা

চৌকি প্ৰিন্ট

১৯৫৭ চন

চিৰ চেনেহী মোৰ ভাষা জননী

বিহগী কবি

শতাব্দীৰ শ্ৰদ্ধাৰ্থ্য

সম্পাদক

শ্ৰীদুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মা

অসম সাহিত্য সভা

বঘুনাথ চৌধাৰী জন্ম-শতবাৰ্ষিকী উছৰ সমিতি

গুৱাহাটী, অসম

Bihagi Kabi: A centenary Volume on Bihagi Kabi Raghunath Chowdhary, an ex-President of Assam Sahitya Sabha, edited by Shri Durgeswar Sarmah and published by Shri Gobinda Mahanta, General Secretary, Raghu Nath Chowdhary Birth Centenary Celebration Committee, January 20, 1980.

Price: Rs.4.00

সম্পাদক

শ্রীদুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মা

প্রকাশক

শ্রীগোবিন্দ মহন্ত

প্রধান সম্পাদক,

বঘুনাথ চৌধাৰী জন্ম-শতবাৰ্ষিকী উছৰ সমিতি

অসম সাহিত্য সভা,

গুৱাহাটী-১

মূল্য : চাৰি টকা

মুদ্রাকৰ

হেমকোষ প্রিন্টাৰ্ছ

শিলপুখুৰী, গুৱাহাটী-৩

অসমৰ বৰেণ্য কবি বঘুনাথ চৌধাৰী এসময়ত অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতিৰ আসনত অধিষ্ঠিত হৈ সেই মহান অনুষ্ঠানটিৰ নেতৃত্ব কৰিছিল। এই বছৰ জানুৱাৰী মাহত সেই গৰাকী কবিৰ 'পুণ্য জন্মৰ শতবৰ্ষ পূৰ্তি' হ'ল। এই উপলক্ষে অসম সাহিত্য সভা আৰু ইয়াৰ শাখা সমূহে পবিত্ৰ মাঘ মাহত বিভিন্ন কাৰ্য সূচীৰে বঘুনাথ চৌধাৰী জন্ম-শতবাৰ্ষিকী উছৰ পালনৰ আয়োজন কৰিছে। অসম সাহিত্য সভাৰ উদ্যোগত কেন্দ্ৰীয়ভাৱে গুৱাহাটীত অহা ২০ জানুৱাৰীৰ পৰা এই উছৰ উদযাপিত হব। উছৰ সমিতিয়ে গ্ৰহণ কৰা বিভিন্ন কাৰ্যসূচীৰ ভিতৰত স্মৃতি গ্ৰন্থ 'বিহগী কবি'ৰ প্ৰকাশো এটি কাৰ্য। উছৰ সমিতিয়ে আমাক এই গ্ৰন্থৰ সম্পাদনাৰ দায়িত্ব দিয়াত সমিতিৰ শলাগ লোৱা হ'ল। পিছে, সম্পাদনা সমিতিয়ে 'বিহগী কবি' গ্ৰন্থৰ যেনেদৰে আঁচনি কৰিছিল, কাগজৰ দুৰ্ভাগ্য অৱস্থা আৰু সাম্প্ৰতিক আন্দোলনৰ কাৰণে অফিছ, প্ৰেছ আদি সঘনে বন্ধ হৈ থকাত আঁচনি অনুসাৰে কাম কৰিব পৰা নহ'ল। ইয়াৰ বাবে আমি ৰাইজৰ ওচৰত ক্ষমা ভিক্ষা মাগিলো।

"বিহগী কবি" সম্পাদনাত উছৰ সমিতিৰ সভাপতি শ্ৰীখনীন্দ্র চন্দ্ৰ বৰুৱা আৰু প্ৰধান সম্পাদক শ্ৰীগোবিন্দ মহন্তৰ সহায়ৰ আমি শলাগ লওঁ। গ্ৰন্থখনিৰ বাবে প্ৰবন্ধ-পাতিৰে সহায় কৰোতাসকল আৰু উপদেষ্টা অধ্যাপক শ্ৰীঅতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাদেৱৰ উপৰিও ড. শ্ৰীপ্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য, ড. শ্ৰীহেমন্ত কুমাৰ শৰ্মা, অধ্যাপক শ্ৰীযোগেশ দাস আৰু শ্ৰীশৈলেন দাসৰ ওচৰত তেখেতসকলে আগ বঢ়োৱা দিহা-পৰামৰ্শৰ বাবে চিৰ কৃতজ্ঞ। কটন কলেজৰ ছাত্ৰী কুমাৰী দীপশিখা দেৱীয়ে কেতবোৰ প্ৰবন্ধৰ প্ৰেছ কপি যুগুত কৰি দি সম্পাদনা সমিতিক সহায় কৰিছে। তেওঁ আমাৰ শুভেচ্ছা আৰু শলাগৰ পাত্ৰী। মাত্ৰ চাৰিদিনৰ ভিতৰত 'বিহগী কবি' ছপা কৰি দিয়াৰ বাবে হেমকোষ প্ৰিন্টাৰ্ছৰ কৰ্মীসকলৰ কৰ্ম দক্ষতাৰ শলাগ লোৱা হ'ল।

সৰ্বো ভদ্রানি পশ্যন্তু।। জয়তু বঘুনাথ।

বিনীত

জানুৱাৰী ২১, ১৯৮০

দুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মা

সম্পাদক, বিহগী কবি, স্মৃতিগ্ৰন্থ সম্পাদনা সমিতি,

ভগৱতী প্ৰসাদ বৰুৱা ভৱন, গুৱাহাটী-১

ৰঘুনাথ চৌধাৰী জন্ম-শতবাৰ্ষিকী উচ্চৰ সমিতিৰ বিষয় বৰীয়াসকল

- ১। শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱা, সভাপতি, অসম সাহিত্য সভা
- ২। অধ্যাপক শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা, উপদেষ্টা
- ৩। শ্ৰীশান্তৰাম চৌধাৰী, উপদেষ্টা
- ৪। শ্ৰীখনীন্দ্ৰ চন্দ্ৰ বৰুৱা, সভাপতি
- ৫। ড. শ্ৰীকালীনাথ শৰ্মা, উপ-সভাপতি
- ৬। শ্ৰীগোবিন্দ মহন্ত, প্ৰধান সম্পাদক
- ৭। শ্ৰীকনক চন্দ্ৰ ডেকা, সহঃ সম্পাদক
- ৮। শ্ৰীহেৰম্ব বৰদলৈ, সহযোগী সম্পাদক
- ৯। শ্ৰীহৰিনাথ শৰ্মা, কোষাধ্যক্ষ
- ১০। শ্ৰীদুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মা, সম্পাদক, স্মৃতিগ্ৰন্থ

সদস্যসকল :

১১। অধ্যাপক ৰায়হান শ্বাহ ১২। শ্ৰীৰজনীকান্ত দেৱশৰ্মা ১৩। শ্ৰীৰাম গোস্বামী ১৪। ড. শ্ৰীহেমন্ত কুমাৰ শৰ্মা ১৫। অধ্যাপক শ্ৰীযোগেশ দাস ১৬। ড. শ্ৰীপ্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য ১৭। শ্ৰীকুমাৰ কিশোৰ ১৮। শ্ৰীযতীন গোস্বামী ১৯। শ্ৰীহিতেশ ডেকা ২০। শ্ৰীভগৱান চন্দ্ৰ মৰল ২১। শ্ৰীৰমেশ চন্দ্ৰ কলিতা ২২। ড. শ্ৰীনিশিপদ চৌধুৰী	২৩। শ্ৰীদেবেন দাস ২৪। শ্ৰীনন্দ তালুকদাৰ ২৫। শ্ৰীমেঘৰাম পাঠক ২৬। শ্ৰীভাৰত চন্দ্ৰ গোস্বামী ২৭। শ্ৰীদ্বীপেন্দ্ৰ নাথ শৰ্মা ২৮। শ্ৰীজিতেন্দ্ৰনাথ ভূঞা ২৯। শ্ৰীভূপেন্দ্ৰ নাথ বৰ্মা ৩০। শ্ৰীপ্ৰতুল চন্দ্ৰ নায়ক। ৩১। শ্ৰীৰামচৰণ ঠাকুৰীয়া ৩২। শ্ৰীএলি আহমেদ ৩৩। ড. শ্ৰীহৰিচন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য ৩৪। শ্ৰীনৰেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা

সূচী

- ১। ৰঘুনাথ আতা - - - অধ্যাপক শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা ১
- ২। বিহগী কবিৰ জীৱনালেখ্য - - - ড. শ্ৰীহেমন্ত কুমাৰ শৰ্মা ৩
- ৩। বিহগী কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰী - - শ্ৰীখনীন্দ্ৰ চন্দ্ৰ বৰুৱা ১০
- ৪। কবি চৌধাৰী আৰু তেওঁৰ গাওঁ - - শ্ৰীযোগেন্দ্ৰ নাথ মেধি ১৫
- ৫। চৌধাৰীদেৱৰ সান্নিধ্যত - - - - - শ্ৰীহৰি নাথ শৰ্মা ২১
- ৬। আমাৰ আতা - - - - - - - শ্ৰীঅৰুণমণি চৌধুৰী ২৬
- ৭। ৰঘুনাথ শব্দকোষ - - - - - - - শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱা ৩২
- ৮। নৱমল্লিকা আৰু কবি চৌধাৰী - - শ্ৰীনন্দ তালুকদাৰ ৩৮
- ৯। ৰোমান্টিক কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰী - - শ্ৰীকুমাৰেন্দ্ৰ শৰ্মা ৪১
- ১০। ৰঘু পণ্ডিতৰ পৰিচয় - - - ড. শ্ৰীপ্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য ৪৯
- ১১। খেতিয়ক কবি ৰঘুনাথ - - - - - - - শ্ৰীদুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মা ৫২
- ১২। চৌধাৰীৰ কবিতাৰ বিশেষত্ব - - - - - শ্ৰীটীকাৰাম উপাধ্যায় নিৰ্ভীক ৫৬
- ১৩। চৌধাৰীৰ কেতেকী - - - - - - - শ্ৰীতীৰ্থলোচন তামুলী ৫৮
- ১৪। আতাক মই যেনেদৰে জানো - - - - - শ্ৰীকনক চন্দ্ৰ ডেকা ৬৩

‘বিহগী কবি’ সম্মাদনা সমিতি

- ১। অধ্যাপক শ্রীঅতুল চন্দ্র হাজৰিকা—উপদেষ্টা
- ২। ড. শ্রীপ্ৰমোদ চন্দ্র ভট্টাচাৰ্য
- ৩। ড. শ্রীহেমন্তকুমাৰ শৰ্মা
- ৪। শ্রীযোগেশ দাস
- ৫। শ্রীৰামচৰণ ঠাকুৰীয়া
- ৬। শ্রীৰাম গোস্বামী
- ৭। শ্রীকুমাৰ কিশোৰ
- ৮। শ্রীৰমেশ কলিতা
- ৯। শ্রীদুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মা—সম্পাদক

ৰমুনাথ চৌধাৰী জন্ম-শতবাৰ্ষিকী উছৰ সমিতিৰ সদস্যসকল

বাওঁফালৰ পৰা প্ৰথম শাৰী : প্ৰভাত শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা, অতুলচন্দ্ৰ বৰুৱা, খনীন্দ্ৰ চন্দ্ৰ বৰুৱা, অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা, তীৰ্থনাথ শৰ্মা, বাম গোস্বামী, নৰেন শৰ্মা।

দ্বিতীয় শাৰী : দুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মা, যোগেশ দাস, ৰমেশ কলিতা, নন্দ তালুকদাৰ, হেমন্তকুমাৰ শৰ্মা, কনক ডেকা, বামচৰণ ঠাকুৰীয়া, মেঘৰাম পাঠক, গদাধৰ শৰ্মা, গোবিন্দ মহন্ত।

তৃতীয় শাৰী : প্ৰমোদচন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য, অমূল্য হালৈ, অনন্ত তালুকদাৰ, নৰেন হালৈ।

ৰঘুনাথ আতা

অধ্যাপক শ্ৰীঅতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা

১

চৌধাৰী বংশৰ যশস্বী সন্তান,
লাওপাৰা গ্ৰাম যাৰ জন্মস্থান।
কবিতা-কুঞ্জৰ বিহগীৰ পিতা
সংহতি-সন্নত ৰঘুনাথ আতা।

২

দেৱভাষা মথি বাণী-আৰাধক,
কবি ধীৰেশ্বৰ পথ-প্ৰদৰ্শক।
ওৰে জীৱনেই কামত অপিলা,
মুকলি জগতে জোগালে প্ৰেৰণা।

৩

প্ৰাগ্‌জ্যোতিষৰ জীৱন-যৌৱন,
লাও লোটা লৈ যাত্ৰা আৰম্ভন।
যাত্ৰাৰ শেষত যোগী ভোগেশ্বৰ,
বাধাহীন কবি বাজ বাজেশ্বৰ।

৪

‘সাদৰীয়ে’ দিলে ভিক্ষা পাত্ৰ তুলি
কৌমাৰ্য্য ব্ৰতত ত্যাগ-ভঙ্গ ধূলি।
‘কেতেকী’য়ে দিলে অমৰ সঙ্গীত,
উধাৰত চিত বিহঙ্গ ভঙ্গীত।

৫

‘দহিকতৰাই, দিলে ঐক্যতান
ললিত পঞ্চমে গালে জয়গান।
গিৰি কন্দৰত গিৰিমল্লিকাই,
দিলে লাজাঞ্জলি অঞ্জলি ভৰাই।

৬

বমকজমক 'বহাগীৰ বিয়া'
উখলমাখল দৰদী হিয়া।
কেৱলীয়া কবি নিজে উদাসীন,
'ফুল-শয্যা' চিতা তাতেই বিলীন।

৭

'অযত্ন-পালিতা' ভেটফুল পাহি,
মিলালে যাচিলে লাজুকীয়া হাঁহি।
বছোৰাৰ পৰা 'গোলাপো' আহিলে
শ্যামলী পাতৰ ওৰণি দাঙিলে।

৮

'নৱমল্লিকা'ৰ শুভ্ৰ আসনত
'কাৰবালা'ৰ মৰু উদ্যানত;
বীণখনি বাই তুলিলা তুফান।
সাৰ্থক কাব্যত শ্বহীদৰ দান॥

৯

মহাত্মা গান্ধীৰ মোহন মায়াত
মুক্তি-সেনানীৰ অহিংস যুদ্ধত;
স্বৰাজ-আশ্ৰম হ'ল কাৰাগাৰ
পংগু বঘুনাথ যুঁজাৰু দুৰ্বাৰ।

১০

সাহিত্য সভাৰো হ'ল কণ্ঠমণি
ধৰ্ম-কৰ্ম-সমাজ সবাবে ধৰণী,
গায়ক-নায়ক জাতীয়তাবাদী
বঘুনাথ আতা কবি অপ্রমাদী।

বিহগী কবিৰ জীৱনালেখ্য

ডক্টৰ হেমন্তকুমাৰ শৰ্মা

অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি বিহগী কবি বঘুনাথ চৌধাৰীৰ জন্ম কামৰূপ জিলাৰ অন্তৰ্গত লাউপাৰা গাঁৱৰ। জন্ম দিন ১৮০১ শকৰ ৬ মাঘ বৃহস্পতিবাৰ গণেশ চতুৰ্থী তিথি। চৌধাৰীৰ পিতৃ ভোলানাথ চৌধাৰী এজন উদাৰ আৰু আত্মবৃত্ত লোক আছিল। কবিৰ জন্মৰ সময়ত কুল পুৰোহিত বিজয় চক্ৰৱৰ্তীয়ে ভোলানাথক কৈছিল, “বোপা, এওঁ তোমাৰ বংশৰ ‘বঘুনাথ’ হ’ব। জন্মৰ ছয়-দিন পিছত গণনা কৰি ‘সোমনাথ’ নাম থোৱা হৈছিল যদিও পুৰোহিতদেৱে প্ৰথমে উচ্চাৰণ কৰা বঘুনাথ নামটোৰেহে কালক্ৰমত কবি জনাজাত হ’ল।

নানা বিপদ ধুমুহাৰ মাজত বঘুনাথৰ বাল্যকাল অতিবাহিত হয়। জন্মৰ কেইমাহমান পিছতেই পিৰালিৰ পৰা বেয়াকৈ পৰাৰ ফলত তেওঁৰ ভৰি দুখন আজীৱন ঘূণীয়া হয়। কবিৰ চাৰি বছৰ বয়সতে জহনী বোগত মাতৃ দয়ালতা আৰু ককায়েক বায়েকো ঢুকায়। এই মৃত্যুৰ শোক শিশু বঘুনাথে অনুভৱ কৰিব পৰা নাছিল যদিও পিতৃ ভোলানাথৰ পক্ষে সিয়েই কাল হ’ল। শোক বেদনাই তেওঁৰ মস্তিষ্কৰ ভাৰসাম্য হেৰুৱাই পেলালে। আৰু সেই সুযোগতে তেওঁৰ দুপট আত্মীয় স্বজন কেইজনমানে প্ৰচাৰ কৰিলে যে ভোলানাথ বলিয়া হৈছে। সিহঁতে তেওঁক হাতে ভৰিয়ে বান্ধি থৈ সা-সম্পত্তি লুট-পাত কৰিলে। এই ঘটনাৰ পিছত ভোলানাথ সঁচাকৈয়ে বলিয়া হ’ল।

এনে অৱস্থাত নিষ্ঠৰুৱা শিশু বঘুনাথক গাৱৰে জয়পাল দাস নামৰ উদাৰ হৃদয়ৰ লোক এজনে এবছৰমান আশ্ৰয় দি ৰাখে। ইতিমধ্যে দেউতাকে অসুখ ভাল পোৱাত বঘুনাথক ঘৰলৈ আনি পঢ়ুওৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। কিন্তু ই স্থায়ী নহ’ল। শেষত সম্বন্ধীয় ককায়েক গৰ্গৰাম চৌধাৰীয়ে তেওঁক গুৱাহাটীলৈ নি তাতেই

পতা-শুনাৰ সম্পূৰ্ণ ব্যৱস্থা কৰি দিয়ে। গৰ্গৰাম চৌধাৰীৰ জন্ম গাওঁ হাজোৰ ওচৰত ক্ষেত্ৰী হাৰদিয়া যদিও তেওঁ গুৱাহাটীত নাজিৰৰ কাম কৰি উজান বজাৰত স্থায়ীভাৱে বসতি কৰিছিল। গৰ্গৰামৰ গুৱাহাটীৰ ঘৰখনেই কালক্ৰমত বঘুনাথৰো স্থায়ীঘৰ হ'ল।

বঘুনাথে ঘৰত পঢ়িয়ে প্ৰাথমিক স্তৰৰ বিদ্যা আয়ত্ত কৰে। সেই সময়ত অসমীয়া পাঠ্য পুথিৰ অভাৱ আছিল। গতিকে তেওঁ মদন মোহন তৰ্কালংকাৰৰ প্ৰণীত বঙলা পুথি 'শিশুপাঠ'ৰ প্ৰথম আৰু দ্বিতীয়ছোৱা পঢ়িব লগা হৈছিল। ইয়াৰ পিছত তেওঁক চৰকাৰী এম, ভি স্কুলত নাম লগাই দিয়া হয়। ভৰি দুখন দুৰ্বল হোৱা কাৰণে তেওঁ খোৰাই খোৰাই স্কুললৈ যাব লগা হৈছিল। ১৮৯৬ চনত বঘুনাথে ছাত্ৰবৃত্তিৰ শেষ পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হয়। ইয়াৰ পিছতে তেওঁ হাইস্কুলত পঢ়িবলৈ লয়। তেতিয়া তেওঁৰ সহপাঠী সকল আছিল বিষয় চন্দ্ৰ বিশ্বাসী, কামাখ্যাবাম বৰুৱা, হেমন্ত লাহিড়ী আদি। বঘুনাথ চোকা ছাত্ৰ আছিল যদিও স্কুলত শিক্ষকৰ দোষৰ কাৰণে অংক বিষয়ত যথোচিত নম্বৰ নোপোৱাত তেওঁ শিক্ষকৰ লগত কাজিয়া কৰি স্কুল ত্যাগ কৰে। পিছত ককায়েক গৰ্গৰাম চৌধাৰীয়ে স্কুললৈ যাবলৈ জোৰ কৰাত বঘুনাথ তেজপুৰলৈ পলাই যায়। পিছত বিচাৰি গুৱাহাটীলৈ ওলোটাই অনা হ'ল যদিও তেওঁ গুৱাহাটীৰ হাইস্কুলত নপঢ়োঁ বুলি কোৱাত সিমানতে স্কুলীয়া জীৱনৰ অন্ত পৰে। ইং ১৯৯৮ চনৰ কথা। সৰুৰেপৰা স্বাধীন চিতীয়া বঘুনাথে শিক্ষকৰো অন্যান্য যে সহ্য কৰিব নোৱাৰিছিল এই ঘটনাই প্ৰমাণ কৰে।

ইয়াত পিছত গৰ্গৰামে ভায়েকক অফিচৰ কাম শিকোৱাৰ উদ্দেশ্যে কেইদিনমান কাছাৰীলৈ অনা-নিয়া কৰিলে; কিন্তু তাতো বঘুনাথৰ মন নবহিল। সেই সময়ত উজান বজাৰত গুৱাহাটী মিউনিচিপালিটীৰ অধীনত এখন প্ৰাথমিক বালিকা বিদ্যালয় আছিল। বঘুনাথে তাতো শিক্ষকতা কৰিবলৈ ললে। এনে সময়তে তেওঁৰ পিতৃ বিয়োগ হয়। স্কুলত দুবছৰ কাম কৰাৰ পিছত ১৮৯৯ চনত স্কুলখন উঠি যোৱাত তেওঁ চাকৰি এৰে। ইয়াৰ পিছত বঘুনাথে মহামহোপাধ্যায় ধীৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য আৰু পণ্ডিত বালমুকুন্দ

ৰাৰ অধীনত থাকি সংস্কৃত ব্যাকৰণ আৰু কাব্য অধ্যয়ন কৰে। এনে অধ্যয়নে তেওঁৰ সহজাত কবি প্ৰতিভা বিকাশত যথেষ্ট ইন্ধন যোগাইছিল।

১৯০১ চনত বঘুনাথে উজান বজাৰৰ লতাশিল প্ৰাথমিক স্কুলত শিক্ষকতা কৰিবলৈ লয়। ইয়াত শিক্ষকতা কৰি ভাল পাইছিল যদিও ১৯০৩ চনত ককায়েক গৰ্গ চৌধাৰীৰ মৃত্যু হোৱাত মাতৃ তুল্যা বিধবা বৌৱেক স্বৰ্গময়ী আৰু চাৰি বছৰীয়া নাবালক ভতিজাক উমেশৰ (গীতি কবি উমেশচন্দ্ৰ চৌধাৰী) দায়িত্ব ল'ব লগাত গবিল। গৰ্গ চৌধাৰীৰ গুৱাহাটীৰ ওচৰে-পাজৰে আৰু উত্তৰ কামৰূপত ৰায়তক খাবলৈ দিয়া আধি দিয়া আৰু নিজে খেতি কৰা মাটি কেইবা শ পুৰা আছিল। অসুখীয়া ভৰিৰে ঘূৰি পকি ইমানবোৰ মাটি চলোৱাটো অসম্ভৱ দেখি বৌৱেকৰ দিহা মতে বঘুনাথে বহু মাটি বিক্ৰী কৰি দিয়ে। বঘুনাথে দেখিলে, চাকৰি কৰি থাকিলে মাটি ৰখাটো টান ইয়াকে ভাবি বৌৱেকৰ বাধা নামানিও চাকৰি বাদ দি গুৱাহাটীৰ পৰা অলপ পূবে থকা বীৰকুছি খাটত (বৰ্তমান শোধানাগাৰ অৱস্থিত) বঘুনাথে খেতি কৰাত মনোনিবেশ কৰিলে। খেতিয়ক হিচাপে চৌধাৰীয়ে খ্যাতি আজিছিল; তেওঁৰ ধান, কুঁহিয়াৰ আৰু বিশেষকৈ কবিৰ খেতি দেখি ওচৰৰ খেতিয়কসকলেই তবধ মানিছিল। বীৰকুছি পামতেই বঘুনাথৰ কাব্য প্ৰতিভাৰ পূৰ্ণ বিকাশ হয়। সেই কাৰণে কোনো কোনোৱে ধেমালিতে কৈছিল যে, বঘুনাথে বীৰকুছি খাটত কবিতাৰ লগতে কবিৰ খেতিও কৰে। এই বীৰকুছি পামত থাকিয়ে চৌধাৰীয়ে ১৯০৮ চনৰ পৰা ১৯২১ চনলৈ খেতি বাতিও লাগি আছিল। মাজতে তিনি বছৰমান গুৱাহাটীৰ খীষ্টান মিছনেৰী স্কুলত শিক্ষকতা কৰাত আৰু অসহযোগ আন্দোলনত যোগ দিয়া কাৰণে পোন্ধৰ মাহ জেল খাটিব লগা হোৱাত পামৰ লগত সম্পৰ্ক নোহোৱাৰ দৰে হৈছিল। পিছত জেলৰ পৰা ওলাই আহি ১৯২৫ চনত আকৌ খেতিয়কৰ জীৱন বাছি ললে আৰু ১৯৪২ চনলৈকে খেতি-বাতিৰ কাম চলায়। ইয়াৰ পিছৰ পৰা তেওঁ নানা বিষয়ৰ সামাজিক আৰু সাহিত্যিক কৰ্মত একাগ্ৰপতীয়া ভাৱে লাগি যায়। ১৯৬৭ চনত চাৰি কুৰি সাত বছৰ বয়সত তেওঁ স্বৰ্গী হয়।

শিক্ষক আৰু খেতিয়ক চৌধাৰীদেৱৰ কৰ্ম জীৱনৰ দুটা প্ৰধান দিশ আমাৰ চকুত পৰে। এটা সাহিত্যিক আৰু আনটো হ'ল সামাজিক দিশ। বাল্যকালতেই পিতৃ-মাতৃৰ চেনেহৰ পৰা বঞ্চিত হৈ, পৈতৃক সা-সম্পত্তি হেৰুৱাই আনৰ আশ্ৰয়ত থাকি আৰু এক প্ৰকাৰে এটি নিঃসংগ পংগু জীৱন যাপন কৰি কবিয়ে ওৰে জীৱন নিশ্চয় দুখ-বেদনাকে অনুভৱ কৰি আহিছিল আৰু এই পুঞ্জীভূত দুখ বেদনাই কবিক প্ৰকাৰান্তৰে দিছিল কাব্য ৰচনাত অসীম প্ৰেৰণা। দ্বিতীয়তে কবিয়ে প্ৰাকৃতিৰ ৰমণীয় দৃশ্যৰে ভৰপূৰ বীৰকুছি খাটত বহু বহুৰ থাকি লোকালয় এৰি প্ৰকৃতিৰ লগত আত্মীয়তা স্থাপন কৰিবলৈ যি সুবিধা পালে বশিষ্ঠাশ্ৰম, মণিকৰ্ণেশ্বৰ পানী খাইতীৰ হাবি, ক্ষেত্ৰী হাব দিয়া গাঁৱৰ ওচৰত বিল আদি ঠাইৰ একো একোটি প্ৰাকৃতিক দৃশ্যৰপৰা কবিয়ে যি অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিলে তাৰেই প্ৰতিশ্ৰুতি হিচাপে কবিয়ে বিভিন্ন ছন্দৰ মাজেদি আগবঢ়ালে 'গোৱাহে এবাৰ মোৰ প্ৰিয় বিহঙ্গিনী চৰাই' 'দহিকতৰা' 'বশিষ্ঠাশ্ৰম' 'বহাগীৰ বিয়া' 'ভেটকলি' আদি কবিতা আৰু বিখ্যাত 'কেতেকী' কাব্য। ৰঘুনাথৰ বোয়েক স্বৰ্ণময়ী চৌধাৰী আছিল এগৰাকী বিখ্যাত নামতী ধৰ্ম পৰায়ণা, নৈষ্ঠিক ভাবৰ আৰু ওখ মনৰ তিৰোতা। তেওঁৰ 'গোসাইৰ ঘৰত নিতৌ নাম প্ৰসংগ চলিছিল। তদুপৰি তেওঁ আছিল নিৰাশ্ৰয়ৰ আশ্ৰয় আৰু স্কুল-কলেজত পঢ়া ভালেমান ছাত্ৰৰ সহাদয়া মাতৃৰ দৰে। এনেবোৰ মহৎ গুণে ৰঘুনাথৰ জীৱনতো প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। ৰঘুনাথে 'ব্যথাহত মৰ্মাহত' জীৱনৰ শোকা-নুভূতিসমূহ যিদৰে 'বৈৰাগ্যৰ কথা', 'শেষ শয্যা' সাপ' আদি কবিতাত প্ৰকাশ কৰিছে, তেনেকৈ 'ভিক্ষা' 'বিশ্ব অন্তিম জ্যোতি' 'অনাহত' আদি কবিতাত আৰু ভালেমান প্ৰকৃতি বিষয়ৰ কবিতাৰ মাজে মাজে কবিক ভগৱৎ প্ৰীতি প্ৰকাশ পাইছে। বাল্য কালৰ সংস্কৃত কাব্য অধ্যয়নেও তেওঁৰ কাব্য জীৱনত গভীৰ ভাৱে বেখাপাত কৰিছে।

কোনো বস্তুৰ মূল্য নিৰূপণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত তাৰ সংখ্যা বা পৰিমাণৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰি সাধাৰণতে গুণৰ ওপৰতহে গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হয়। সাহিত্যিক দানৰ ক্ষেত্ৰতো এই কথা প্ৰযোজ্য। ৰঘুনাথ চৌধাৰীয়ে অসমীয়া সাহিত্য ভঁৰাললৈ বৰ বেছি সংখ্যক গ্ৰন্থ

আগবঢ়াব পৰা নাই, সঁচা কথা; কিন্তু তেওঁ যি কেইখন গ্ৰন্থ আগবঢ়ালে, সি অসমীয়া ভাষা-মন্দিৰত উজ্জ্বল মণি-মুকুতা স্বৰূপে জিলিকি থাকিব। কবিতা-পুথি 'সাদৰী' (১৯১০), 'কেতেকী' (১৯১৮), 'দহিকতৰা' (১৯২৮), কাব্য 'কাৰবালা' (১৯২৩) গদ্যপুথি 'নৰমল্লিকা' (১৯৫৮), অপ্ৰকাশিত ৰচনা 'পঁচতীয়া' আৰু বিভিন্ন কাকতে-পত্ৰই প্ৰকাশ পোৱা কবিতা প্ৰবন্ধ অভিভাষণ ৰাজি চৌধাৰীদেৱৰ সাহিত্যিক প্ৰতিভাৰ উজ্জ্বল কীৰ্তিস্তম্ভ।

চৌধাৰীদেৱ মূলতঃ প্ৰকৃতিৰ কবি। বাল্যকালত পিতৃ-মাতৃৰ মৰমৰপৰা বঞ্চিত আৰু আত্মীয় স্বজনৰ দ্বাৰা প্ৰতাৰিত হোৱা বাবেই হওক, নাইবা বহুদিন ধৰি বীৰকুছিৰ মনোৰমা প্ৰকৃতিৰ পৰা লাভ কৰা প্ৰেৰণাই হওক, কবিয়ে প্ৰকৃতিৰ লগত নিজক সম্পূৰ্ণ মিলাই দিব পাৰিছিল। ফলত ৰূপ-ৰস-গন্ধ-শব্দ-স্পৰ্শ ভৰা প্ৰকৃতিৰ বিবিধ চিত্ৰ তেওঁৰ হাতত জীৱন্ত ৰূপত প্ৰকাশ পাইছে। চৰাই-ফুল, গছ-লতা, পৰ্বত-পাহাৰ, নৈ-নিজৰা, পথাৰত উদ্যান, আদিত এনে এখন ঠাই নাই; কাব্য, বসন্ত ঋতু, পুৱা, গধূলি, নিশা আদিকে এনে এটি সময় নাই—যি চৌধাৰীৰ কাব্যত নবৰূপত প্ৰতিভাত হোৱা নাই। প্ৰকৃতিৰ বিভিন্ন বস্তুৰ ভিতৰত ফুল—বিশেষকৈ চৰাইক লৈ, লিখা 'কেতেকী', 'দহিকতৰা', 'গোৱাহে এবাৰ মোৰ প্ৰিয় বিহঙ্গিনী' আদি কবিতা অতি নিৰূপম। সেয়ে হবলা চৌধাৰীদেৱ বিহগী কবি' ৰূপে খ্যাত হ'ল। ইংৰাজ কবি ৰড্‌চৰ্চ, শ্বেলী, কীটছ আদিৰ দৰে চৌধাৰীৰ কবিতাতো প্ৰকৃতি কেৱল সৌন্দৰ্যশালিনী গছ-লতা, পৰ্বত-পাহাৰ হৈয়ে থকা নাই; সেই সৌন্দৰ্যৰ মাজত লুকাই আছে এটি মানৱীয় সত্তা। কবিৰ মতে মানুহৰ দৰে প্ৰকৃতিয়েও সুখ-দুখ অনুভৱ কৰিব পাৰে; হাঁহি-কান্দোন বিলাব পাৰে। ইয়াৰ উপৰিও 'বৈৰাগ্য কথা', 'ফুল শয্যা' আদি কবিতাত চৌধাৰীদেৱৰ সংসাৰৰ প্ৰতি থকা বিৰাগ ভাব আৰু ভগৱৎ প্ৰীতি প্ৰকাশ পাইছে। এনে ভাৱৰ ধ্বনি প্ৰকৃতি-বিষয়ক কেইবাটিও কবিতাৰ বিভিন্ন স্তৰকত শুনা যায়। তদুপৰি ভাৰতীয় ঐতিহ্য আৰু পুৰাণতৰ কথা ভালেমান কবিতাত সন্নিবিষ্ট হৈছে। অসমীয়া জীৱনৰ চিত্ৰও কিছুমান কবিতাত অংকিত হৈছে। পাঁচোটা সৰ্গত বিভক্ত 'কাৰবালা' কাব্যত মহৰমৰ বিষাদময় কাহিনী

বণিত হৈছে। চৌধাৰীদেৱৰ গদ্যপুথি 'নৱমল্লিকা'ত কেইবাটিও কবিতা কবিতা লগা অনুভূতিশীল ব্যক্তিনিষ্ঠ প্ৰবন্ধ সন্নিৱিষ্ট হৈছে। কবিৰ কবিতাবোৰৰ ভাষা যেনে প্ৰাঞ্জল, গদ্যৰীতিও তেনে সহজ-সৰল।

সাংবাদিক হিচাপেও চৌধাৰীদেৱৰ বিশেষ খ্যাতি আছে। 'জোনাকী' কাকতত সাহিত্যিক জীৱনৰ পাতনি মেলি চৌধাৰীয়ে পিছত (গুৱাহাটীৰ পৰা ওলোৱা) উক্ত কাকতৰ সহকাৰী সম্পাদক হৈছিল আৰু তেতিয়া সম্পাদক আছিল সত্যনাথ বৰা। চৌধাৰীদেৱে ১৯২৫ চনত 'মইনা' নামে এখন শিশু আলোচনী, ১৯৩৬ চনত 'জয়ন্তী' আৰু ১৯৪০ চনত 'সুৰভি' আলোচনী সম্পাদনা কৰে। উল্লেখযোগ্য যে 'জয়ন্তী'তে পোন প্ৰথমে সাম্প্ৰতিক কালৰ কবিতাই প্ৰকাশ লাভ কৰে।

চৌধাৰীদেৱৰ সাহিত্যিক প্ৰতিভাক স্বীকৃতি দি অসমীয়া বাইজে ১৯৩৫ চনত তেজপুৰত বহা অসম সাহিত্য সভাৰ ষোড়শ অধিবেশনত তেখেতক সভাপতিৰ পদত বৰণ কৰে। অৱশ্যে অকল সাহিত্য সভা বুলিয়ে নহয়, চৌধাৰীদেৱে বিভিন্ন সাহিত্যিক-সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানৰ সভাপতি হৈ যোগ্য নেতৃত্ব দিব পাৰিছিল। ১৯৫১ চনত নিজে প্ৰতিষ্ঠা কৰা গুৱাহাটী সৱিতা সভাৰ সভাপতি হৈ মৃত্যুৰ আগলৈকে নেতৃত্ব দিছিল।

চৌধাৰীদেৱ চিৰকৌমাৰ্যবতী আছিল। সংসাৰত একেবাৰেই নিজৰ বুলিবলৈ কোনো নাথাকিল যদিও সামাজিক ভাৱে তেওঁ সদায় দহজনৰ মাজতেই আছিল আৰু গোটেই জীৱনটো দহৰ কাৰণে— দেশৰ কাৰণে উছৰ্গা কৰিছিল। ছাত্ৰ অৱস্থাতে উজান বজাৰত কেইজনমান বন্ধুৰ সৈতে 'সুনীতি সঞ্চাৰিণী' সভা নামে এটি অনুষ্ঠান খোলে। বীৰকুছিত থকা সময়ত ভালেমান কৃষকক বুজাই বঢ়াই কানি খোৱাৰ পৰা বিৰত কৰিছিল আৰু মাৰোৱাৰী মহাজনৰ কবলৰপৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ যত্ন লৈছিল। সেই কাৰণে বীৰকুছিৰ খেতিয়কসকলে তেওঁক দেৱতা-জ্ঞান কৰিছিল। ১৯২১ চনত অসহযোগ আন্দোলনত যোগ দিয়াৰ ফলতেই চৌধাৰীদেৱে পোন্ধৰ মাহ বিনাপ্ৰম কাৰাদণ্ড ভোগ কৰিব লগা হৈছিল। ১৯৪৫ চনত ভাৰতবৰ্ষত স্থাপিত হোৱা অখিল ভাৰত বিশ্বশান্তি সমিতিৰ অসম শাখাৰ গুৰি বঠা ধৰিছিল চৌধাৰী ডাঙৰীয়াই। ১৯৫২ চনত কলিকতাত অনুষ্ঠিত 'ভাৰত সাংস্কৃতিক

সন্মিলন'তো চৌধাৰীয়ে যোগ দান কৰি অসমৰ খ্যাতি বঢ়াইছিল। ১৯৫২ চনত ভাৰত চৰকাৰে সাহিত্যিক ৰুতি এটি দি কবি গৰাকীক সন্মান যাচে। ১৯৫৫ চনত ভাষাৰ ভেটিত ৰাজ্যিক সীমা পূৰ্ণগঠন লৈ অসমত যি আন্দোলন চলিছিল তাত চৌধাৰীদেৱেও আগভাগ লৈ কোচবিহাৰখন অসমৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব লাগে বুলি কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছিল; কিন্তু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ গা নলৰিল। অৱশ্যে গোৱালপাৰা জিলাখন কোনোমতে বঙ্গদেশৰ গৰাহৰপৰা ৰক্ষা পৰিল। ১৯৬০ চনৰ ভাষা আন্দোলনৰ সময়তো চৌধাৰীদেৱে স্থিৰ দেহেৰে চিলঙৰ মন্ত্ৰীসকলৰ ঘৰে ঘৰে ঘূৰি ফুৰিছিল যাতে অসমীয়া ভাষাই ৰাজ্যিক ভাষা হিচাপে স্বীকৃতি পায়।

চৌধাৰীদেৱে 'জয়ন্তী', 'সুৰভি' আদিৰ সম্পাদক হৈ থকা কালত যেনেকৈ ডেকা-লেখকসকলক সাহিত্য সৃষ্টিৰ কাৰণে অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল, তেনেকৈ পিছৰ কালত 'প্ৰগতি সংঘ' আৰু 'সবিতা-সভা'ৰ সভাপতি হিচাপেও নবীন লিখকসকলক উৎসাহ উদগনি দিছিল। চৌধাৰীদেৱ বহুতৰে আছিল 'আতা' আৰু তেখেতৰ ঘৰখন আছিল শিল্পী-সাহিত্যিকসকলৰ কাৰণে তীৰ্থস্থান স্বৰূপ। তদুপৰি ছাত্ৰ-ছাত্ৰী, শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী, ধনী-দুখীয়া বিপদগ্ৰস্ত, আতুৰ সকলো ধৰণৰ মানুহে আহি তেখেতৰপৰা দিহা-পৰামৰ্শ, আৰ্থিক সাহায্য আদি লাভ কৰিছিল।

এনে এজন পুৰুষৰ বিয়োগত অসমে এগৰাকী আগশাৰীৰ সাহিত্যিক আৰু নিৰ্ভাজ সমাজ-সেৱী হেৰুৱালে।

আজি চৌধাৰীদেৱৰ জন্ম শতবৰ্ষপূৰ্ণ হ'ল। তেখেতৰ পবিত্ৰ স্মৃতিত সহস্ৰ প্ৰণাম।

বিহগী কবি ষমুনাথ চৌধাৰী

শ্ৰীখনীন্দ্র চন্দ্র বৰুৱা

কবি চৌধাৰীদেৱৰ লগত ঘৰুৱা হিচাপে সৰুৰে পৰা জনা শুনা আছিল যদিও তেখেতৰ লগত ঘনিষ্ঠভাৱে পৰিচয় ঘটে অসম সাহিত্য সভাৰ ১৯৩৬ চনৰ তেজপুৰ সন্মিলনত; যি সন্মিলনত তেখেতে সভাপতিত্ব কৰিছিল। মই তেতিয়া তেজপুৰত ই. এ. চি. আৰু সন্মিলনৰ আদৰ্শ সভাৰ কোষাধ্যক্ষ আছিলোঁ।

তেজপুৰ সন্মিলনখন কেইবাটাও কাৰণত বিশেষ গুৰুত্বপূৰ্ণ আছিল আৰু চৌধাৰীদেৱৰ ভাষণতো সি প্ৰকাশ পাইছে। অসম সাহিত্য সভাই অসমীয়া ভাষা সাহিত্য, চৰকাৰী স্কুলসমূহত একমাত্ৰ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন, অসমৰ কাৰণে সুকীয়া বিশ্ববিদ্যালয় আদিৰ প্ৰশ্নত চৰকাৰক প্ৰকাশ্যভাৱে সমালোচনা কৰিছিল আৰু সেই কাৰণে চৰকাৰে সাহিত্য সভা পাৰিলে বন্ধ কৰিবৰ চেষ্টা কৰিছিল। তেজপুৰ চহৰত সেই সময়ত বঙালীৰ প্ৰভাৱ খুব বেছি আছিল আৰু সকলো ক্ষেত্ৰতে তেওঁলোকে প্ৰাধান্য বিস্তাৰ কৰি অসমীয়া সকলক নিষ্পেষিত কৰি ৰাখিছিল। স্বৰ্গীয় আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালা প্ৰমুখ্যে অসমীয়া নেতৃ-বৃন্দৰ সহায়ত আৰু উদগণিত তেজপুৰত স্থাপিত “অসমীয়া ক্লাব”টো সজীৱীত কৰি তাৰ যোগেদি স্থানীয় অসমীয়া সমাজে মৰ দাঙি উঠিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। ইফালে উজনীয়া আৰু ‘পৰগণীয়া’ অৰ্থাৎ কাম-ৰূপীয়া বুলি অসমীয়াসকলৰ ভিতৰতো এটা বিভেদ সৃষ্টি কৰাৰ চেষ্টা চলি আছিল। এনেকুৱা পৰিস্থিতিত সন্মিলনৰ আদৰ্শ সভাৰ কোন সভাপতি হ'ব তাক লৈয়ো এক বিবাদৰ সৃষ্টি হয়। কাৰণ অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ দুগৰাকী প্ৰবীণ ওজা আৰু সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি স্বৰ্গীয় পদ্মনাথ গোহাঞি বৰুৱা আৰু স্বৰ্গীয় আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালাৰ ভিতৰত কোন গৰাকীক আদৰ্শ সভাৰ সভাপতি পতা হয় সেই লৈ তেখেত দুজনাৰ সমৰ্থনকাৰী সকল একমত হ'ব

পৰা নাছিল। শেষত ‘আগৰৱালাদেৱৰ সমৰ্থনকাৰী সকলেই জয়লাভ কৰে। সেই কাৰণে ‘গোহাঞিবৰুৱাদেৱৰ সমৰ্থন কাৰীসকলৰ সম্পূৰ্ণ সহযোগ পোৱা হোৱা নাছিল। ফলত এটা অৰিয়া-অৰি ভাবৰ সৃষ্টি হোৱাত ইটো দলে সন্মিলন সাফল্য মণ্ডিত কৰাত খুব জোৰ দি লাগি গ'ল আৰু তাৰ ফল খুব ভাল হ'ল। ধন সংগ্ৰহকে আদি কৰি সকলো কাম অতি উৎসাহেৰে আগ বাঢ়িল আৰু শেষত দুয়োটা দল লগ লাগি খুব জাকজমকেৰে সন্মিলন পাতিব পাৰিলে।

চৰকাৰক যে সাহিত্য সভাই প্ৰকাশ্যে সমালোচনা কৰিছিল তাক চৌধাৰীদেৱৰ অভিভাষণৰ পৰা উদ্ধৃত কৰা দুই এটা কথাৰ পৰা ওলাই পৰিব। হাইস্কুলবোৰত অসমীয়াৰ মাধ্যমেৰে শিক্ষা দিয়াৰ প্ৰসঙ্গ তেখেতে লিখিছে—“প্ৰবেশিকা পৰীক্ষালৈ মাতৃ ভাষাকে শিক্ষাৰ বাহন আৰু পাঠ্য তালিকাৰ পৰিবৰ্তন কৰি অসমৰ হাইস্কুল বিলাকত অসমীয়া ভাষাৰে শিক্ষা দান কৰিব লাগে বুলি শিক্ষা বিভাগৰ কৰ্তৃপক্ষই অনুমোদন কৰিছে। এনেস্থলত প্ৰবাসী বঙালী ছাত্ৰৰ কাৰণে পৃথক হাইস্কুল পাতিবলৈ কৰ্তৃপক্ষই কিয় সাহায্য দান কৰিছে ক'ব নোৱাৰোঁ। অসমৰ প্ৰবল জনমত উপেক্ষা কৰি কৰ্তৃপক্ষই স্বেচ্ছাচাৰিতাহে পৰিচয় দিয়া দেখা গৈছে। -- অসমীয়া জাতি বাৰিষাৰ বানৰ জাজিত উটি নাযায়। মোগলৰ আক্ৰমণ, মানৰ উপদ্ৰৱ, প্ৰবল ভূমিকম্প, আদি খণ্ড প্ৰলয়ৰ পৰা অসমীয়া জাতিয়ে নিজৰ বৈশিষ্ট্য ৰাখি আহিছে আৰু ভবিষ্যতেও ৰাখিব। যিটো জাতি বাণ, নৰক, ভগদত্ত আদি মহা পৰাক্ৰমী ৰজাসকলৰ দিনৰে পৰা আছে, যিটো ভাষাই দীপিকা ছন্দ, ডাকৰ বচনৰ দিনৰে পৰা গৌৰৱ ৰক্ষা কৰি আহিছে, সেই গৌৰৱ মণ্ডিত জাতি বা ভাষা পচোৱা বতাহত উৰি নাযায়।”

আকৌ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ক্ষেত্ৰত তেখেতে লিখিছিল—“অসমত আজিও নিজৰ বিশ্ববিদ্যালয় স্থাপিত নোহোৱাটো অসমীয়া জাতি আৰু অসম গৱৰ্ণমেণ্ট উভয়ৰ পক্ষে অতি অগৌৰৱৰ কথা। যি নহওক, যোৱা দুবছৰমানৰ পৰা ইয়াৰ কাৰণে জনসাধাৰণৰ প্ৰবল-ভাবে আন্দোলন হোৱাত এতিয়া গৱৰ্ণমেণ্টে এই বিষয়ত অলপ গা লৰাইছে। কিন্তু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰিকল্পনা দিবৰ কাৰণে অসমৰ ভূতপূৰ্ব শিক্ষা ডিৰেক্টৰ মিঃ কানিংহাম চাহাবক বিশেষজ্ঞ কৰ্মচাৰী

নিয়োগ কৰি তেওঁলোকে মিঃ কানিংহামৰ পৰা যি ৰিপোর্ট পালে, সি অসমীয়া জাতিৰ পক্ষে কোনোমতেই গ্ৰহণীয় হ'ব নোৱাৰে, বৰং সেই ৰিপোর্টৰ পৰিকল্পনা বৰ্তমান অৱস্থাতকৈও বিপজ্জনক। মিঃ কানিংহাম চাহাবৰ কূটনীতিৰ দুৰ্ঘটন ৰিপোর্টখনিৰ দ্বাৰা সমগ্ৰ অসমীয়াৰ আকাঙ্ক্ষাক তাদৃশ্য আৰু বিদ্ৰূপ কৰা হৈছে আৰু অসমীয়া জাতিক নৈৰাশ্যৰ আঘাত দিয়া হৈছে মাথোন।

-----তাতোকৈ অভাৱনীয় কথা—কানিংহাম চাহাবে উক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ঠাই স্থিৰ পাহাৰত অনুমোদন কৰাটো। ছেডলাৰ কমিশ্যনৰ দৰে বিশিষ্ট শিক্ষাবিদসকলে অসম বিশ্ববিদ্যালয়ৰ স্থান একমাত্ৰ গুৱাহাটীত হোৱা উচিত বুলি মত দিয়া সত্ত্বেও আৰু গুৱাহাটীৰ সপক্ষে সকলো অকাট্য যুক্তি থকা সত্ত্বেও, সমগ্ৰ অসম উপত্যকাৰ জনমত উপেক্ষা কৰি উভয় কূল বন্ধা কৰিবলৈ যোৱাৰ চলতে কানিংহাম চাহাবে যি মাৰাত্মক প্ৰস্তাৱ কৰিছে, সি পক্ষপাতমূলক আৰু চৰম স্বেচ্ছাচাৰিতাৰ নিদৰ্শন।”

ওপৰত উল্লেখ কৰা কথাখিনিয়েই চৌধাৰীদেৱৰ অসম আৰু অসমীয়াৰ প্ৰতি থকা নিৰ্ভীক প্ৰেমৰ পৰিচয় দিছে। ১৯৬০ চনৰ ভাষা আন্দোলনত অসমীয়া বঙালীৰ সংঘৰ্ষ সন্দৰ্ভত যেতিয়া কেইবাজনো ব্যক্তি আৰু অনুষ্ঠানে প্ৰবন্ধ আৰু পুস্তিকা উলিয়ায়, তেতিয়া চৌধাৰীদেৱো পাচ পৰি থকা নাছিল। আৰু তেখেতেও অসমীয়া ৰাইজৰ সমৰ্থনত সৰু পুস্তিকা এখনি প্ৰকাশ কৰিছিল। প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য্যত মোহ গৈ থকা কবি হৈয়ো তেখেতে বাস্তৱ জগতৰ পৰা আঁতৰি নাছিল আৰু দেশৰ হকে, ভাষাৰ হকে যুঁজ কৰিবলৈ সদায় আগবাঢ়ি আহিছিল।

অসম সাহিত্য সভাত এনেকুৱা দেশ প্ৰেমিকসকলে আগ ভাগ লৈ চৰকাৰক সমালোচনা কৰিবলৈ ধৰাত চৰকাৰে সাহিত্য সভাৰ প্ৰতি বিৰূপ ভাব গ্ৰহণ কৰিছিল। তেতিয়াৰ মন্ত্ৰী স্বৰ্গীয় বোহিণী কুমাৰ চৌধুৰীদেৱে মোক ঘৰুৱা ভাবে সুধিছিল “তোমালোক চৰকাৰী চাকৰিয়াল হৈ সাহিত্য সভাত—যিখন সভা এতিয়া ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠান হ'বলৈ গতি কৰিছে—তাত কিয় যোগ দিছা?” মই উত্তৰ দিছিলোঁ “নিয়মাৱলী অনুসৰি অসম সাহিত্য সভাই একমাত্ৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক অৰাজনৈতিক অনুষ্ঠান। এই অনুষ্ঠান যাতে

ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠানত পৰিণত নহয় তাৰ কাৰণে আমি যোগ দিছোঁ আৰু সকলো চৰকাৰী চাকৰিয়ালেই যোগ দিয়া উচিত।” চৌধাৰী ডাঙৰীয়াই একো নামাতিলে। বোধকৰোঁ মোৰ কথাখিনি গাত লাগিল।

অসমত সেই সময়ত “বৃহত্তৰ বাংলা”ৰ সপোন দেখা বঙালীসকলে কিদৰে অসমত তেওঁলোকৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব ধৰিছিল। তাক ১৯৩৫ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত তেজপুৰত বহা চেলনাৰ্ছ এচোচিয়েচনৰ সন্মিলনত কৰা ঘোষণাই আভাস দিব। ২০।১৯।৩৫ তাৰিখৰ ৰাজহুৱা মিটিঙত ঘোষণা কৰিছিল “৫½ লাখ বঙালী ভাষী হিন্দুৰ মস্তিষ্ক, কুৰি হাজাৰ মাৰোৱাৰীৰ ধন সম্পত্তি, ৬ লাখ চাহ বাগিছাৰ শ্ৰমিকৰ শ্ৰম শক্তি, বিহাৰীসকল, ৫ লাখ ভাটিয়া বহিৰাগতৰ কৃষি জ্ঞান, ৩০০০ হাজাৰ যুঁজাৰু জাতিৰ শিখ, ১,৪০,০০০ হাজাৰ নেপালী আৰু অইন অইন বাহিৰৰপৰা অহা বাসিন্দাই নিশ্চয় অসম শাসন কৰিব। অসমীয়া নেতাসকল বহিৰাগত বঙালীৰ সৰ্ত মানিহে অসমত বসবাস কৰিব পাৰিব। বহিৰাগত বঙালীয়ে অসম প্লাবিত কৰি পেলাইছেই।”

ওপৰৰ কথাখিনিয়ে অসমত বসবাস কৰা একশ্ৰেণী অসম বিদ্বেষী বঙালীৰ মনোভাব ব্যক্ত কৰিছে। তেজপুৰতে এই ঘোষণা দিয়াত তেজপুৰৰ সাহিত্য সভাৰ অধিবেশন আৰু তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ হৈছিল। আমাৰ কিছুমান প্ৰতিনিধিয়ে বঙালী প্ৰভাৱৰ পৰা অসমীয়াক মুক্ত কৰাৰ অভিপ্ৰায়ে আমাৰ বৰ্তমান লিপিটো বঙালী লিপি বুলি আমাৰ প্ৰাচীন অসমীয়া লিপি বা কাইথেলি আখৰ প্ৰচলন কৰিবলৈ খুজিছিল আৰু অসমীয়াত চলি থকা বঙালী শব্দবোৰো ত্যাগ কৰাৰ কথা কৈছিল। আমি এই প্ৰস্তাৱত আপত্তি কৰিছিলোঁ। আমাৰ লিপিটো বঙালী লিপি বুলি কেতিয়াও নধৰোঁ। পুৰণি একেটি ভাষা আৰু একে লিপিৰ পৰাই বঙালী আৰু অসমীয়াৰ উৎপত্তি। বিশেষকৈ অসমীয়া গদ্য সাহিত্য বঙালী গদ্য সাহিত্যতকৈ বেছি পুৰণি। লিপিও ক্ৰম বিকাশৰ গতিত আগবাঢ়ি আহিছে আৰু আগতকৈ বহুত সবল হৈছে। ইফালে এতিয়াও ‘ৰ’ আৰু ‘ব’ বঙালীৰ লগত অমিল। এনে অৱস্থাত আমি নিজৰ লিপি কিয় এৰিম? সেইদৰে আমি ব্যৱহাৰ কৰা কিছুমান শব্দ বঙালীয়েও ব্যৱহাৰ কৰে দেখি আমি তাক

বাদ দি নতুন শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিমনে? যেনে, ভাতক বঙালীয়েও ভাত বোলে দেখি আমি ভাত নুবুলি চাউল সিজা বুলিমনে? আমাৰ এনেকুৱা আৰু বহুত যুক্তি চৌধাৰী দেৱে বিষয় বাছনি সভাত সভাপতি হিচাপে পূৰ্ণ সমৰ্থন কৰিলে আৰু প্ৰস্তাব গৃহীত নহ'ল।

বিহগী কবি আখ্যাৰে কবি চৌধাৰীদেৱৰ প্ৰকৃত চিনাকি। তেখেতে নিজে তেখেতৰ “কেতেকী” পুথিখনতে আত্ম প্ৰকাশ পোৱা বুলি কৈছিল। সঁচাকৈয়ে চৰাইৰ মাতত তেখেত বিভোৰ হৈছিল। অকল চৰাই চিৰিকটিয়েই নহয়, গছ লতায়ো তেখেতৰ প্ৰাণত অফুৰন্ত আবেগ জন্মাইছিল। তেখেত এই সখ-দুখৰ বাস্তৱ জগত এৰি ‘কেতেকী’ৰ লগত আনন্দৰ জগতত বিচৰণ কৰি ফুৰিছিল। এই জনা মহান কবিৰ শতবাৰ্ষিকীত আমি আমাৰ শ্ৰদ্ধাঞ্জলি জনালোঁ।

কবি চৌধাৰী আৰু তেওঁৰ গাওঁ

শ্ৰীযোগেন্দ্ৰ নাথ মেধি

লাউপাৰা—লুইতৰ পাৰৰ এখনি গাওঁ। লুইতৰ লগতেই ওতঃ প্ৰোতভাৱে জড়িত এইখন গাঁৱক লুইতে ভাঙিছে,—পাতিছে আকৌ ভাঙিছে। তথাপি এই গাৱঁৰ লোকে লুইতক এৰা নাই। বৰ লুইতৰ বহল পাৰৰ মোহ পাহৰিব পৰা নাই। প্ৰাচীন কালৰ পৰাই লুইতৰ পাৰত অৱস্থিত বাবেই “লুইতৰ পাৰ”ৰ পৰা “লাউপাৰা” হোৱা বুলি বহুতেই কব খোজে। বিহগী কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰীদেৱেও নিজৰ জন্ম গাওঁখনৰ নামৰ ক্ষেত্ৰত সেই একে মন্তব্য কৰিয়েই গৈছে। নল-বাৰী মহকুমাৰ বৰক্ষেত্ৰী চক্ৰৰ অন্তৰ্গত কুৰিহামাৰী, চিতলমাৰী, কান্ধাচৰ, ভাওনমাৰী ব্যৱসায়িক গোপাচাৰৰ মানচিত্ৰত “জয়পুৰ” নামেৰে এটি বিৰাট অঞ্চল আছে। এই জয়পুৰৰ মাটিৰ গঠন আৰু গছ-গছনিৰ বয়সৰ পৰা ঠাইখন অতি পুৰণি বুলি ভালদৰে অনুমান কৰিব পাৰি। জয়পুৰক কেন্দ্ৰ কৰি এটি বিৰাট অঞ্চলত ‘গন্ধোৰদিয়া’ নামৰ এখন গাওঁ আছিল। এই গাঁৱত চৈধ্যশ পৰিয়াল আছিল। গন্ধোৰ দিয়াৰ উত্তৰে পাগলদিয়া, দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰ, পূবে হাতীমুৰা, পৰ্বত আৰু পশ্চিমে কাইজাৰ চৰ। যি সময়ত স্বৰ্গদেউ মহাৰাজ ৰুদ্ৰসিংহই আউনী আটীয় সত্ৰাধিকাৰ কেশৱ দেৱক শদিয়াৰ পৰা আৰু আন আন গোসাই মহন্তসকলক অন্যান্য ঠাইৰ পৰা চপায় আনি মাজুলী সত্ৰ ৰমক-জমককৈ সজায় ঠিক সেই সময়ছোৱাৰ ভিতৰতে গন্ধোৰদিয়া গাঁৱে উন্নতিৰ চৰম সীমাত উপনীত হয়গৈ। তাত শ্ৰীশ্ৰীশ্যামৰায় সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠিত হয় সেইছোৱা সময়ৰ ভিতৰতে। উজনিৰ পৰা শঙ্কৰদেৱ আৰু দামোদৰদেৱ ভটিয়াই আহি শ্ৰীহাটীৰ সত্ৰত চাপে।

পশ্চিমক আমি যাওঁ শঙ্কৰে জনাইলা।

আমিও যাইবো দামোদৰেও বুলিলা ॥

ইহাতে মাতৃ কৰ্ম কৰোঁ—সমাপত।—ৰামৰায়

তাত কিছুদিন বিশ্রাম কৰি শ্ৰীহাটীৰ সন্নাধিকাৰৰ লগত আকৌ ভটিয়াই গৈ গন্ধোৰদিয়া পায়। শ্যামৰায় সন্তো কিছুদিন বিশ্রাম লয়। সন্তৰ মনপুৰীয়া ভকতৰ পৰিচয় লৈ জানিব পাৰিলে যে ভকতে হেনো বিবাহ নকৰোৱাৰ সিদ্ধান্ত কৰিছে। দুয়োজনা গুৰুৰ আদেশমতে ভকতে বিয়া কৰোৱাৰ সিদ্ধান্ত লবলগীয়া হয়। গন্ধোৰদিয়াৰ বাইজে ভকতৰ বিবাহ পৰ্ব ধুম-ধামেৰে সমাপ্ত কৰে। মনপুৰীয়া ভকতকে শ্যামৰায় সন্তৰ সন্নাধিকাৰ পাতি গুৰুদুজনাই নিজৰ পাদুকা দুজোৰ ভকতক দি যায়। ভকতে সম্বন্ধে পাদুকা দুজোৰ বখাৰ ব্যৱস্থা কৰে। এই পাদুকা দুজোৰ বৰ্তমানেও লাউপাৰাৰ শ্ৰীশ্ৰীশ্যামৰায়, সন্তত আছে। সন্তত দিনটোৰ ভিতৰত তিনিবাৰকৈ প্ৰসঙ্গ চলিবলৈ ধৰে।

লাউপাৰা গাঁৱৰ বুৰঞ্জীৰ এয়া আদি যুগ। বৰলুইতে এদিন বাগৰ সলায়। বৰ্তমানৰ মাজুলীৰ দৰে অতীতৰ গন্ধোৰদিয়াৰ ওপৰতো মহাবাহু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ লুভীয়া দৃষ্টি পৰে। লুইতে সামৰি লয় গন্ধোৰদিয়াৰ ঘৰ-দুৱাৰ, মাটি-জমি, সন্ত-নামঘৰ সকলোকে। চৈধ্যশ পৰিয়ালৰ জীৱনলৈ নামি আহে বিপৰ্য্যয়। বিভিন্ন স্থানলৈ স্থানান্তৰিত হবলগীয়া হয়। এক বুজন সংখ্যক পৰিয়ালে পৰ্ব্বৰ ঠাইৰ পৰা বহু দূৰ উত্তৰলৈ আহি বৰলীয়া আৰু পাগলদিয়া নদীৰ সঙ্গম স্থলিত বসতি কৰিবলৈ লয়। প্ৰতিষ্ঠিত হয় লাউপাৰা গাঁও। গাঁৱৰ বহুদূৰ দক্ষিণেৰে বৈ যায় লুইত। এই লাউপাৰাতে আজিৰ পৰা এশ বছৰ পূৰ্বে অসমৰ প্ৰসিদ্ধ কবি বহুনাথ চৌধাৰীদেৱৰ জন্ম হয়। বহুতে আকৌ লাউপাৰা গাঁওখন কামৰূপ জিলাৰ পশ্চিমবংশৰ মৌজাত বুলি আজিও লিখে। ১৯৬৭ চনৰ আগলৈহে লাউপাৰা—পশ্চিমবংশৰ মৌজাৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল। নলবাৰী মহকুমা হোৱাৰ লগে লগে লাউপাৰা গাঁও বৰফেলগ্ৰী চক্ৰৰ পূববৰফেলগ্ৰী মৌজাৰ অন্তৰ্ভুক্ত হয়। লাউপাৰাৰ দুয়োকাষে চতেমাৰী, নোৱাপাৰা আৰু ঘুলোৱাৰ গাঁও। কবি চৌধাৰীৰ লগত তেওঁৰ জন্ম গাঁওখনৰ কেনে সম্পৰ্কে আছিল তাৰেই এটি চমু বিৱৰণ এই প্ৰবন্ধটিৰ মাজেৰে দাঙি ধৰা হৈছে।

১৯৬০ চন। অসম জুৰি ভাষা আন্দোলনৰ জুই। মই তেতিয়া গুৱাহাটীৰ কামৰূপ একাডেমীৰ ছাত্ৰ। মোৰ লগত লাউপাৰা গাঁৱৰে শ্ৰীহোমেশ্বৰ মেধিও সেই স্কুলতে পঢ়িছিল। এদিন শ্ৰেণীত আমাৰ শিক্ষক শ্ৰদ্ধেয় জিতেন্দ্ৰ নাথ বুজৰ বৰুৱাদেৱে লাউপাৰাৰ বুলি জানি

সুধিলে “তুমি তোমালোকৰ গাঁৱৰ কবি বহুনাথ চৌধাৰীক লগ ধৰিহানে নাই। লগ ধৰিবা। উজান বজাৰত মোৰ ঘৰৰ ওচৰতে তেখেতৰ ঘৰ।” সিদিনাই আবেলি পৰত হোমেশ্বৰৰ লগত চৌধাৰী দেৱৰ ঘৰ ওলালোঁ গৈ। তেখেত বহি আছে। এটি সুসজ্জিত কোঠা। মুখত ধুনীয়া এজোৰ গোফ। চকু মুখৰ উজ্জলতাই বয়সৰ চাপক বাধা দি ৰাখিছে। দেখিলে শ্ৰদ্ধাত মূৰ দো খায়। আমাক বহিবলৈ কলে। ভয়ে ভয়ে বহিলো। পৰিচয় সুধিলে। লাউপাৰাৰ বুলি কলোঁ। ‘হা ক’ৰ বুলি কলি, লাউপাৰাৰ?’ ‘হয়’ বুলি কলোঁ। ধমকদি আতাই কলে—“ইমান দিন তহঁতে মোৰ ওচৰলৈ কিয় অহা নাছিলি? ক’ত ঘূৰি ফুৰ?” ইত্যাদি বহুত। আমাক তেনেকৈ কোৱাৰ বহুত অধিকাৰ আছে। এনে ভাব মনলৈ আহিল। সিদিনা হেঁপাহ পলুৱাই তেখেতে লাউপাৰাৰ কথা সুধিলে। কোনো এটি দিশৰেই খা-খবৰ নোলোৱাকৈ নাথাকিল। তেখেতে বিচৰা কেবাজনো মানুহৰ খবৰ আমি ঠিক মতে দিব নোৱাৰিলোঁ। কাৰ পিতাক, কাৰ ককাক বুজি নাপালোঁ। সেই সকল লোক তেখেতৰ সমসাময়িক। আমাৰ বাল্যকালতেই সংসাৰৰ পৰা আঁতৰি গৈছে। মাত্ৰ মধু মেলকিৰ কথা কব পাৰিছিলোঁ। সেই সময়ত তেখেতো স্বৰ্গগামী। হলেও উক্ত মধু মেলকিৰ পৰিয়ালৰ খবৰ দিব পাৰিছিলোঁ।

১৯৬০ চনৰ পৰা চৌধাৰীদেৱৰ মৃত্যুৰ আগলৈকে বহুবাৰ তেখেতক দেখা কৰিছিলোঁ। তেখেতৰ আগত উপস্থিত হোৱাৰ লগে লগে প্ৰথম খবৰ লৈছিল গাঁৱৰ। কবি চৌধাৰীদেৱৰ শৰীৰটোহে গাঁৱৰপৰা আঁতৰি গৈছিল মনতো কিন্তু আঁতৰি যোৱা নাছিল। তেখেতৰ বিশ্রাম কোঠাটো আছিল এখন তীৰ্থস্থানৰ দৰে। প্ৰতিদিনে যি কোনো সময়তে কবি জনাৰ বিশ্রাম কোঠাত অসমৰ গণ্য-মান্য লোকৰ সমাগম হৈছিল। চৌধাৰীদেৱৰ কোঠাতেই মইও কেইজনমান অসমৰ সু-পুৰুষক দেখা পোৱাৰ সুযোগ পাইছিলোঁ। তেখেতে বৰ গোঁৱৰেৰে কৈছিল—“এই লৰাজন মোৰ গাঁৱৰেই, লাউপাৰাৰ।” মোৰ অন্তৰ শ্ৰদ্ধাৰে ভৰি পৰিছিল।

১৯৬০ চনৰ ভাষা আন্দোলনত কবি চৌধাৰীদেৱৰ ভূমিকা কম নহয়। এদিন আবেলি চাৰিমান বজাত চৌধাৰী দেৱৰ ঘৰত

উপস্থিত হোৱাৰ লগে লগে কৰবালৈ যোৱাৰ প্ৰস্তুতি কৰি থকা অৱস্থাতে লগ পালোগৈ। কানি-কাপোৰ পিন্ধি কিবা কাগজ বিচাৰি আছে। পদূলিমুখত বিজ্ঞা এখনো বৈ আছে। নবীন বৰদলৈ হলত এখন ৰাজহুৱা সভা হ'ব তালৈ যোৱাৰ সেই ব্যস্ততা বুলি বুজিলোঁ। ভাষা আন্দোলনৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত সাহিত্য সভা নে সৰ্বিতা সভাৰ দ্বাৰা আয়োজিত আছিল সেই সভাখন। বাটত বৈ থকা বিজ্ঞাখনত মোক উঠিবলৈ কৈ নিজেও উঠিল। বৰ জোৰেৰে বিজ্ঞা চলাবলৈ কলে। লগে লগে তেওঁৰ মুখ খোলা গ'ল। অসমৰ ভাষা আন্দোলনত অসমীয়া ৰাইজৰ কৰ্তব্য সম্পৰ্কে কৈ যাবলৈ ধৰিলে। “আমি কিন্তু জুই জ্বলাই দিম বুজিছা।” কবিৰ এইশাৰ কথা মোৰ মনৰ মাজৰ পৰা কোনো দিনেই মুচা নাযাব। নবীন বৰদলৈ হ'ল ভাষাপ্ৰেমী লোকেৰে ভৰি পৰিছিল। বিহগী কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰী সিদিনা যেন বিদ্রোহী কবি নজৰুল হৈ পৰিছিল। সিদিনাই মই পোন প্ৰথমবাৰৰ বাবে ৰাজহুৱা সভাত ৰঘুনাথ চৌধাৰীৰ ভাষণ শুনিছিলোঁ। ভাষা-আন্দোলনৰ সভা হ'ব বুলি শুনিলেই নবীন বৰদলৈ হললৈ যোৱাটো মোৰ এটি অভ্যাস হৈ পৰিল। অসমৰ সিংহ পুৰুষ হেম বৰুৱাই সেই সময়ৰ অসম চৰকাৰক কঠোৰ সমালোচনা কৰি দিয়া ভাষণো সেই সুযোগতে শুনাৰ সুবিধা পাইছিলোঁ।

বিহগী কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰীদেৱে লাউপাৰা গাঁৱৰ বহু মানুহক নানা প্ৰকাৰে সহায়-সাহায্য কৰিছিল। তেখেতৰ পিতৃদেৱ ভোলানাথ চৌধাৰী লাউপাৰা অঞ্চলৰ এগৰাকী বিখ্যাত খেতিয়ক আছিল। তেখেতৰ ঘৰ বস্তি থকা ঠাইখিনিক আংবাদি (ৰাজহু গাওঁ) বোলা হৈছিল। আংবাদিক আজিও ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ খহনীয়াই সম্পূৰ্ণৰূপে গ্ৰাস কৰিব পৰা নাই। ভোলানাথ চৌধাৰীৰ ওচৰ-চুবুৰীয়াসকল হ'ল জীৱেশ্বৰ চক্ৰবৰ্তী, কালীৰাম মহন্ত, গগণ কলিতা আদি। কালীৰাম মহন্তৰ নাতিয়েক শ্ৰীসেৱাচৰণ মহন্ত, গগণ কলিতাৰ সৰু পুতেক শ্ৰীচৰিন চন্দ্ৰ কলিতাক ৰঘুনাথ চৌধাৰীদেৱে বৰ পুতৌ কৰিছিল। মৃত্যুৰ আগমুহূৰ্তলৈকে এওঁলোকে প্ৰায়ে চৌধাৰীদেৱৰ থা-খবৰ লৈছিল। লাউপাৰাৰ শান্তপাল দাস (ভাৰতৰ ভূতপূৰ্ব উপ-বৈদেশিক মন্ত্ৰী শ্ৰীবিপিন পাল দাসৰ পিতৃ)ৰ ককাক জয়পাল দাসেই পিতৃ-মাতৃ হাৰা ৰঘুনাথক গুৱাহাটীলৈ নিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। নানা ঘাট-

প্ৰতিঘাটৰ মাজেৰে ৰঘুনাথ চৌধাৰীয়ে জীৱনৰ বাটত আগুৱাই গৈছিল শেষত কাব্য চৰ্চ্চাত জীৱনটো সপি দিছিল। স্বদেশৰ স্বাধীনতাৰ বাবে আগবঢ়োৱা কবি চৌধাৰীৰ বৰঙণিও কম নাছিল। ‘জোনাকী’ৰ পোহৰত আলোকিত হৈ কবিয়ে সম্পাদনা কৰিবলৈ লৈছিল ‘সুৰভী’ আৰু “জয়ন্তী” নামৰ অধুনালুপ্ত আলোচনী দুখন। ‘সুৰভী’ৰ বিভিন্ন কামত সহায়ক হিচাবে লাউপাৰাৰে শ্ৰীহৰকান্ত কলিতাক গুৱাহাটীলৈ নিছিল। তেখেত নিজে নগৈ হৰকান্ত কলিতাক অসমৰ বিভিন্ন ঠাইলৈ সুৰভীৰ কামত পঠিয়াইছিল। বামুণদি হাইস্কুলৰ ভূতপূৰ্ব সহকাৰী প্ৰধান শিক্ষক স্বৰ্গীয় লক্ষেশ্বৰ দাস, শ্ৰীগোবিন্দ মহন্ত (প্ৰধান সম্পাদক ৰঘুনাথ চৌধাৰী শতবাৰ্ষিকী উৎসৱ সমিতি—অসম সাহিত্য সভা) প্ৰমুখ্যে ‘সুৰভী’ৰ নানা কামত নিয়োজিত হৈছিল। স্বৰ্গীয় লক্ষেশ্বৰ দাসে চৌধাৰীদেৱৰ চমু জীৱনী এখন যুটীয়া ভাবে লিখি প্ৰকাশ কৰে।

১৯৪৯ চনৰ জুলাই কি আগষ্ট মাহৰ ভিতৰত শেষ বাৰৰ কাৰণে কবি চৌধাৰীদেৱে লাউপাৰাত পদাৰ্পণ কৰে। লাউপাৰা হাইস্কুলৰ মঞ্জুৰী সম্পৰ্কত তেখেতক নাৱেৰে পদ্মধৰ তালুকদাৰ, গোবিন্দ মেধি আদি নেতৃস্থানীয় লোক সকলে আনিছিল। স্কুলত ৰাজহুৱা সভা পাতি তেখেতৰ লগত নতুন পুৰুষসকলৰ পৰিচয় কৰোৱা হৈছিল। কবিয়ে লাউপাৰাৰ ওচৰৰ মুকালমুৱা হাইস্কুললৈ এক বুজন পৰিমাণৰ ধন আগবঢ়াই স্কুলখনক সুপ্ৰতিষ্ঠিত কৰিছে। অঞ্চলটোৰ প্ৰতি থকা গভীৰ ভাল পোৱা ইয়াৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পাইছে। কবিজনাৰ বৰঙণিৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা জনায় স্কুলখনৰ নাম ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুল ৰখা হৈছে। সম্প্ৰতি স্কুলখন উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্তৰলৈ উন্নিত হৈছে। সদৌ বৰক্ষেত্ৰীৰ বাবে এয়া এক আনন্দৰ কথা। আজি কবি চৌধাৰীদেৱৰ স্মৃতিত আয়োজিত এনে এটি মহান উৎসৱত বৰক্ষেত্ৰী বাসীয়ে তেখেতৰ প্ৰতি সশ্ৰদ্ধ প্ৰণিপাত আগবঢ়াইছে। কামৰূপ সাহিত্য পৰিষদৰ একাদশ বাৰ্ষিক অধিবেশন মুকালমুৱা সাহিত্য সভাৰ আহ্বান ক্ৰমে মুকালমুৱাৰ মুকলি পথাৰত অনুষ্ঠিত হ'ব। বিহগী কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰীৰ জন্ম শতবাৰ্ষিকী উৎসৱ উদযাপনৰ বছৰটোত অনুষ্ঠিত হ'বলগীয়া এই অধিবেশন সাফল্য মণ্ডিত কৰি তুলিবলৈ বৰক্ষেত্ৰী বাসীয়ে মন প্ৰাণ

ঢালি দিছে। অধিবেশনৰ লগতে চৌধাৰীদেৱৰ শতবাৰ্ষিকীও সাধা-
ৰণ ভাবে পালন কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ গৰা থহনীয়াৰ
দ্বাৰা আক্ৰান্ত হোৱা লাউপাৰাসীয়ে অদম্য উৎসাহেৰে বহুনাথ
চৌধাৰীদেৱৰ জন্ম শতবাৰ্ষিকী উৎসৱ পালন কৰিবলৈ আগবাঢ়িছে
আৰু এই কাৰ্যত ওচৰ চুবুৰীয়া গাওঁবোৰৰ উপৰিও বৰক্ষেত্ৰীৰ
বাইজে সহায় সহানুভূতি দেখুৱাইছে। বিহগী কবিৰ স্মৃতিত
১৯৬৭ চনত লাউপাৰাত “বিহগী কবি নাট্য পৰিষদ” নামেৰে এটি
অনুষ্ঠান গঢ়ি উঠে। এই অনুষ্ঠানে বিভিন্ন ঠাইত নাট অভিনয় কৰি
বাইজৰ পৰা ভূয়সী প্ৰশংসা লাভ কৰিছিল। যোৱা ৩১।৩।৭৯ তাৰিখে
“বিহগী কবি বহুনাথ চৌধাৰী স্মৃতি সংঘ” নামেৰে এটি সংঘ স্থাপন
হয়। পূৰ্বৰ অনুষ্ঠানটোৰ নাম আৰু উদ্দেশ্যৰ সাল সলনি কৰি
এই নতুন অনুষ্ঠানটিৰ জন্ম দিয়া হয়। যোৱা বঙালী বিহু সন্মিলন-
খন এই সংঘটোৰ জৰিয়তে পতা হৈছিল। প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগত জৰ্জ-
ৰিত লাউপাৰা অঞ্চলৰ সাংস্কৃতিক পৰম্পৰা বক্ষণাবেক্ষণৰ বাবে
কবি চৌধাৰীৰ স্মৃতিত গঠিত এই অনুষ্ঠানটিয়ে আগবাঢ়ি যাব বুলি
আমি আশা ৰাখিছোঁ।

চৌধাৰীদেৱৰ সান্নিধ্যত

শ্ৰীহৰিনাথ শৰ্মা

কবি চৌধাৰীদেৱৰ নিচেই ওচৰতে থাকিও যদিও বা বহুত
শিকাৰ বহুত জনাৰ সুযোগ পোৱা হৈছিল, তথাপি আয়ত্ব কৰা হ’ল
নিচেই তাকৰ। অসমৰ প্ৰখ্যাত কবি হিচাপে, অসম সাহিত্য সভাৰ
প্ৰাক্তন সভাপতি হিচাপে, জয়ন্তী-সুৰভিৰ সম্পাদক হিচাপে, অসমীয়া
কোনো কিতাপ-কাকত প্ৰকাশ হলেই তেওঁ উপহাৰ স্বৰূপে পাইছিল
আৰু আমাৰো পঢ়ি চাবৰ সুবিধাকণ মিলিছিল। তেওঁৰ সান্নিধ্যলৈ
আহি লাভকৰা এই উপকাৰ আমাৰ কাৰণে অমূল্য সম্পদ। এনে
অনেক কথা, অনেক কাৰ্য থাকিলেও আমাৰ প্ৰবন্ধ তেনেই সীমিত
কাৰণে দুই এটা কথাহে মাথোন উল্লেখ কৰিব পৰা হ’ল।

বিহগী কবি চৌধাৰীদেৱ এট। সদাজাগ্ৰত শিক্ষক সুলভ প্ৰব-
তিৰ অধিকাৰী আছিল। তেওঁ জীৱনৰ এছোৱা কালহে শিক্ষকতাত
কটাইছিল; যদিও আজীৱন শিক্ষকতা কৰা অনেক শিক্ষকৰ
ক্ষেত্ৰতো সাধাৰণতে এনে বৈশিষ্ট্যৰ অভাৱ দেখা যায়।

তেওঁ ঘৰৰ নাতি-নাতিনীহঁতক আনন্দ-উৎসাহৰ মাজত শিক্ষা
দান কৰিয়েই ক্ষান্ত থকা নাছিল। এচাম ডেকা সাহিত্য পিপাসী আৰু
পিপাসুৰ কাৰণেও তেওঁ শিক্ষকেই আছিল। সেই গুণেই তেওঁৰ নিবাস
ভৱন তেনে লোকসকলৰ সমাগমেৰে এখনি সজীৱ শিক্ষানুষ্ঠানত পৰিণত
হৈছিল—কবিজনৰ মৃত্যুৰ দিনলৈকে।

স্বৰ্গীয় অধ্যাপক ভবানন্দ দত্ত, চক্ৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য্য, শ্ৰীঅতুল
চন্দ্ৰ বৰুৱা, চৈয়দ আব্দুল মালিক, অধ্যাপক সুৰেন্দ্ৰ চৌধুৰী, সুৰেন্দ্ৰ
শইকীয়া, সুৰেন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য আদি প্ৰায় দেৱকুৰিমান ডেকা শিক্ষাৰ্থীৰ
কাৰণে চৌধাৰীদেৱ ভাষা-কাব্য সাহিত্যৰ প্ৰশিক্ষক স্বৰূপ আছিল।
চৈয়দ আব্দুল মালিকে কবিদেৱৰ সান্নিধ্যতে জয়ন্তী আলোচনীৰ
যোগেদি পোনতে চুটি গল্প লিখিবলৈ ধৰে আৰু কাল ক্ৰমত সেই বিষয়ত

তেওঁ জনাজাত হৈ পৰে। এই সকল তীক্ষ্ণধী শিক্ষার্থীৰ গুৰু মিলনৰ ফলতেই প্ৰগতি সাহিত্যিক গোষ্ঠীৰ সৃষ্টি হয়। এই কথা দৃঢ়ভাবে কব পৰা যায় যে জোনাকী যুগত কলিকতাত যিদৰে বেজবৰুৱা প্ৰমুখ্যে এদল ডেকা শিক্ষার্থীয়ে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ বহুমূলীয়া বুনিয়ে বচনা কৰি থৈ গৈছিল ঠিক সেইদৰে এইদল ডেকা সাহিত্যিকে গুৱাহাটীত চৌধাৰীদেৱৰ সান্নিধ্য লাভ কৰি সুদীৰ্ঘকাল ঠিহিৰা মাৰি থকা অসমীয়া সাহিত্যত নতুন প্ৰাণ সঞ্চাৰি কালৰ গতিৰ লগত খোজমিলাই চলিব পৰাকৈ তাক আগুৱাই দিলে।

তেতিয়া ‘জয়ন্তী’ৰ যুগ। অসমীয়াত সমালোচনা সাহিত্যৰ পৰিসৰ নিচেই কৈ দুখ লগা। সেয়ে সেই বিষয়ত ন ন সমালোচনা-মূলক সাহিত্য সৃষ্টিৰ আয়োজন চলিল। নিয়মিত আলোচনা চক্ৰৰ যোগেদি যথা সম্ভৱ নিখুঁত সমালোচনা ভিন ভিন বিষয়ৰ ওপৰত বিৰচিত হবলৈ ধৰিলে আৰু অকল জয়ন্তীয়ে সেই আটাইখিনি সাম-ৰিব নোৱাৰাত ‘চিত্তাধাৰী’ৰ বিকাশ হ’ল। কালত জয়ন্তী আৰু তাৰ পৰবৰ্তী আলোচনী সুৰভিও চকু মুদিলে; কিন্তু সমালোচনা সাহিত্য সৃষ্টিৰ প্ৰবাহ চলি থাকিল। বিৰামহীন ভাবে নহলেও প্ৰগতি সংঘৰ ঠাই তাতোকৈ পূৰ্ব সাহিত্যিক গোষ্ঠী সবিতা সভাই অধিকাৰ কৰিলে ইয়াৰো গুৰিৰঠা ধৰিলে কবিৰ চৌধাৰীদেৱে। অকল সবিতা সভাই নহয়, গুৱাহাটী শাখা সাহিত্য সভাকে আদি কৰি চাৰি-পাঁচখন শাখা সাহিত্য সভা চৌধাৰীদেৱৰ উৎসাহ উদ্দীপনাৰ গুণতে স্থাপিত হ’ল।

বিহগী কবি চৌধাৰীদেৱৰ নাম যশৰ কথা আমি পঢ়াশলীয়া ছাত্ৰ অৱস্থাতে পৰা শুনি আছিলোঁ, যদিও ইমান দিনে তেওঁক দেখা পোৱাৰ সৌভাগ্য আমাৰ হোৱা নাছিল।

তেতিয়া ১৯৩৬ চন। তেজপুৰত বহা সাহিত্য সভাত সগৌৰৱে সভাপতিৰ আসন অলংকৃত কৰি কবি চৌধাৰীদেৱ গুৱাহাটীৰ ঘৰতে আছেহি। এনে সময়তে এই প্ৰবন্ধৰ অভ্যাজন লিখকে উচ্চ শিক্ষা লাভৰ দুৰাকাঙ্ক্ষা বুকুত বান্ধি লৈ সংস্থান বিচাৰি আহি এইখন ঘৰতে আশ্ৰয় ললে। ঘৰখন কবি চৌধাৰীদেৱৰ মৰমৰ ভতিজাক গীতি কবি উমেশ চন্দ্ৰ চৌধাৰী দেৱৰ।

বিহগী কবিজনা যে এইখন ঘৰতে থাকে এই কথা জানিব পাৰি স্বভাৱতে বৰ ভাল লাগিছিল আৰু তেওঁৰ সৰল-সহজ জীৱন

যাপন দেখি অলপ আচৰিত যেনো লাগিছিল। সকলো ঘৰুৱা কাম-কেই তেওঁ বিনা দ্বিধাই আনন্দ মনে নিজ হাতে কৰি গৈছিল আৰু কৰিবলৈ আনকো উপদেশ দিছিল। এই উপদেশতকৈ তেওঁৰ উদাহৰণেই শ্ৰেষ্ঠ আছিল। ইংৰাজ কবি ওৱাৰ্ড ছাৰ্থৰ ‘সৰল জীৱন, উচ্চ চিন্তাৰ আদৰ্শ, আমি কবি চৌধাৰীদেৱত প্ৰতিফলিত হোৱা দেখিছিলোঁ।

এইদৰে কবিজনাৰ লগত আমি একেখন ঘৰতে একেটা পৰিয়ালৰ মানুহ হিচাপে একেৰাহে চাৰি-পাঁচ বছৰমান থকাৰ পিচতো ঘৰখনৰ নিচেই ওচৰতে আমি নিজেও থিতাপি লগাৰ কাৰণে তেওঁৰ সান্নিধ্যৰ পৰা বঞ্চিত হোৱা নাছিলোঁ। এনে অৱস্থাত নানা কথা-বতৰা আলোচনা পাতিৰ মাজতে তেওঁৰ অতীত জীৱন, গোটাচেৰেক কবিতাৰ উৎস আৰু তাৰ পটভূমিৰ বিষয়ে আমি কবিজনাৰ মুখৰ পৰা জানিব পাৰি উপকৃত হৈছিলোঁ।

গীতি কবি উমেশ চন্দ্ৰ চৌধাৰীৰ জ্যেষ্ঠা কন্যা বৰ্তমান গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বসায়ণ বিজ্ঞানৰ অধ্যাপিকা ডঃ অৰুণমণি চৌধুৰী যেতিয়া প্ৰৱেশিকা শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰী তেতিয়া ঘৰুৱা শিক্ষক হিচাপে মই তেওঁক ‘সাদৰী’ৰ কোনো কোনোটা কবিতা বুজাই দিছিলোঁ। সেই সময়তে বিহগী কবি চৌধাৰীদেৱে যে লুকাই আমাৰ আলোচনা শুনি থাকে, সেই কথা নাজানিছিলোঁ। এদিন গধূলি কবি চৌধাৰীদেৱে এনে অৱস্থাতে আমাৰ আগলৈ আহি প্ৰশংসাসূচক অভিমত প্ৰকাশ কৰাত আমি লজ্জিত আৰু হতভম্ব হৈছিলোঁ।

আন এদিনাখন কবিদেৱক অকলে পাই ধেমালিৰ চলতে উলিয়ালোঁ--“আপোনাৰ বিয়া নহ’ল কিয়, ভাঙি কবনে বাকু?” তেওঁ কবলৈ ধৰিলে, “মই খোৰা অকামিলা মানুহ, কোনে মোলৈ ছোৱালী দিব? আৰু দিলেই বা, মই পুহিম বা কেনেকৈ?”

“কিয়? আপুনি বিয়া কৰালে আপোনাৰ পৰিয়ালটোৰ পোহ পাল আমি দেখাত আপুনি সহজে দিব পাৰিলেহেঁতেন। কিয়নো আপোনাৰ ভূ-সম্পত্তি যথেষ্ট আছে, কবিতাৰ কিতাপবোৰ আছে আৰু সৰাতোপৰি আপুনি কামিলা মানুহ।”

“মোক ভাল কামিলা পাতিলা! দৰাচলতে মোৰ দৰে অকামিলা আৰু হতভগীয়া জগতত নাই।”

“কিন্তু আপোনাৰ মাতৃসমা বৌয়েক আছিল। তেখেতে আপোনাৰ বিয়া পাতি দিবলৈ চেষ্টা নকৰিলে জানো?”

“কৰিছিল, বহুত চেষ্টা কৰিছিল, পিচে মইহে সন্মত নহলো।”
সম্ভৱতঃ কবি চৌধাৰীদেৱে তেওঁৰ আপোনজনৰ পৰা যিমান মৰম বিচাৰে, আমি যেন সিমান থিনি যাচিব নোৱাৰাৰ কাৰণে তেওঁৰ এই অভিমান—এনে এটা অনুমান হ’ল। তাৰ পিছত লাহে লাহে মোক যি কলে তাৰেই চমু আভাস এটা তলত দিয়া হ’ল:

উমেশ চৌধাৰীৰ দেউতাক গৰ্গৰাম চৌধাৰী গুৱাহাটীৰ নাজীৰ আছিল। তেওঁৰ ধন-সম্পদৰ অভাৱ নাছিল; কিন্তু অভাৱ আছিল সন্তানৰ। সেয়ে নিজৰ বংশৰে নিৰাপন্ন থোৱা ভায়েক বহুনাথ চৌধাৰীক তেওঁ শিক্ষা দীক্ষা দি নিজৰ উত্তৰাধিকাৰী কৰাৰ মানসেৰে ঘৰলৈ আনিছিল।

বহুনাথ যেতিয়া প্ৰায় কুৰি বছৰীয়া ডেকা, তেতিয়া কামৰূপৰ বিখ্যাত পণ্ডিত মহামহোপাধ্যায় ধীৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য্যদেৱৰ যোগেদি বালমুকুন্দ বা নামেৰে মিথিলাৰ এগৰাকী আচাৰ্য আহি নাজীৰৰ ঘৰতে থাকি তেওঁৰ পুত্ৰলাভৰ কাৰণে ছমহীয়াকৈ যজ্ঞ অনুষ্ঠান কৰিছিল। তাৰে ফলস্বৰূপে গীতি কবি উমেশ চন্দ্ৰ চৌধাৰীৰ জন্ম হ’ল। উমেশ চৌধাৰীয়ে ফলি পুথি হাতত লোৱা নোলোৱা সময়তে তেওঁৰ পিতৃ গৰ্গৰাম নাজীৰৰ পৰলোক হয়। এনে অৱস্থাত এই নাবালক উমেশ চৌধাৰীক মানুহ কৰি তোলাটোৱেই বহুনাথ চৌধাৰী আৰু বৌৱেকৰ লক্ষ্য হ’ল। তাৰ দুই চাৰি বছৰ পিছত অৱশ্যে বৌৱেকে বহুনাথ চৌধাৰীৰ বিয়াখন পাতিবলৈ উঠি পৰি একাধিকৰাৰ যত্ন কৰিছিল; কিন্তু কবি চৌধাৰীদেৱে প্ৰত্যেকবাৰতে তেনে প্ৰস্তাৱ দৃঢ়ভাবে প্ৰত্যাখ্যান কৰিলে। কবিদেৱৰ ধাৰণা আছিল যে তেওঁ বিয়া কৰাই ললে নিজে পৰিয়ালৰ ভৰণ-পোষণ দিব নোৱাৰি এই নাবালক উমেশ চৌধাৰীৰ মুখৰ ভাত কাঢ়ি মৃত নাজীৰৰ সম্পত্তিৰ এভাগ খাব লাগিব আৰু সেইটো ঘোৰ অন্যায়ে হ’ব। এই কাৰণেই বিহগী কবি চিৰকুমাৰ হৈ ব’ল।

কবি চৌধাৰীদেৱে আন এদিন কথা প্ৰসংগত তেওঁ সংস্কৃত পঢ়া কেনেকৈ আৰম্ভ কৰিলে তাকো কৈছিল। যেতিয়া বালমুকুন্দ বা দেৱ আহি তেওঁলোকৰ ঘৰতে থাকিবলৈ ললে, তেতিয়া প্ৰায় নিতৌ

মহামহোপাধ্যায়দেৱো তালৈ আহি কিবা আলোচনা কৰে অনৰ্গল সংস্কৃত ভাষাত। বহুনাথ চৌধাৰীয়ে পণ্ডিত দুগৰাকীক ধপাত আদি যতনাই দি শুশ্ৰূষা কৰিছিল আৰু দেৱ ভাষাত দুয়োজন আচাৰ্যৰ কথাবতৰাবোৰ শুনি কবিপ্ৰাণ মোহিত হৈছিল। এদিনাখন সংস্কৃত শিকিবলৈ আগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰি ভয়ে ভয়ে তেওঁ মহামহোপাধ্যায়দেৱক অলপ শিকাই দিবলৈ অনুৰোধ কৰিলে। মহামহোপাধ্যায়দেৱে তেওঁক পোনতে হেনো ‘অমৰাৰ্থ’ চন্দ্ৰিকা’ নামৰ শ্লোক অভিধানখন আয়ত্ত কৰিবলৈ উপদেশ দিলে আৰু মাজে সময়ে তাক শুদ্ধ উচ্চাৰণেৰে পঢ়ুৱাই দি লাহে লাহে ব্যাকৰণৰ পাঠো দিবলৈ ধৰিলে। অভিধানখন আয়ত্ত হোৱাৰ ফলত সংস্কৃত শব্দাৱলীৰ লগত কবিদেৱৰ পৰিচয় ঘটিল আৰু ক্ৰমে ব্যাকৰণৰ সাধাৰণ জ্ঞানো লাভ কৰিলে। বহুদিন শিক্ষা দান নকৰিলেও আচাৰ্যজনাৰ আশীৰ্বাদৰ গুণতেই যেনিবা বহুনাথ চৌধাৰীয়ে সংস্কৃত জনা হৈছিল। তেওঁ কোনো সংস্কৃত বিদ্যালয়ত শিক্ষা লোৱা নাছিল। ইয়াৰ আগতে কোনো কোনো লিখকৰ লিখনিত কবিদেৱে মুনিকুলাশ্ৰমত সংস্কৃত শিক্ষা লাভ কৰা কথাষাৰ তেনেই অমূলক।

আশীৰ্বহৰ বয়সত কবিদেৱে চকুত শৈল চিকিৎসা কৰাই প্ৰায় অন্ধ হৈ পৰিছিল আৰু গাধোৱা ঘৰত পৰি কৰঙন ভাঙি যোৱাত লৰিব চৰিব নোৱাৰা হৈ পৰিছিল। এনে অৱস্থাত তেওঁ এই অভাজনৰ হতুৱাই লিখা কামবোৰ কৰাইছিল। মই তেওঁৰ পৰা ছপাৰ আহি কাকত চোৱা কামটো শিকি লৈছিলোঁ আৰু জয়ন্তীৰ দিনৰে পৰা সময় পালেই তেওঁক সেই কামত সহায় কৰি ৰং পাইছিলোঁ। তেওঁৰ পাঠ্যপুথিবোৰ ছপা কৰিবৰ সময়ত মই প্ৰায় সকলো থিনি আহিকাকত চোৱা কাম কৰিবলগীয়াত পৰিছিলোঁ। অৱশ্যে যিমান খাটিবলগীয়া হৈছিল, তাতকৈ বহুগুণে কিতাপকেইখনৰ ভিতৰৰ কথাবোৰ জানিব পাৰি মই উপকৃত হৈছিলোঁ। আজিও আমি তেওঁৰ অভাজন আশীষ ভিক্ষাৰী হিচাপে শ্ৰদ্ধাৰে তেওঁক সুৱৰোঁ।

আমাৰ আতা

শ্ৰীঅৰুণমণি চৌধুৰী

যোৱা উনবিংশ ডিচেম্বৰ তাৰিখে দুপৰীয়া শ্ৰীহৰিনাথ শৰ্মাই গুৱাহাটীত মোক দেখা পাই কলে “তোমাক লগ পাই ভালৈই হল; আজি আবেলি মই তোমাৰ ঘৰলৈ যোৱাৰ কথা আছিল, মোৰ হাতত তোমাক দিবলগীয়া চিঠি এখন আছে।” মই আচৰিত হৈ ‘কি চিঠি’ বুলি সোধাত তেখেতে জেপৰ পৰা চিঠি এখন উলিয়াই দিলে। চিঠিখন আছিল বঘুনাথ চৌধুৰী জন্ম শতবাৰ্ষিকী সমিতিৰ স্মৃতিগ্ৰন্থৰ সম্পাদক শ্ৰীদুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মাদেৱে আতাৰ বিষয়ে দু-আমাৰমান লিখিবলৈ মোক অনুৰোধ কৰি লিখা। মই শৰ্মাদেৱক কলৌ “মোৰতো লিখাৰ অভ্যাস নাই বিশেষকৈ আতাৰ বিষয়ে, মই কি লিখিম, মইতো কাব্য, সাহিত্যৰ বিষয়ে বিশেষ একো নাজানো।” তেখেতে কলে “সেইবোৰ কথা কলে নহব, তুমি আতাৰ বিষয়ে কিবা অলপ লিখিবই লাগিব—ঘৰুৱা ভাবে আতাক যিদৰে পাইছিলো সেই-দৰেই লিখা।” মই বিপাণ্ডত পৰিলোঁ।

আতাৰ কথা লিখিবলৈ বহি মোৰ ব্যক্তিগত জীৱনৰ কথা এটাহে প্ৰথমে মনত পৰিছে। স্বাভাৱিকতে আতাই আমি সাহিত্য চৰ্চা কৰাটোকে বাধা কৰিছিল। কলেজীয়া জীৱনত মই কলা বিষয়ত শিক্ষা লাভ কৰিলে পিচলৈ সাহিত্যৰ সোৱাদ লোৱাটো সহজ হব বুলি তেখেতে ভাবিছিল। আনহাতে বিজ্ঞানৰ কথাবোৰ ঘৰত পঢ়ি শিকা টান হব বুলি ভাবি দেউতাই প্ৰথমতে বিজ্ঞান শাখাত ভৰ্তি হৈ আই. এছ. ছি পাছ কৰি ইচ্ছা কৰিলে পিচত কলা শাখাত ভৰ্তি হব পাৰিব বুলি যুক্তি দৰ্শালে। লাভৰ ভিতৰত মই সাহিত্যৰ স্বৰ্গখনো ঢুকি নাপালো, বিজ্ঞানৰ মৰ্য্যখনো নুবজিলোঁ, মোৰ অৱস্থা ব্ৰিশঙ্কুৰ দৰে হ’ল। সেয়েহে আজি আতাৰ কথা লিখিবলৈ মোৰ কলম চলিব নোখোজে, পদে পদে উজুটি খায়। তথাপি ‘গায়নৰ ঘৰৰ গাধায়ে

বাৰ দিয়া’ৰ দৰে আতাৰ বিষয়ে অকণমান লিখিবৰ প্ৰয়াস কৰিছোঁ।

বৈচিত্ৰপূৰ্ণ আতাৰ জীৱনৰ প্ৰতিটো দিনেই আছিল বামধেনুৰ দৰে নানা মনোমোহা ছবিৰ সমাবোহেৰে ভৰপূৰ। তেখেতৰ সামগ্ৰিক জীৱনৰ ছবি সম্পূৰ্ণৰূপে ফুটাই তুলিবলৈ আপুৰুগীয়া বং আৰু তুলিব আৱশ্যক। মোৰ হাতত সেই সমল নাই; সেই কাৰণে কিছুমান ডুখৰীয়া ছবিৰ আভাস দিবলৈহে চেষ্টা কৰিছোঁ।

শিশুকালত আতা আছিল আমাৰ খেলৰ লগৰী, সাধুকথাৰ ভৰাল, খোৱা শোৱাৰ সঙ্গী আৰু পঢ়া-শুনাৰ নিৰ্দেশক। আতাৰ বিহুনাত শুই শুই আমি বহু সাধু শুনিছিলো—সেইবোৰ বামাগ্ন মহাভাৰত নাইবা গোসাইৰ সাধু নাছিল—সেইবোৰ আছিল পঞ্চতন্ত্ৰৰ সাধু—শহা কাছৰ সাধু, অনাগত বিধাতা, যদ্ভবিষ্য আৰু প্ৰত্যাংগ-মতিৰ সাধু। তেখেতে কৈছিল নিজৰ সৰুকালৰ কথা, দেউতাৰ সৰু-কালৰ কথা, তেখেতসকলৰ খেল-ধেমালি দুপটালিৰ কথা। তেখেতক বোলে সৰুতে ককায়েক গৰ্গৰাম চৌধুৰীয়ে চাহ খাবলৈ ব্ৰিদিছিল। পিচে আতাই হেনো কাৰোবাৰ ঘৰত এদিন চাহ খাই চাহৰ যুতি পাইছিল; সেই কাৰণে ককায়েক কাছাৰীত থকা সময়খিনিত মনে মনে চাহ খাইছিল। আৰু বোলে সন্ধিয়া ফুৰি আহোঁতে পলম হলে হাতত সাৰে ভৰিত সাৰে পিচ দুৱাৰেৰে সোমাই খুব কামত ব্যস্ত হৈ থকা যেন দেখুৱাইছিল। ককায়েকে পিচে কথাটো গম পাইছিল আৰু কেতিয়াবা ধৰা পেলাই আতাক খুব খং কৰিছিল। এইবোৰ কথা শুনি আমি বৰ স্ফুৰ্ত্তি পাইছিলোঁ আৰু ভাবিছিলোঁ এওঁ আমাৰ লগৰে এজন। ডেকা কালত আতা হেনো এবাৰ জাহাজেৰে গুৱাহাটীৰ পৰা কলিকতালৈ গৈছিল আৰু যাওঁতে প্ৰায় কুৰিদিনমান সময় লাগিছিল। কলিকতাত ঘূৰি পকি খুব স্ফুৰ্ত্তি কৰি উভতি আহি ঘৰ পাই দেখে যে তেওঁক বৌৱেকে জাহাজত ভাত খোৱা কাৰণে পাগঘৰত সোমাব নিদিয়ৈ। মহা বিপদ হল—বাৰান্দাত ভাত খাব লাগে। শেষত যেনিবা নানা কাকুতি-মিনতি কৰাত বৌৱেকৰ মন গলিল। এদিন গোটেই দিনটো লগোণে থাকি জাহাজত খোৱাৰ প্ৰায়শ্চিত্ত কৰাৰ পিচত পাগঘৰত প্ৰবেশাধিকাৰ পালে।

দৈনন্দিন কথাবাতাবোৰ নানা ফকৰা যোজনা আৰু উপমাৰে

মনোবম আৰু কৌতুকপূৰ্ণ কৰি তোলাত আতা সিদ্ধহস্ত আছিল। খোৱা-বোৱাতো তেখেতৰ আছিল এটা নিজস্ব ৰুচি। ভাতৰ শেষত তেখেতে চেনি বা গুৰ আৰু কলেৰে দৈ ভাত খাবলৈ ভাল পাইছিল। দক্ষিণ ভাৰতীয় সকলে নিমখেৰে দৈ খায় বুলি এদিন কোনোবাই কোৱাত হাঁহি মাৰি তেখেতে কলে “শাস্ত্ৰতে লিখা আছে ‘মধুৰেণ সমাপয়েৎ’ অৰ্থাৎ মিঠা বস্তুৰে ভাত খোৱা শেষ কৰিব লাগে।” বন্ধৰ দিনত দুপৰীয়া আতা, দেউতা একে লগে খাবলৈ বহি কেতিয়াবা ৰাজনীতি, কেতিয়াবা সমাজনীতি আৰু কেতিয়াবা নানা তৰহৰ ধেমেলীয়া কথাৰ অৱতাৰণা কৰিছিল, আধা বুজা আধানুবুজা সেই কথাবোৰ শুনি থাকিবলৈ আমি বৰ ভাল পাইছিলোঁ। এদিন দেউতাই আতাক সুধিলে “খুৰা, অবহ পাকৰু মানে কি?”—আতাই আচৰিত হৈ “কি কলি, কি কলি? অবহ পাকৰু? মইতো এনে শব্দ কেতিয়াও শুনা নাই” বুলি কলে। পিছত জনা গল যে পুৰণি পুথিত ৰু আখৰটো, হ’ৰ আকৃতিৰ আছিল আৰু কোনোবা পণ্ডিতে কথাটো নজনাকৈয়ে ‘অব ৰুপা ৰু’ কথাষাৰ ‘অবহ পাকৰু’ বুলি লিখিলে। কথাটো গম পাই দুয়োৰে হাঁহিৰ খলকনি উঠিল।

সৰুকালত মই আতাৰ গাৰ ছাঁৰদৰে আছিলোঁ। তেখেতে অ’লৈ ত’লৈ গলেও সদায় মোক লগত লৈ গৈছিল। সাহিত্য সভাৰ সভাপতি হৈ ষাওঁতেও তেখেতে মোক লগত নিছিল। বয়স কম থকা কাৰণে সেই সভাৰ সকলো কথা মোৰ মনত নাই কেৱল ৰেল ষ্টেচনৰ পৰা আতাক বহুতো ফুলৰ মালা পিন্ধাই জয়ধ্বনি দি লৈ যোৱাৰ দৃশ্য, স্বৰ্গীয় আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালাদেৱৰ ঘৰত থকা কথা আৰু জ্যোতি-প্ৰসাদৰ তত্ত্বাৱধানত হোৱা সঙ্গীত সন্ধিয়াৰ কথা মনত আছে। আতাৰ লগে লগে লাগি থক কাৰণে দেউতাই মোক প্ৰায়েই ধৃতবাৰ্দ্ধৰ (আতাৰ) সজয় বুলি জোকাইছিল। সেইকথা শুনি কেতিয়াবা মোৰ খং উঠিলে আতাই “নহয় অ’ তই খোৱাৰ (আতাৰ) লাখুটি” বুলি পাহৰাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল।

জাৰকালি ব’দালিত বহি নাইবা জহকালি সন্ধিয়া জুৰ লৈ আতাই নানা চৰাই-চিৰিকতি, জন্তু-জানোৱাৰ বহুৰূপ, মাত-কথা এনে সুন্দৰকৈ বৰ্ণাইছিল যে আমি সেইবোৰ দেখা যেনেই লাগিছিল। কুলি চৰায়ে কেনেকৈ কাউৰীৰ বাঁহত কণী পাৰে, মৰা চৰায়ে কেনেকৈ

চালি ধৰি নাচে আৰু কুকুৰাই কেনেকৈ যুঁজ কৰে—সেই কথাবোৰো বৰ মনোমোহকৈ বৰ্ণনা কৰিছিল। মাজে মাজে আকৌ “উটপক্ষী ক’ত থাকে ক চোন”; ‘জৈৱাৰ ডিঙিটো দীঘল নে জিৰাফৰ ডিঙিটো দীঘল’ নাইবা ‘ধনেশ পক্ষীৰ নাম শুনিছ নে’ বুলি প্ৰশ্নও কৰিছিল। কেতিয়াবা মন গলে ৰজাঘৰীয়া ৰীতি-নীতি, আদিবাসীসকলৰ নিয়ম কানুন নাইবা কামৰূপীয়া আৰু উজনিৰ ৰীতি-নীতি, পজা-পাতলৰ কথা কয়।

প্ৰথমতে আমি খেলাৰ চলেৰেই পঢ়া-শুনা আৰম্ভ কৰিছিলোঁ। আতাই কৈছিল পঢ়া-শুনা নকৰিলে বোলে ঠেং খোৰা হয় আৰু সৰুকালতে পঢ়া-শুনা নকৰা কাৰণেই বোলে তেখেতৰ এখন ভৰি চুটি। আমি কৈছিলোঁ ‘মিছা কথা’ (আতাৰ ভৰি কেনেকৈ ডাঙিছিল আমি জানিছিলোঁ) তেতিয়া আতাই হাঁহি হাঁহি কয়, ‘মিছা কথা কোৱা কাৰণে এইবাৰ সঁচাকৈয়ে মোৰ ভৰিখন চুটি হৈ গল।’ তেখেতৰ শিকোৱাৰ পদ্ধতিও আছিল বৰ মনোগ্ৰাহী। ব্যঞ্জন বৰ্ণ লিখিবলৈ শিকাৰ সময়ত আতাই প্ৰথমতে কেইবাটাও ‘ব’ আখৰ লিখিবলৈ কৈ তাৰ পিচত কোনোটোৰ পেটকাটি ‘ব’, কোনোটোৰ কাণ লগাই ‘ক’ আৰু কোনোটোৰ কাণমলি কাণখন উঠাই ‘খ’ কৰিবলৈ কৈছিল। আতা আছিল স্বভাৱ কৰি। সাধাৰণ কথাবিলাকৰ পদ মিলাই তৎ-ক্ষণাত পদ্য ৰচনা কৰাৰ এটা অদ্ভুত ক্ষমতা তেওঁৰ আছিল। হুস্থ ই কাৰান্ত শব্দৰ উদাহৰণ দিওঁতে “অ’ শালিকী, তই খালি কি, মই খালোঁ দৈ ভাত তই খালি কি” নাইবা ‘ক’ আখৰটো শিকাওঁতে ‘এককা গাৰী পক্কা পুলত চাক্কা লাগি চাক্কা জোৰৰ লোহা লক্কাৰ খুলি গল’ আদি ধেমেলীয়া কথা কৈ আমাৰ মন মুহিছিল। অসমীয়া আৰু বঙালী খবৰ কাগজ আমি আতাক পঢ়ি শুনোৱাৰ সময়ত তেখেতে লগে লগে নানা টিকা টিপনী দি নীৰস খবৰবোৰ সবস কৰি তুলিছিল। উচ্চাৰণত তেখেতে বিশেষ জোৰ দিয়াটো পছন্দ কৰিছিল। এবাৰ এজন ভদ্ৰলোকে সৌজন্য শব্দটো অলপ তিলাকৈ উচ্চাৰণ কৰোতে আতাই ঠাট্টা কৰি কৈছিল “বোপা তুমি দেখোন সৌজন্যটো একেবাৰে সৌজনী কৰি পেলালা।” ব্যাকৰণ আলোচনা আতাৰ বৰ প্ৰিয় আছিল। অতি প্ৰখৰ স্মৃতিশক্তিৰ অধিকাৰী আতাই ব্যাকৰণৰ কটকটীয়া নিয়মবোৰ কিতাপ নোচোৱাকৈয়ে সৰসৰীয়াকৈ

বুজাব পাৰিছিল। গল্প, বিধি, কবিতা, সমাস, ধাতু, প্রত্যয় আৰ্শ্ৱ প্রয়োগকে আদি কৰি গোটেই ব্যাকৰণখন তেখেতৰ কণ্ঠস্থ আছিল। একেটা শব্দৰ বানানভেদে অৰ্থভেদৰ কথা কৈ তেখেতে বৰ বস পাইছিল। সৰস্বতী পূজালৈ যাওঁতে আতাই আমাক সুধিছিল “সৰস্বতীৰ যে পূজা কৰ—খোৱা পানীৰ পানী আৰু বীণাপাণিৰ পাণিৰ বানান আৰু অৰ্থৰ পাৰ্থক্য জাননে বীণাপাণিৰ পাণিৰ বানান আৰু অৰ্থৰ পাৰ্থক্য জান নে নাজান?” কেতিয়াবা চিঞৰি চিঞৰি মাক মাতিলে “সংস্কৃতত মা শব্দৰ কি কি অৰ্থ হয় কব পাৰিলেহে মাৰে মাত দিব” বুলি কৈছিল। সেইদৰেই আমি অসতো মা সদগময়ৰ ‘মা’ মা কুক ধন জন যৌৱন গৰ্বম্ৰ ‘মা’ আৰু আমাৰ জন্মদাত্ৰী ‘মা’ৰ অৰ্থৰ প্ৰভেদ শিকিছিলোঁ। কেতিয়াবা আকৌ আহাৰ, বিহাৰ, প্ৰহাৰ, পৰিহাৰ, উপহাৰ আদি একেটা ধাতুৰে বিভিন্ন উপ সৰ্গৰ লগত ভিন ভিন অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা শব্দ কোনে কিমান কব পাৰে তাৰ প্ৰতিযোগিতা চলিছিল। আতা ওচৰত থাকিলে আমি কেতিয়াও শব্দকোষ নেমেলাইছিলোঁ। আতা আছিল আমাৰ জীৱন্ত শব্দকোষ। পাছী, উদ্‌ আৰু সেই সময়ত কাছাবীত ব্যৱহাৰ হোৱা আচহুৱা শব্দবোৰৰ অৰ্থও আমি তেখেতকে সুধিছিলো। পিচলৈ জয়ন্তী আৰু সুৰভিৰ সম্পাদনা কালত ব্ৰুটিপূৰ্ণ বাক্য, দুৰ্বল প্ৰকাশ ভংগী আদিৰ আলোচনাবো আমাক ভাগ দিছিল। কোনোবাই ভুলকৈ দৈন্যতা নাইবা দাৰিদ্ৰ্যতা আদি শব্দ লিখা দেখিলে আতাই “ই সচাকৈয়ে ভাষাৰ দৰিদ্ৰ”। আনহাতে আতাই নিজে লিখা কবিতাবোৰৰ বিষয়ে আমাৰ লগত বিশেষ আলোচনা নকৰিছিল; সেইবোৰৰ ব্যাখ্যা বিচাৰিলে কবলৈ অলপ অসুবিধা পোৱা যেন লাগিছিল। কেতিয়াবা কথাটো এবাৰৰ কাৰণে কবিতাবোৰ আমাক আৱৃতি কৰি তেখেতক গুণাবলৈহে কৈছিল। অৱশ্যে ‘কাবলা’ নাইবা তেখেতৰ সাহিত্য সভাৰ অভিভাষণখনৰ কিছুমান কথা আলোচনা কৰিবলৈ অকণো দ্বিধা নকৰিছিল।

আতাৰ ওচৰলৈ সদায় নানা ধৰণৰ মানুহ আহিছিল—খাটৰ পৰা ৰায়ত, গাঁৱৰ পৰা আত্মীয় স্বজন, তেখেতৰ সহপাঠী গুণমুগ্ধ বন্ধুবান্ধৱ আৰু আহিছিল সেই সময়ৰ লব্ধ প্ৰতিষ্ঠ সাহিত্যিক সকল। এই বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ লোক সকলৰ সকলোৰে লগত তেখেতে সমানে

মিলি যাব পাৰিছিল। প্ৰত্যেকৰে সুখ-দুখ, হাঁহি-কান্দোনবোৰ তেখেতে অন্তৰেৰে অনুভৱ কৰিছিল আৰু এই একাত্মবোধৰ কাৰণেই ধনী-দুখীয়া, চহা-পণ্ডিত সকলোৰে আতাক সমানে ভাল পাইছিল। আতা আছিল এজন অভিজ্ঞ গৃহস্থ অথচ আতাৰ আছিল এটা বৈবাগী মন। আতা আছিল এজন সুদক্ষ খেতিয়ক, আনহাতে তেখেতৰ আছিল এটা আভিজাত্যপূৰ্ণ ৰুচি। তেখেত আছিল শিশুৰ দৰে সৰল; কিন্তু লগতে আছিল এজন বিদ্রোহী সমাজ সংস্কাৰক। একেজন পুৰুষতে এনে ধৰণৰ বিপৰীত গুণৰ সমন্বয় অতি বিৰল।

প্ৰকৃতিৰ বুকুত উমলি জামলি পৰিণত বয়সত আতাই চিতা জুইৰূপী ৰক্তকমনৰ ফুল শয্যাত উঠি এই সংসাৰৰ পৰা বিদায় মাগিলে। অনন্তৰ বুকুত আতা হেৰাই গ’ল, লগতে হেৰাই গ’ল এটা ঐতিহ্যপূৰ্ণ যুগ, এজন ৰসিক পুৰুষ, এখনি দৰদী হিয়া। আতা গুচি গ’ল—কিন্তু আমাৰ মনৰ মণিকুটত বৈ গ’ল কালৈ কাড়ি নিব নোৱাৰা আমাৰ মৰমৰ আতা—সেইজন বিখ্যাত কবি, সাহিত্যিক, পণ্ডিত ৰঘুনাথ চৌধাৰী নহয় সেয়া আমাৰ আতা সেই আতাৰ তুলনা নাই। আজিও প্ৰৌঢ়ৰ দুৰাবদলিত ভৰি দি সংসাৰৰ মিঠা কেঁহা কামৰ অন্তত শ্ৰান্ত দেহ লৈ যেতিয়া শেতলিত পৰো শৈশৱৰ স্মৃতিয়ে, আতাৰ স্মৃতিয়ে দেহ-মনত চন্দনৰ প্ৰলেপ সানে। কেতিয়াবা সপোনতে এৰি অহা দিনবোৰ বিচাৰি পাওঁ; আতাৰ লগত হাহোঁ খেলোঁ কথা পাটোঁ; সাৰ পাই দেখোঁ আতা নাই—চকুলো বাগৰি পৰে।

বঘুনাথ শব্দকোষ

শ্রীঅতুল চন্দ্র বৰুৱা

বিহগী কবি বঘুনাথ চৌধাৰীয়ে যত্নেৰে সংগ্ৰহ কৰি কেইবা-টাও বহীত থুপাই থোৱা অসমীয়া শব্দৰ অভিধানখনৰ নাম দিয়া হৈছে ‘বঘুনাথ শব্দকোষ’। বহীবোৰ জৰাজীৰ্ণ আৰু লিখা টোকা-বোৰো ছেগাচোবোকা বিধৰ। সম্ভৱ আতাই (আমি তেওঁক ‘আতা’ বুলিগৈ সম্বোধন কৰিছিলোঁ) সেইবোৰ শৃংখলাবদ্ধ কৰি লিখি উলিয়াবলৈ আহি নাপালে। ‘বঘুনাথ শব্দকোষ’ আমাৰহে নামকৰণ; সংগ্ৰাহক আতাই তাৰ নাম দিছিল ‘হেমকোষৰ পৰিশিষ্ট’।

‘হেমকোষৰ পৰিশিষ্ট’ৰ ১১৭ পৃষ্ঠাৰ ১নং বহীটোত ‘অ’ৰ পৰা ‘ত’ লৈ শব্দবোৰ অৰ্থেৰে সৈতে আছে; বাকী শব্দৰ বহী একাধিক আৰু সেইবোৰ কাট-কুটেৰে ভৰা। ১নং বহীটোৰ তলত লিখা আছে “শ্রীবঘুনাথ চৌধাৰী সংগৃহীত—গুৱাহাটী; ১৯১৯”। ইয়াৰপৰা বুজা যায় ১৯১৯ চনতে এই শব্দকোষ ৰচনা কৰা হৈছিল আৰু তাত সংগৃহীত শব্দৰ সংখ্যা আছিল কমেও পাঁচ হাজাৰ। এইবোৰ আছিল নামনি অসমত, ঘাইকৈ কামৰূপ জিলাত ব্যৱহৃত হোৱা, ‘হেমকোষ’ত অন্তৰ্ভুক্ত নোহোৱা শব্দ। ‘চন্দ্ৰকান্ত অভিধান’ প্ৰণয়নৰ সময়ত এই বহীবোৰ হেনো পৰীক্ষা কৰি চাবলৈ বুলি নিয়া হৈছিল আৰু তাৰ দ্বিতীয় সংস্কৰণৰ সময়তো সেইবোৰ নি পুনঃ পৰীক্ষা কৰি চোৱা হৈছিল। ৰীতিমতে স্বীকৃতি সহ তাত থকা শব্দবোৰৰ সদ্যৰহাৰ কৰাৰো কথা আছিল, কিন্তু দাম-দৰ নিমিলাত সেইটো নহ’ল। পিছে স্বীকাৰোক্তি সহকাৰে সদ্যৰহাৰ কৰা নহ’ল যদিও সেইবোৰৰ ব্যৱহাৰ একেবাৰে নোহোৱাকৈ নাথাকিল : প্ৰথম বাৰতো, দ্বিতীয় সংস্কৰণতো। তাৰে ফলস্বৰূপেই হওক বা যি প্ৰকাৰেই নহওক—সেই শব্দবোৰৰ অধিকাংশই চন্দ্ৰকান্তত ইতিমধ্যে প্ৰবেশাধিকাৰ লভিলে। সেয়েহে আমাৰ বৰ্তমানৰ ‘বঘুনাথ শব্দকোষ’ৰ

শব্দ সংখ্যা হিচাবত আতাৰ বহুকণ্ঠে সংগৃহীত মুঠ শব্দাৱলীৰ এক পঞ্চমাংশৰ অধিক নহয়, অৰ্থাৎ কম-বেছি এহেজাৰ।

অসম সাহিত্য সভাৰ কাৰ্য্যপালিকাই ১৯৭৮ চনতে এটা প্ৰস্তাৱযোগে প্ৰাক্তন সভাপতি বঘুনাথ চৌধাৰীৰ জন্ম-শতবাৰ্ষিকী উৎসৱ পাতি তাৰ লগতে ১৯৮০ চনত চিৰাচৰিত ৰীতিমতে তেওঁৰ ৰচনাৱলী প্ৰকাশ কৰিবলৈ স্থিৰ কৰিছিল আৰু আমাক তাৰ সম্পাদনাৰ দায়িত্ব দিছিল। সেই প্ৰস্তাৱৰ মৰ্মে অধ্যাপক ৰজনীকান্ত দেৱশৰ্মা, অধ্যাপক যোগেশ দাস আৰু এই প্ৰবন্ধ-লেখকৰ ওপৰতে চৌধাৰী সংগৃহীত শব্দসমূহ চালি-জাৰি চাই সমীচীন বোধ কৰিলে সেইবোৰক ৰচনাৱলীৰ লগতে স্থান দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিবলৈও দায়িত্ব দিয়া হৈছিল। বৰ্তমানৰ ‘বঘুনাথ শব্দকোষ’ তাৰেই ফল। এই শব্দকোষত আতাই ‘হেমকোষ’ত নথকা শব্দবোৰহে সন্নিবিষ্ট কৰিছিল : কাজেই তাৰ ‘হেমকোষৰ পৰিশিষ্ট’ নাম তেতিয়া বঢ়িয়াকৈ খাপ খাই পৰিছিল। কিন্তু যিহেতু সেই পৰিশিষ্টৰ অন্ততঃ দুই-তৃতীয়াংশ শব্দ ইতিমধ্যে ‘চন্দ্ৰকান্ত’ত সন্নিবিষ্ট হ’ল সেইবাবে ‘হেমকোষ’ৰ লগত সম্পৰ্ক নৰখাকৈ সংগ্ৰাহক বিহগী কবিৰ নামতে ‘বঘুনাথ শব্দকোষ’ নাম দি আমি তাক এতিয়া ৰচনাৱলী শেষৰ পিনে সংযোজন কৰিব খুজিছোঁ।

অসমীয়া অভিধান প্ৰধানকৈ দুখন : ‘হেমকোষ’ আৰু ‘চন্দ্ৰকান্ত’। কবলৈ গলে ‘চন্দ্ৰকান্ত’ও ‘হেমকোষ’ৰে কল্পান্তৰ বা বদ্ধিত কলৈবৰ মাত্ৰ। শব্দৰ অৰ্থ আৰু ব্যৱহাৰৰ উদাহৰণ আদিত ‘চন্দ্ৰকান্ত’ই ‘হেমকোষ’কে অনুসৰণ কৰিছে। এই দুয়োখন অভিধানৰ এখনো কিন্তু অসমীয়া ভাষাৰ সম্পূৰ্ণ অভিধান নহয়। বঙলা ভাষাৰ শব্দ বুলি শঙ্কা কৰিয়ে হওক বা অভিধানৰ কলৈবৰ বুদ্ধিৰ ভয়তে হওক নতুবা অন্য যি কাৰণেই নহওক ব্যৱহাৰত থকা তৎসম শব্দাৱলীৰ বহুলাংশকে দুয়োখনতে পাৰ্য্যমানে পৰিহাৰ কৰা হৈছে। ইপিনে নামনিৰ সদা-ব্যৱহৃত শব্দবোৰো প্ৰায় অৰ্দ্ধেক তাত পোৱা নাযায়। ফলত অসমীয়া শব্দাৱলীৰ পূৰ্ণাঙ্গ অভিধান আজিও সম্ভৱ হৈ উঠা নাই—ই অনস্বীকাৰ্য্য নিৰ্মম সত্য।

১৯৭৯ চনত অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতিৰ ভাষণতে জিলা সাহিত্য পৰিষদসমূহৰ জৰিয়তে আঞ্চলিক ভিত্তিত খনচৰেক শব্দ-

কোষ প্রণয়নৰ প্ৰস্তাৱ দাঙি ধৰা হৈছিল। তাকে কাৰ্য্যনিৰ্বাহকৰ বৈঠকেও সমৰ্থন কৰাত সম্প্ৰতি কামৰূপ, দৰং আদি জিলাত সেই কাম উৎসাহেৰে হাতত লোৱা হৈছে। ই অসমীয়া ভাষাৰ এখন পূৰ্ণাঙ্গ অভিধান ৰচনা কৰাত বিশেষ অৰিহণা যোগাব বুলি আশা কৰা যায়।

বিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে আতাই বহুকণ্ঠে আহৰণ কৰা শব্দবোৰে ‘পৰিশিষ্ট’খন ৰচিত হৈছিল ১৯১৯ চনত; ‘চন্দ্ৰকান্ত’ৰ জন্মৰ বহুকাল পূৰ্বে আৰু ‘হেমকোষ’ প্ৰকাশ হোৱাৰ ১৭/১৮ বছৰৰ ভিতৰতে। তেনেকৈ চালে অসম সাহিত্য সভাৰ বৰ্তমানৰ আঞ্চলিক ভিত্তিৰ শব্দকোষ প্ৰণয়নৰ পৰিকল্পনাক আতাই পৰিকল্পনাবে উত্তৰাধিকাৰী প্ৰচেষ্টা মাত্ৰ বোলা যায়। গোৱালপাৰা, কামৰূপ, দৰং আৰু নগাওঁ জিলাৰ, বিশেষকৈ প্ৰথম তিনিখন জিলাৰ অসংখ্য শব্দ ‘হেমকোষ’ আৰু ‘চন্দ্ৰকান্ত’ত আজিও অপাংক্তেয় হৈ আছে। সমগ্ৰ অসমৰ আঞ্চলিক শব্দবোৰৰ সম্যক সংগ্ৰহৰ দ্বাৰা তৈয়াৰ কৰা শব্দকোষ কেইখনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি ইতিমধ্যে ব্যৱহাৰত প্ৰৱেশ কৰি স্বীকৃতি লাভ কৰা তৎসম শব্দবোৰৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰে প্ৰণয়ন কৰা অভিধানখনহে সম্পূৰ্ণ অসমীয়া অভিধান হব। এনে এখন অসমীয়া অভিধানৰ একান্ত অভাৱ আমি সকলোৱে মৰ্মে মৰ্মে অনুভৱ কৰি আছোঁ।

দুখৰ কথা ‘বঘুনাথ শব্দকোষ’তো আমি বিহগী কবিৰ সংগৃহীত বহুত শব্দকে স্থান দিব নোৱাৰিলোঁ; কাৰণ সেইবোৰৰ অৰ্থ স্পষ্টকৈ লিখা হোৱা নাছিল। তেখেতে সম্ভৱ মনত পৰামতে বা যথাশ্ৰুতভাৱে সেইবোৰ লিপিবদ্ধ কৰি ৰাখিছিল মাত্ৰ; পিছত অৰ্থসহ বহুলাই লিখি সম্পূৰ্ণ কৰাৰ মানসেৰে। কিবা কাৰণত সেয়ে হৈ নুঠিল। যেনে, অনেক ঠাইত শব্দবোৰ আছে, অৰ্থ নাই; অনেকত আছে—এবিধ গছ, এবিধ লতা, এবিধ চৰাই, এবিধ ধান ইত্যাদি ধৰণে কেনেকুৱা গছ, কি শ্ৰেণীৰ কেনে চৰাই ইত্যাদিৰ নিৰাকৰণ নাই। তথাপি তেনে কিছুমান নাম আমি শেষৰপিনে শ্ৰেণীবদ্ধ কৰি ৰাখিছোঁ। ‘শ’ৰ পাছৰ বহী পোৱা নগল, গতিকে শব্দকোষ অসম্পূৰ্ণ হৈ ৰ’ল।

‘বঘুনাথ শব্দকোষ’ৰ শব্দবোৰ মূল বহীৰপৰা চালি-জাৰি গ্ৰহণ কৰোঁতে আমি প্ৰতিটো শব্দকে ‘হেমকোষ’ আৰু ‘চন্দ্ৰকান্ত’ত আছে নে নাই আৰু আছে যদিও বঘুনাথ শব্দকোষৰ অৰ্থটো তাত আছে

নে নাই ইত্যাদি দিশবোৰ যথসাধ্য পৰীক্ষা কৰি চাইছোঁ। ‘হেমকোষ’ আৰু ‘চন্দ্ৰকান্ত’ত থকা অৰ্থ ‘বঘুনাথ শব্দকোষে’ দিয়া অৰ্থ নথকা শব্দ কিছুমান উল্লেখ কৰিলে কথাটো বুজাত সহজ হব। উদাহৰণ, ‘উৰলি’ শব্দ। ‘চন্দ্ৰকান্ত’ই দিয়া মতে ইয়াৰ অৰ্থ—‘উৎসৱ বা মঙ্গল কাৰ্য্যত তিবোতাই জিভা লবাই কৰা শব্দ (উল্ উল্ শব্দজ)।’ আধুনিক অসমীয়া অভিধানৰ মতে ‘শুভ কাৰ্য্যত তিবোতা মানুহে জিভাৰ সহায়েৰে কৰা উলু-লু ধ্বনি। ‘হেমকোষে’ কয়—‘মুখেৰে কৰা শব্দ বিশেষ; তিবোতাই মঙ্গল কাৰ্য্যত জিভা লাৰি কৰা শব্দ।’ কিন্তু সেই একেটা শব্দয়ে যে শুভ-আহবানৰ সূচনাৰ পৰিবৰ্তে ঠাই বিশেষে অশুভ-বিতাৰণ-অৰ্থৰো সূচনা কৰিব পাৰে—সেইটো ‘চন্দ্ৰকান্ত’ ‘হেমকোষ’ ‘আধুনিক’ আদিৰ এখনেও কোৱা নাই। ‘বঘুনাথ শব্দকোষ’ত থকা অৰ্থ—গিৰ্জনি। উদাহৰণ—বজ্ৰতা দিবলৈ উঠি মুখ মেলোতেই ৰাইজে তেওঁক উৰলি দি খেদিলে।’ তেনে অনেক শব্দৰ ‘হেমকোষ’ ‘চন্দ্ৰকান্ত’ত নথকা অৰ্থ ‘বঘুনাথে’ দিছে, যেনে—বেহ—কোনো বস্তু খাওঁতে ডিঙিত লগা গাঁঠি।

ফণী—জাল বোৱা বাঁহৰ পাতি।

নবাব—বিশ্বসিংহ ৰজাৰ দিনত ৬৬০০০ (ছয়ষষ্ঠি হাজাৰ) পাইকৰ ওপৰত পতা এজন বিষয়া। (আধুনিক অসমীয়া অভিধান মতে—‘বাদছাহৰ আমোলৰ এজন মুছলমান শাসক’।)

বাঘিনী—গলৰ এফাল উথহা এটা ৰোগ।

ভাও—দৰ; মূল্যৰ পৰিমাণ।

ভাটিয়ালী—ভাটিৰ ফালৰ।

মাঠ—ডাঙৰ কলহ।

বাম—সমনীয়াক মতা ভদ্ৰ সম্বোধন, যেনে—বাম, ক’লৈ যোৱা হৈছিল প্ৰথম সংখ্যা।

ৰূপহী—দুৱাৰৰ ওপৰত দিয়া হেদালি।

কুকুৰা—কুকুৰ খুটি; বেৰা দাঙিবলৈ দিয়া কাঁঠ বা বাঁহৰ খুঁটি।

চকা—বেলি; (চকা পাটত বহা)। চৰাই (চোকা?)

শাখা—ডিঙিত থকা পথালি আঁচ।

লোটনি—কাপোৰৰ আচলত দিয়া বৰে।

লোৰ—মণিৰ খাপি।

জখম—এবিধ গোটা খাব।

টিলা—চুটি-চাপৰ।

টুপীয়া—থুৰিয়া (তামোল)।

টৌ—সোণ-ৰূপ জোখা সৰু ডগা।

শব্দকোষখনৰ বহু শব্দৰ লগত আৰু 'বঘুনাথে' দিয়া বহু অৰ্থৰ সৈতেও আমাৰ এজনৰো সম্যক পৰিচয় নথকাত সেইবোৰ শব্দ বা অৰ্থ আমি প্ৰশ্নবোধক চিনেৰে (?) বিশেষিত কৰি ৰাখিছো। যেনে,—গুল—খাম বা বেৰি। (?)

? গেন্দেৰা পিট—ফেৰ পাত।

ঘেৰামি—ফালটু মানুহৰ কাম চোৱা বিষয়া। (?)

গম—নাওৰ বেগ। (?)

? কাহৰ—জেদ।

চেৰ্‌কি—এবিধ খাৰ বাজী ?

? জাউৰীয়া 'মাটি'—চাহ মাটি।

? ঠেংপি—ভৰিপাথান।

ডিঙা—বাহৰ চুঙা। (?)

? তলপেনী—লুকাই খোৱা জলপান।

দাব—ঘোঁৰাৰ নখ। (?)

নামখড়ি—ল'ৰাই পুথি হাতত লৈ জয় জয়তে কৰা স্তুতি। (?)

মৈৰা—হাবি জুৰি খেতিৰ উপযুক্ত কৰা মাটি। (?)

? মেদা—মুখিয়াল।

মিৰি মাহ, গাৰো মাহ, ডফলা মোৰ, ডোম জ্বৰ, মিচিমি তিতা (ভদ্রলতা) ভুজালুক, ফিৰিকা দিনা, ফুলবাৰী, বৰেৰ পুৱা, তেলৰ ভাৰ, ফুটিল পুৱা, এনেবোৰ শব্দৰ উপৰিও পুৱে বগাডাৰ (দাব ?) দিয়া, মৰি মৰজাহ দি, এনেধৰণৰ বাক্যাংশৰ ব্যৱহাৰ সঘনে পোৱা যায় যদিও আমাৰ অভিধানে সেইবোৰৰ অৰ্থ আজি লকে দিয়া নাই। আঞ্চলিক শব্দ কিছুমানত বাহিৰেও ব্যাপকভাৱে চলি থকা অলেখ শব্দ অভিধানত অৱহেলিত হৈ আছে; নমুনা, যেনে—আঁতাৰ, আৰাল, আলাহ, আঠাশিঠা, উদ্‌গোবেৰি, উৰণটকীয়া, ওগোৰা, কাঁচি ব'দ, কাম-ছায়া, কাংকৰ, কাঁড়-পাখি, যগা, মামৰীয়া, গোগল, ঘুওঁৰীয়া, চৰপতী, চাঁচ (চেচুক), জলন্ধা, জৰীয়া, টোপা,

টুলাটেঙা, ঠকুৱা, ভুঁইআলি, ঠৰিহা, মলুবাৰি, বানছিটা ইত্যাদি। শব্দবোৰ যেনেকৈ পোৱা হৈছে ঠিক তেনেকৈয়ে ৰখা হৈছে।

স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে বিহগী কবি ৰঘনাত চৌধাৰীৰ লেখাত তৎসম সংস্কৃত শব্দ আৰু গঞা সমাজত চলি থকা খাচ অসমীয়া শব্দ আৰু জতুৱা ঠাঁচ উভয়ৰে মধুৰ সমাবেশ ঘটিছিল। 'মন্দ মন্দ' মকৰন্দ, মিশ্ৰিত মাধুৰী কবিতাও তেওঁৰে সৃষ্টি, 'নৱমল্লিকা'ৰ 'খদা আৰু জাপি'ৰ কথোপকথনো তেওঁৰে লিখা। মধুমদিৰামও, জ্যোৎস্না-প্লাবিত, বাহুবল্লবী, মৰুৎ তুহিনশোভানাস্ত্ৰী, অন্নংলেশী, ফুল্লশিখৰিণী আদি তৎসম শব্দ তেওঁৰ যেনে প্ৰিয় আটিয়া, সাৰা, নাৰপেনীয়া, পাৰাগি, মৰি মৰজাহ দিয়া গঞা কথাও সমানে আদৰণীয়।

পূৰ্ণাঙ্গ প্ৰকৃত অসমীয়া অভিধান এই দুয়োবিধ শব্দৰ কোষ বা আধাৰ হব লাগিব।

নৱমল্লিকা আৰু কবি চৌধাৰী

শ্রীমন্দ তালুকদাৰ

বহুনাথ চৌধাৰীৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ সূচনা কবিতা ৰচনাৰে আৰু ‘এটি মনৰ ভাব’ তেওঁৰ প্ৰথম ৰচিত কবিতা। নতুন খণ্ড প্ৰথম ভাগ জোনাকীত (তৃতীয়-চতুৰ্থ সংখ্যা, ১৯০২ খৃঃ) প্ৰকাশিত ‘মৰমৰ পখী’ তেওঁৰ প্ৰথম প্ৰকাশিত কবিতা। পটুৱৈ সমাজত বহুনাথ চৌধাৰী সুপৰিচিত কবি হিচাপে। বিহগী কবি তেওঁৰ পোছাকী সম্ভাষণ। চৌধাৰী ৰচিত গ্ৰন্থ ৰাজিৰ ভিতৰত ‘সাদৰী’ (১৯১০), ‘কেতেকী’ (১৯১৮) ‘কাৰবালা’ (১৯২৩) আৰু ‘দহিকতৰা’ (১৯৩১) সৰহ ভাগেই কবিতাৰ পুথি। ‘নৱমল্লিকা’ (১৯৫৮) তেওঁৰ একমাত্ৰ গদ্য ৰচনা বা কথা কবিতাৰ পুথি। এখন মাত্ৰ গদ্যৰ পুথি ৰচনা কৰিলেও তেওঁৰ গদ্য ৰচনাৰ ঠাচ সুকীয়া।

নতুন খণ্ড দ্বিতীয় ভাগ, প্ৰথম সংখ্যা জোনাকীতে প্ৰকাশিত (১৯০৩ খৃঃ) ‘সংসাৰী মানৱ’ তেওঁৰ প্ৰথম গদ্য ৰচনা। দ্বিতীয়খণ্ড ৬ষ্ঠ, ৭ম সংখ্যা জোনাকীতে (১৯০৪ খৃঃ) প্ৰকাশিত ‘আসাম নে শ্মশান’ তেওঁৰ দ্বিতীয় গদ্য ৰচনা। গতিকে দেখা যায় তেওঁৰ গদ্য আৰু পদ্য ৰচনা প্ৰায় সমান্তৰাল গতিত অগ্ৰসৰ হৈছিল। অৱশ্যে তেওঁৰ গদ্য ৰচনা সংখ্যা সাপেক্ষ নহয়।

নতুনখণ্ড জোনাকী প্ৰকাশ হৈছিল সত্যনাথ বৰাৰ সম্পাদনাত গুৱাহাটীৰপৰা (১৯০২-৪)। নতুন খণ্ড জোনাকীৰ বহুনাথ চৌধাৰী সহকাৰী সম্পাদক আছিল। জোনাকীৰ সম্পাদকীয় বুলি নিয়মীয়া শিতান এটা নাছিল। মইনা (১৯২৩) চৌধাৰী সম্পাদিত এখন শিশু আলোচনী।

‘জয়ন্তী’ (১৯৩৭) আৰু ‘সুৰভি’ (১৯৪০) বহুনাথ চৌধাৰী সম্পাদিত আন দুখন আলোচনী। জয়ন্তীৰ ‘কথা প্ৰসঙ্গ’ আৰু সুৰভিৰ ‘আমাৰ কথা’ সম্পাদকীয় মন্তব্য। ‘কথা প্ৰসঙ্গ’ আৰু ‘আমাৰ কথা’ৰ

সম্পাদকীয় মন্তব্যসমূহ চৌধাৰীৰ গদ্য ৰচনাৰ আন এটি নিদৰ্শন। সম্পাদকীয় মন্তব্যসমূহৰ ভাষা প্ৰাঞ্জল আৰু বক্তব্য চপল। তাত সাহিত্য বিষয়ৰ আৰু সাম্প্ৰতিক ঘটনা প্ৰৱাহৰ কথাই ঘাই আলোচনাৰ বিষয়।

গদ্য ৰচনাৰ পুথি ‘নৱমল্লিকা’ (১৯৫৮) কবি চৌধাৰীৰ ভাটি-বয়সৰ ৰচনা। ‘নৱমল্লিকা’ প্ৰকাশকৰ মতে ‘গল্প কবিতাৰ পুথি’। অসম সাহিত্য সভাৰ পত্ৰিকাৰ পুথি পৰিচয়ত নৱমল্লিকাক এটি কথা কবিতাৰ সংকলন বুলি স্বীকাৰ কৰিছে। ডঃ মহেশ্বৰ নেওগৰ সুৰত কবলৈ হলে, নৱমল্লিকাৰ প্ৰথম কেইটামান কথা কবিতা আৰু শেষৰ কেইটামান অনুভূতিশীল ব্যক্তিনিষ্ঠ গল্প কবিতা। অৰ্থাৎ কবিতা আৰু অনুভূতিশীল ব্যক্তিনিষ্ঠ প্ৰবন্ধৰ (Personel Essay) মাজৰ ৰচনা। অসমীয়া সাহিত্যত এনেধৰণৰ আন এখন পুথি বনফুলৰ কবি যতীন্দ্ৰ নাথ দুৱৰাৰ ‘কথা কবিতা’।

ফুল, তন্ময়তা, চন্দ্ৰমল্লিকা, এলাগীবন, প্ৰেমৰ জয়, মৌনবেদনা, জীৱনৰ হাবিয়াস, গছা আৰু চাকি, খদা আৰু জাপি এই নটি ৰচনাৰ সংকলন নৱমল্লিকা। ইয়াৰ বাহিৰে ‘পচতীয়া’ নামৰ আন পাচটি গল্প-কবিতাৰ সংকলন এটি পাণ্ডুলিপি অৱস্থাতে আছে। নিভাঁজ ঘৰুৱা পৰিবেশ আৰু জাতীয় পৰিবেশৰ মাজত ৰচনা কৰা পাঁচোটি কাহিনীয়ে ৰূপক ধৰ্মী। ‘মই ভাল মানুহ নহওঁ’, ‘এইটো জীৱন’, শইকীয়াৰঘাট, আধলি এটা আৰু ‘কানীয়াৰ সচং’ এই পাঁচোটি ৰচনাৰ সংকলন পচতীয়া পাণ্ডুলিপিখন। চৌধাৰীৰ নৱমল্লিকা আৰু পচতীয়াৰ ৰচনাৰাজি কবিতাৰ দৰে নিভাঁজ জাতীয় জীৱন ছুই যোৱা শব্দ সম্ভাৰ আৰু চিত্ৰৰে পৰিপূৰ্ণ। দুৱৰাৰ দৰে চৌধাৰীৰ কথা-কবিতা চিত্ৰধৰ্মী যদিও দুৱৰাৰ দৰে প্ৰতীকী অৰ্থ বিৰল। অৱশ্যে আজীকৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা বিচাৰ কৰিবলৈ হলে দুয়োজনা কবিৰ কথা-কবিতাই নিখুঁত নহয়। দুৱৰাৰ দৰে চৌধাৰীৰ কথা কবিতাটো চুম্বকত্বৰ অভাৱ।

নৱমল্লিকাৰ ৰচনাসমূহ জাতীয় জীৱন তথা ঘৰুৱা জীৱনৰ চিত্ৰৰে সমৃদ্ধ। ৰচনা ৰাজিত প্ৰসঙ্গক্ৰমে বহুতো উপাখ্যান বা উপকাহিনী সংযোগ কৰিছে। কবিৰ নিভাঁজ গাঁৱলীয়া আৰু পুৰণি শব্দ সম্ভাৰৰ প্ৰয়োগ মন কৰিবলগীয়া। টোহলিৰ জালবোৱা মাকো, উৰলি

পুঙা (খিতাপী নোহোৱা) তায়ন (নিশ্চয়তা), ঢাক ধৰা (পিয়াহ লগা) মৰবচ পেলা (বিনাশ পেলোৱা), ওনাই (কাণ পাতি), গাধৈখন (বাহৰ চোচনিৰে সঁজা) এনে তবহৰ শব্দ। কবিতাৰ দৰে তেওঁৰ গদ্য ৰচনাতো তৎসম শব্দৰ বহুল প্ৰয়োগে এটি ক্লাচিকেল পৰিবেশ গঢ়ি তুলিব পাৰিছে। দয়িতা, সৰিত, আকিঞ্চন, স্বাপদ, বৰাঙ্গনা, শুভ্ৰ-কেতন, নিস্যন্দিনী, অনবদ্য, বিশ্ৰান্ত আলাপ, কৃতকৃত্য আদি অলেখ তৎসম শব্দৰে ৰচনাবাজি সমৃদ্ধ।

নৱমল্লিকাৰ ৰচনা বাজিৰ কেন্দ্ৰস্থ ভাব একেটাই। একোটি কাহিনী, চৰিত্ৰ নাইবা সমস্যাৰ মুখ্য ভাবে লৈ তাৰ অন্তৰালত কবিৰ জীৱনৰ ব্যক্তিগত জীৱনৰ কথাও প্ৰকাশ পাইছে। কবিতা বাজিৰ দৰে নৱমল্লিকাত কবিয়ে প্ৰকৃতি জগতৰ ৰূপ সৌন্দৰ্য্যত উঠি ভাহি আপোন পাহৰা হোৱা নাই। একমাত্ৰ ফুল কথা কবিতাত কবিৰ সৌন্দৰ্য্য সন্ধানী মনটোৱে স্বাধীনতা বিচৰা দেখা গৈছে।

জাতীয় চৰিত্ৰৰ দিশৰ পৰা বিচাৰ কৰি চালেও নৱমল্লিকাৰ স্থান আগ শাৰীত। অনুভূতিশীল ৰচনা বাজিৰ মাজতে কবি চৌধাৰীৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্য অন্ধান হৈ থাকিব। অসমীয়া কথা সাহিত্যত চৌধাৰী নিসন্দেহে এক অনন্য ব্যক্তি।

ৰোমান্টিক কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰী

শ্ৰীকুমাৰেন্দ্ৰ শৰ্মা

অসমীয়া ভাষা জননীৰ, অসমীয়া জাতিৰ চিৰ চেনেহৰ, চিৰ সাদৰৰ, জোনাকী যুগৰ শেষ বন্তি বিহগী কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰীদেৱে ৰোমান্টিক কবি হিচাপে এক বিশিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰিছে। “অসমীয়া ৰোমান্টিক সাহিত্যৰ চৌধাৰী আৰু দুৱৰা দুটি উজ্জল নক্ষত্ৰ।” প্ৰকৃতি-প্ৰীতি, বাস্তৱ-বিমুখ দৃষ্টি, স্বপ্ন-বিলাসী চিত্ৰ, সাধাৰণ বস্ত্ৰৰ ওপৰত অসাধাৰণত্ব আৰোপ, ব্যক্তিসত্তাৰ প্ৰাধান্য, ভৱিষ্যতৰ ৰঙীন কল্পনা, কল্পলোক সৃষ্টিৰ সহায়ত আত্মমুক্তিৰ প্ৰচেষ্টা, সৌন্দৰ্যৰ পূজা, জাগতিক সৌন্দৰ্যৰ প্ৰতি বিস্ময়বিমূঢ় দৃষ্টি, প্ৰিয়াৰ ৰূপ আৰাধনা, বিশ্ব-প্ৰকৃতিত প্ৰিয়াৰ ৰূপ দৰ্শন, অতিষ্ঠীয়বাদ, মানৱপ্ৰীতি, স্বদেশৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাশীল মনোভাব, নৱ-ছন্দৰ প্ৰয়োগ প্ৰভৃতি ৰোমান্টিক সাহিত্যৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ প্ৰতিভাত হৈছে চৌধাৰীৰ ৰচনা বাজিত।

চৌধাৰীৰ কবিতা সদায় বাস্তৱ বিমুখ। মন্ত্ৰ বিহঙ্গ সদৃশ কবিৰ প্ৰাণে সদায়ে আঁতৰি থাকিব বিচাৰিছিল ৰুঢ়-বাস্তৱৰ পৰা। “নিঃসঙ্গ জীৱনৰ কামনা ৰোমান্টিক কবিসকলৰ সাধাৰণ লক্ষণ।” সেয়ে ‘লেক পয়েট’ হিচাপে পৰিচিত ওৱাৰ্ডচ্ৱাৰ্থ, ক’লৰিজ, ছাদী প্ৰমুখ্যে কবিসকলৰ নিচিনা চৌধাৰীদেৱৰো আছিল জটিল সংসাৰৰ কুটিল বান্ধোনৰপৰা নিজক মুক্ত কৰি প্ৰকৃতি ৰাজ্যত বিচৰণ কৰাৰ আকুল হাবিয়াস। চৌধাৰী আছিল প্ৰকৃতি কবি। অনিৰ্বচনীয় প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যসুৰমাই আছিল কবিৰ একমাত্ৰ উপভোগ্য সামগ্ৰী। প্ৰকৃতি জগতৰ ৰং-ৰূপ চাই কবি আপোন পাহৰা হৈছিল। প্ৰকৃতিৰ বিভিন্ন সৌন্দৰ্যই কবিৰ ক্লাস্তি আঁতৰাই নিৰানন্দ মনত যোগাইছিল অনাবিল আনন্দ। সেয়েহে প্ৰকৃতিৰ ভিন ভিন অঙ্গৰ মাজত বিচাৰি পাইছিল কবিতাৰ সমল। চৌধাৰীৰ কবিতাত প্ৰতিফলিত হৈছিল তেখেতৰ প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য-ক্ষুধা—প্ৰকৃতিৰ প্ৰতি প্ৰবল আকৰ্ষণ। “বহাগীৰ বিয়া” কবিতাত কবিয়ে প্ৰকৃতি-ৰাজ্যৰ তৰু-তৃণ, ফুল,

চবাই-চিৰিকতি আদিত কল্পনাৰ বহন সানি অতুলনীয় সৌন্দৰ্যৰ সমাবেশত বহাগীক “পাটবাণী” ৰূপে ৰূপায়িত কৰি প্ৰকৃতিক এজনী অসমীয়া ষোড়শী কইনাৰ ৰূপ দি বভাতলিত উপস্থিত কৰাৰ বৰ্ণনাই চৌধাৰীৰ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য পিপাসু আৰু কল্পনা-প্ৰবণ মনৰ পৰিচায়ক। কবিৰ ভাষাত—

“পিন্ধালে ময়ূৰে গোমচেং মেখেলা
ভমকাফুলীয়া চাই,
দিনে বটা তুলি ফুল বছা বিহা
ৰচকী পখিলা বাই।”

অসমীয়া সাহিত্যত বস্তুনিষ্ঠ কবিতাৰ ক্ষেত্ৰত বিহগী কবি অবিসম্বাদি ভাবে সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ কবি। পৃথিবীৰ সাহিত্যত বহুতো কবিয়ে চবাই জীৱনক লৈ দুই এটি কবিতা ৰচনা কৰিছে। কিন্তু চবাইকে কবিতাৰ অন্যতম উৎস হিচাপে লোৱা কবিৰ সংখ্যা কিমান হ'ব, সেই কথা সন্দেহজনক। হয়তো, সেই ক্ষেত্ৰত চৌধাৰী একক আৰু অনন্যসাধারণ। সেয়েহে ৰঘুনাথ চৌধাৰীক “বিহগী কবি” উপাধিৰে বিভূষিত কৰিছিল। বিষয়বস্তুৰ ফালৰ পৰা “ফুল আৰু চবাই” চৌধাৰীৰ কবিতাৰ “চকু আৰু কাণ।” দুয়োটাই ৰোমান্টিক কবিসকলৰ অতি প্ৰিয়।

ফুল আৰু কবিতাৰ সম্পৰ্ক অতি গভীৰ। কবি হৃদয়ৰ সন্মত ভাবানুভূতিৰ গৰ্ভত কবিতাৰ জন্ম হোৱাৰ দৰে অতি আলসুৱা কোমল কুঁহিপাতৰ বুকুৰ মাজত প্ৰস্ফুটিত হৈ উঠে ফুল। “ফুল প্ৰকৃতিৰ জীয়াৰী, সৌন্দৰ্যৰ বাণী।” ইংৰাজ ৰোমান্টিক কবি কান্টেৰ ভাষাত—
The beauty of the flower reminds me the beauty of God.
সৌন্দৰ্যৰ উপাসনাই ৰোমান্টিক কবিৰ জীৱনৰ খেল।” অৱশ্যে সেই সৌন্দৰ্য কাম-গন্ধবিহীন। ৰোমান্টিক কবিৰ কাল্পনিক মন-সৰোবৰত আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰে ফুলে। ফুলৰ সৌন্দৰ্যত বিচাৰি পায় বিনন্দীয়া সৃষ্টি ৰহস্য। প্ৰকৃতি জীয়াৰী ফুলৰ কোমল স্পৰ্শত, অপৰূপ সৌন্দৰ্যত ৰোমান্টিক কবিৰ কোমল অথচ ব্যাকুল অন্তৰত জানো তীব্ৰ অনভূতি আৰু তাৰ পূৰ্ণৰূপ প্ৰতিভাত হয় কবিতাৰ মাধ্যমত। “গোলাপ” চৌধাৰীৰ ফুল বিষয়ক শ্ৰেষ্ঠ কবিতা। গোলাপৰ সৌন্দৰ্যত কবি তন্ময় হৈ গাইছে—

“কাৰ পৰশত ফুলিলি বাকৈ
অ' মোৰ সাদৰী ফুলাম পাহি?
শ্যামল পাতৰ ওৰণি গুচাই
কাৰ ফালে চাই মাৰিলি হাঁহি?”

যি গোলাপৰ সৌন্দৰ্যই কবিৰ মন মুগ্ধ কৰিছে, তাৰ উৎপত্তি হেনো সুদূৰ আৰব দেশত। ভাৰতত মোগল সাম্ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠাৰ লগে লগে গোলাপ কুঁৱৰীয়ে ভাৰতীয়ৰ মানস মন্দিৰত প্ৰবেশ কৰিলে। সেয়েহে চৌধাৰীৰ লেখনিত ভাঁহি উঠিল—

“ৰূপ-বস-গন্ধ-পৰশ প্ৰেমত
জিনিলি পিয়াৰা হিন্দুস্থান
বাদছা-হেৰেম কৰি গুলজাৰ
দিল-দৰিয়াত তুলিলি ‘বান।’

ওৱাৰ্ডচ্‌ৱাৰ্থ, ছেলীৰ নিচিনা কবিৰ কবিতাত ফুল বিভিন্ন ৰূপত সজ্জিত হৈ উঠিছে। কিন্তু কবি চৌধাৰীৰ কোমল অন্তৰৰ নিভৃত কোণত লুকাই আছিল ফুলৰ প্ৰতি এক অবুজ দুৰ্বলতা। ফুলৰ সহায়ত “বহাগীৰ বিয়া” কবিতাত যি অভিনৱ সৌন্দৰ্য চিত্ৰিত কৰিছে তাৰ দৃষ্টান্ত হয়তো বিশ্ব-সাহিত্যত বিৰল। কবিৰ চৌদিশে প্ৰস্ফুটিত প্ৰতিটো পুষ্পই যেন কাপত উঠিছে—

“শিমলু পলাশ অশোক মন্দাৰ
শ্যামল বিটপীৰাজি,
জীৰ্ণ আভৰণ সলাই আহিছে
ৰঙালী সাজেৰে সাজি।
কামিনী কাঞ্চণ চম্পা নাগেশ্বৰ
সুগন্ধি কুসুম মালা,
নানা ৰূপ ধৰি পুষ্প কাননত
পাতিছে প্ৰেমৰ মেলা।”

ৰোমান্টিক কবি সদায় কল্পনা বিলাসী। ৰোমান্টিক কবিতা—
কল্পনাৰ কবিতা। হাৰফোৰ্ডৰ মতে— “Romanticism is the extraordinary development of imaginative sensibility.”
“কল্পনাৰ বহনে যাক সুন্দৰ কৰি তুলিব পাৰে সেয়ে সত্য।” কীটচৰ ভাষাত—“Beauty is truth, truth is beauty,” চৌধাৰীৰ কবিতাত

তেখেতৰ সীমাহীন কল্পনাৰ পৰিচয় পোৱা যায়। কবিৰ মানত “গিৰিমল্লিকা” সাধাৰণ ফুল নহয়। “গিৰিমল্লিকা” যেন কোনো অভিশাপদ্রষ্টা, স্বৰ্গদ্রষ্টা অপ্সৰী। ধূৰ্জতিৰ কোপানলত দগ্ধ হৈ সি যেন আহি মণিকৰ্ণেশ্বৰ শৈল শিখৰত ফুলৰূপে অৱস্থান কৰিছে। গিৰিমল্লিকাৰ পোহৰত যেন “লৌহিত্যৰ তীৰভূমি”, “শ্যামল বননি” সকলো উদ্ভাসিত হৈ উঠিছে। কবিৰ কল্পনাত ই স্বৰ্গীয় পাৰিজাত স্বৰূপ—

“নন্দন নন্দিতা তুমি দেৱ পাৰিজাত
যাৰ গন্ধ মদিৰাত মুগ্ধ দেৱপুৰী।”

চৌধাৰীৰ “গোলাপ,” “গিৰিমল্লিকা,” “কেতেকী,” “দহিকতৰা” তেখেতৰ কল্পনা শক্তিৰ অপূৰ্ব সমন্বয়।

ওৱাৰ্ডচ্ৱাৰ্থৰ দৃষ্টিত প্ৰকৃতি হ’ল সুন্দৰৰ আধাৰত পৰম সত্যৰেই অভিব্যক্তি।

To me the meanest flower that blows can give
Thought that do often lie too deep for tears.”

--W. Wordsworth.

“সুন্দৰৰ মাজত আপোন পাহৰা হবলৈ, আত্মবিলুপ্ত হবলৈ সকলো ৰোমান্টিক কবিৰ আকুণ্ঠ প্ৰয়াস।” সুস্থ শৰীৰে সংসাৰৰ যাত্ৰাপথ অতিক্ৰম কৰিব নোৱাৰা, সংসাৰৰ ঘাট-প্ৰতিঘাটত জুৰুলা হোৱা কবিয়ে কল্পনা কৰিছে বাস্তৱৰ অবাস্তৱ আবেষ্টনীৰ পৰা আতৰত নৈসৰ্গিক সৌন্দৰ্যৰ সংশ্ৰৱত ক্ষন্তেক জিৰণি লব—

“প্ৰাণপ্ৰিয়া আজি মোৰ বিজন কুঞ্জত
তুলিবানে লয় লাসে হাঁহিৰ তৰঙ্গ
ব্যাথাৰে উপচি পৰা আকুল প্ৰাণত
দিয়া প্ৰেম মকৰন্দ অমৃত পৰশ
অকৃত্ৰিম প্ৰণয়ৰ স্নেহ আলিঙ্গণ
নিঃপ্ৰভ ফুলনি মোৰ হ’ক জ্যোতিষ্ময়।”

কবি কীটছেও নিষ্ঠুৰ বাস্তৱৰপৰা আঁতৰি থাকিব বিচাৰিছিল। তেওঁৰ মতে পৃথিবীখন হ’ল—দুখ-বেদনা, চিন্তা-ভাবনাৰ কেন্দ্ৰস্থল। কীটছৰ ভাষাত—

“The weariness, the fever, and the fret

Here, where men sit and hear each other grown;
Where palsy shakes a few, sad, last gray hairs,
Where youth grows pale, and spectre-thin, and dies
Where but to think is to be full of sorrow
And leader-eyed despairs,
Where Beauty cannot keep her lustrous eyes,
Or new Love pine at them beyond tomorrow.”

—(Ode to the Nightingale)

কীটছে নাইণ্টিগেল চৰাই সতে উৰি উৰি গৈ কণ্টকময় সংসাৰৰপৰা আঁতৰি থাকিব বিচাৰাৰ দৰে কবি চৌধাৰীও সংসাৰৰ দুখ বেদনাত অতীৰ্থ হৈ ইয়াৰ পৰা আঁতৰি থাকিব বিচাৰিছে—

“শুনাহে এবাৰ পখী অভাগাৰ বাণী

নালাগে পাখিৰ সুখ

নকৰো মনত দুখ

তোমাৰ লগতে উৰি যাওঁ বিহগিনী

সদায় বইছে য’ত প্ৰেম মন্দাকিনী।”

“সাধাৰণ বস্তুৰ ওপৰত অসাধাৰণত্ব আৰোপ ৰোমান্টিক কবিৰ অন্যতম গুণ।” মানুহে ভৰিৰে গছকি যোৱা বাটৰ দুবৰি বনেও ৰোমান্টিক কবিক স্বৰ্গৰ বতৰা দান কৰে। চৌধাৰীৰ সেই ৰোমান্টিক দৃষ্টি-ভঙ্গী বিকশিত হৈছে “দহিকতৰা” কবিতাৰ জৰিয়তে। “দহিকতৰা” চৰাই সৰ্বসাধাৰণৰ দৃষ্টিত অনাদৃত হলেও কবিৰ মানত চিৰ সমাদৃত—অতি আপোন। দহিকতৰাক লৈয়ে চৌধাৰীয়ে কল্পনা সাগৰত সাঁতোৰ মেলিছে—

“কবি লেখনিত তই নুফুটিলা কিয় ?

ৰূপ তোৰ নাই দেখি

অনাদৃত হলি নেকি

হলি জীৱ-জগতৰ অতি ক্ষুদ্ৰ জীৱ,

কিন্তু, প্ৰিয়ে তয়ে মোৰ অতি প্ৰিয়জন।”

‘দহিকতৰা’ৰ সদৃশে লোক-অৱহেলিত ফুলেও কবিৰ হাতত হৈ পৰিছে মনোমোহা সৌন্দৰ্যৰ সফুৰা—

(১) “লুইতৰ কাণে কাণে কঁহুৱাৰ ফুল
বতাহত হালি জালি
চৌৱে চৌৱে চৌ খেলি
তুম্বাৰ ধৱল কান্তি ধৰিছে বিপুল,
যেন সুৰ-তৰঙ্গিনী পুলকে আকুল।”
(দহিকতবা)

(২) “সুন্দৰ বহন সনা সৌন্দৰ্য্য প্ৰতিমা
প্ৰকৃতিৰ নন্দন বনত ;
মৰতৰ শোভাৰাশি একেলগে যেন
সৰজিলে বিধি নিজানত।”
(ভেঁট কলি)

চৌধাৰীৰ একমাত্ৰ কথা-কবিতা “নৱমল্লিকা”ৰ অন্তৰ্গত “এলাগী বন”, “গছা আৰু চাকি”, “খদা আৰু জাপি” আদিত যি অপৰূপ বৰ্ণনা দাঙি ধৰিছে তাত প্ৰতিফলিত হৈছে। কবিসুলভ ভাবনুভূতি, অনাদৃতা বস্তুৰ প্ৰতি সমাদৰ।

ওৱাৰ্ডচ্‌ৱাৰ্থে কৈছিল—

“My heart leaps up
When I behold
A rainbon in the sky.”

জোনালী নিশা নীল আকাশৰ জোনৰ অপূৰ্ব জ্যোতিয়ে শিশুৰ পৰিণত, কোমল অন্তৰ ব্যাকুল কৰি তোলে। জোনৰ সৌন্দৰ্য্যত অভিভূত শিশুৰ মনত উদয় হয় বঙীন কল্পনা। লগে লগে অপাৰ আনন্দত আপ্লুত হৈ নানা প্ৰশ্ন সুধি ব্যতিব্যস্ত কৰি তোলে মাতৃৰ হৃদয়। শিশুৱে বিচাৰে জোনবাইৰ সতে একেলগে খেলিব—জাতিফ্ৰাৰ হৈ থকা তৰা ফুলৰ মালা গাথিব। চৌধাৰীও সেই একে আনন্দৰ সুৰতে সুৰ মিলাই গাইছে—

“দিক্ চক্ৰ বাল জুৰি ইন্দ্ৰধনুখনি
সাজিছে কি অপূৰ্ব তোৰণ
আলোক সুন্দৰী সবে পুষ্পপাত্ৰ লই
প্ৰকৃতিক কৰিছে বৰণ।”
(অঞ্জলি)

“সৌন্দৰ্য্যৰ সাধক ৰোমান্টিক কবিৰ সাধনাত কামনাৰ গোন্ধ লেখ মানো নাই। চৌধাৰীৰ “গোৱাহে এবাৰ মোৰ প্ৰিয় বিহঙ্গিনী”, “ভিক্ষা”, “ফুলশয্যা”, “বৈৰাগ্যৰ কথা” আদি কবিতাত অতিদ্বন্দ্বীয়াবাদৰ জয়গান পৰিলক্ষিত—

“জ্বলিছে দূৰত সৌ প্ৰলয়ৰ শিখা
ধৰিছে কি ৰূপ বিতোপন ;
সেয়ে মোৰ ফুলশয্যা বক্তৃকমলৰ
লম তাত অনন্ত শয়ন।”

(ফুলশয্যা)

ভাৰতীয় দৰ্শনৰ আলোকেৰে আলোকিত ৰোমান্টিক কবি চৌধাৰীৰ দাৰ্শনিক মনত আছিল ভগবানৰ প্ৰতি গভীৰ বিশ্বাস—

“দয়াময় মাগো এটি চৰণত ভিক্ষা
দিয়া মোক প্ৰাণত আশ্বাস ;
শিলৰ বেখাৰ দৰে তোমাতে সদায়
থাকে যেন অটল বিশ্বাস।”

(ভিক্ষা)

“আৰু নো কিমান দিয়া বেদনাৰ বোজা,
হে মোৰ হৃদয় দেৱতা ?
কৰুণ ৰোদন তুলি ভাঙি দিলা কিয়
প্ৰাণৰ নিবিড় নীৰবতা ?”

(ফুলশয্যা)

ৰোমান্টিক কবি সদায় অতীতৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাশীল। চৌধাৰীয়ে “কেতেকী”, “দহিকতবা”, “ফুলশয্যা”, “বৰ্ষা” “গিৰিমল্লিকা”, “গোলাপ” আদি কবিতাত প্ৰাচীন কাহিনীৰ দুই এটি চিত্ৰ উপস্থাপন কৰাও দেখা গৈছে—

“নেজানো কি গাইছিলি গিৰি কৈলাসত
মদনৰ শৰ ধৰি কাৰ তপভঙ্গ কৰি
অভিশপ্ত হলি তই ভোগ-বিলাসত
সিহেতু ভ্ৰমিছ নেকি মৰ্ত্যপ্ৰবাসত ?”

(গিৰিমল্লিকা)

“তোৰ ই ৰূপত জগত বিভোল
ঢালিলি প্ৰেমৰ বিমল ধাৰা ;
দিল্লীৰ বেগম নুৰজাহানৰ
আছিলিনে তয়ে দিলবাহাৰা ?”

(গোলাপ)

“প্ৰিয়া বিবহত বিবহী যক্ষক
প্ৰেমৰ বাতৰি দিয়া।”

(বৰ্ষা)

“স্বামী-বিবহত বিবহিনী দেৱী
শুনি তোৰ মধু স্বৰ।”

(কেতেকী)

“মাৰিছিল শক্তি-শেল তাহানি শিপাত
যোৱা নাই সি বিষ জামৰি।”

(ফুলশয্যা)

প্ৰকৃতি-ৰাজ্যত বিচৰণকাৰী প্ৰকৃতি-প্ৰিয় বোমান্টিক কবিৰ
জননী জন্মভূমিৰ প্ৰতি থকা প্ৰীতি এটি সহজাত প্ৰৱৃত্তি। দেশৰ
দুৰ্নীতি দূৰ কৰিবলৈ বোমান্টিক কবিৰ মনত বৈপ্লৱিক চিন্তাৰ
জোৱাৰ উঠে।

দেশৰ মংগল চিন্তা কৰি বহুনাথ চৌধাৰীয়ে তেজপুৰত বহা
অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতিৰ আসনৰ পৰা বাইজলৈ আহবান
জনাইছিল : “আজি অসমীয়া জাতিৰ ভাগ্য আকাশত পোহৰৰ
ক্ষীণবেধা এটিয়ে দেখা দিছে। ই জাতিৰ শুভলক্ষণ। বন্ধুসকল, আহক
আজি বাণী মন্দিৰত পূজা আয়োজনত যথাসাধ্য স্বদেশ আৰু মাতৃ-
ভাষাৰ উন্নতিৰ কাৰণে ব্যক্তি নিৰ্বিশেষে শৰীৰৰ শক্তি প্ৰয়োগ কৰি
জীৱন সফল কৰোঁহক। আহক সকলোৱে একেটি সুৰতে সুৰ মিলাই
গাওঁ, জয় অসম জননীৰ জয়, অসমীয়া ভাষাৰ জয়, অসমীয়া জাতিৰ
জয়।” কবিৰ এই আহবান আজিও আমি কাণ পাতি শুনাৰ প্ৰয়োজন
আছে।

বহু পণ্ডিতৰ পৰিচয়

ড. প্ৰমোদচন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য

পঞ্চাশ বছৰমান আগৰ কথা : বহু পণ্ডিতৰ নাম শুনিছিলোঁ
এজন অধ্যাপক দেউৰ মুখত। সেয়া পাগলাদিয়াৰ সিপাৰে, মানে
পূৰ পাৰে থকা নলবাৰী ৰাষ্ট্ৰীয়পথৰ সন্ধা-কৈবাৰা গাৱঁৰ সংস্কৃত
অধ্যাপক নন্দেশ্বৰ চক্ৰবৰ্তী স্মৃতিবত্ত কৰ্মবাগীশৰ মুখত, গুৱাহাটীৰ
উজানবজাৰ নিবাসী পুৰণি সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়াল হাৰ্দ্দিয়াৰ চৌধাৰী
পৰিয়ালৰ পুৰোহিত দেউ নন্দেশ্বৰ আতাৰ মুখত। উজান বজাৰৰ
অধিবাসী হাৰ্দ্দিয়াৰ চৌধাৰী পৰিয়ালৰ বিশিষ্ট যজমান বহু পণ্ডিতৰ
গুণ বখানিছিল অধ্যাপক দেউৰে আমাৰ গাঁৱৰ ঘৰত পাগলাদিয়াৰ
পূৰ পাৰে বালিলেছাৰ মাঘমহীয়া সভাৰ আগৰ বুঢ়ী আইৰ
(আবু) শৰাধৰ সময়তনে : বালিলেছাৰ সাতবিহৰ ভথেলীৰ পিছৰ
ককাদেউতা (আতা)ৰ শৰাধৰ দিনা আবেলি অনুষ্ঠিত বামুণ-সজন,
মিতিৰ-কুটুমৰ ভোজনৰ পিছৰ ঘৰুৱা মেলত : সঠিককৈ মনত নাই।
তেতিয়া মোৰ চাৰি কি পাঁচ বছৰ বয়স, অনুমান ১৯৩০-৩১ ইংৰাজী
চন ; আমি পাঠশালাত পঢ়োঁ। গুৱাহাটীত দুৰ্গাপজা চাবলৈকে সেই
সময়তে দেউতাৰ (পিতা) লগত আহিছিলোঁ ; উজান বজাৰ উগ্ৰতাৰা
দেৱালয়ৰ দলৈ পণ্ডিত চক্ৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ আমন্ত্ৰণক্ৰমে। দেউতাই
কেবা বছৰো দেৱালয়ত চণ্ডী পাঠ কৰা মনত পৰে ; ময়ো লগতে
পূজা চাবলৈকে আহিছিলোঁ। কিন্তু বহুপণ্ডিতৰ লগত পৰিচয় হোৱা
নাছিল আৰু বহু পণ্ডিত উজান বজাৰৰ উমেশ চৌধাৰীদেৱৰ ঘৰত
থকা নন্দেশ্বৰ অধ্যাপক দেউৰ কি ধৰণৰ, কোন যজমান—সেই
বিষয়ে মোৰ সিমান একান্ত আগ্ৰহো সৰুকালিৰ মনত উদয় হোৱা
নাছিল। সহপাঠী মোৰ অগ্ৰজ ৰমেশ ভট্টাচাৰ্য্য (অধিবত্তা) উজান
বজাৰ উগ্ৰতাৰা পীঠ নিবাসী কবিৰাজ তাৰানাথ চক্ৰবৰ্তীকহে আঙু-
লিয়াই দিছিল ; কিন্তু বহু পণ্ডিতক পাঠশালা, ছাত্ৰ বৃত্তি তথা উচ্চ

ইংৰাজী বিদ্যালয়ত পঢ়ি থাকোতে চিনি পোৱাৰ ব্যক্তিগত সুযোগ ঘটা নাছিল।

কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনস্থ প্ৰবেশিকা পাঠ্যক্ৰম নলবাৰী গৰ্ডন উচ্চ ইংৰাজী বিদ্যালয়ত ১৯৪১-৪২ ইংৰাজী চনত পঢ়া কালত অসমীয়া বিষয়ৰ কবিতা পুথিকাপে 'সাদৰী' আৰু 'দীপালী' পঠনীয় আছিল। কবিতাতকৈও কবিৰ প্ৰতি জনাৰ আগ্ৰহ চেঙেলীয়া মনত বেছি। 'সাদৰী'ৰ কবিকাপে অসমৰ সুপ্ৰসিদ্ধ বিহগী কবি বঘুনাথ চৌধাৰীৰ পৰিচয় শিক্ষকৰ মুখৰ পৰা শুনাৰ উপৰিও, কথা-সাহিত্যিক হলীৰাম ডেকাৰ টোকাটিও আমাৰ কামত বাৰুকৈয়ে সহায় কৰিছিল। ১৯৪৩ চনত গুৱাহাটীলৈ প্ৰবেশিকা পৰীক্ষা দিবলৈ আহি, দ্বিতীয় যুদ্ধকালীন পৰিবেশত হেপীভিলা, চেনিকুঠী, উজান বজাৰত ভূমুকি মাৰিবৰ সুবিধা ঘটিছিল। বিহগী কবি বঘুনাথ চৌধাৰী থকা ঘৰটিলৈ লগৰ সমনীয়াই আঙুলিয়াইছিল : সেয়া অসম টাইপৰ টিনৰ ঘৰৰ কথা। ১৯৪৪ চনত গুৱাহাটীত স্থাপিত তৰুণ লেখক সংঘৰ জৰিয়তে সম্পাদক প্ৰভাত গোস্বামী আৰু সভাপতি চক্ৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য্য, উপদেষ্টা কমল নাৰায়ণ আদিৰ সৌজন্য, সহযোগ আৰু উছাহত মোৰ বি, বৰুৱা কলেজীয়া জীৱনত বঘুনাথ চৌধাৰীদেৱৰ লগত পৰিচয় ঘটে : বঘু পণ্ডিত যে কবিৰত্ন চৌধাৰীৰ ডেকা বয়সৰ অভিধা—সেয়া নন্দেশ্বৰ দেউৰা উল্লেখ প্ৰসঙ্গত চৌধাৰী কবিৰ পৰাই শুনিছিলোঁ। উকীল উমেশচন্দ্ৰ চৌধাৰী, তেখেতৰ জীয়াৰী অৰুণমণি চৌধাৰী আদিৰো পৰিচয় ঘটিছিল—বঘুনাথ চৌধাৰী আতাৰ জৰিয়তে। এই ক্ষেত্ৰত উগ্ৰতাৰা পীঠৰ বৰদেউৰী কবিচন্দ্ৰ আতাৰো সহায় আছিল।

বিহগী কবিয়ে যে বঘু পণ্ডিত, বালিকা প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ত শিক্ষকতা কৰা পণ্ডিত, সাদৰী, কেতেকী, কাৰবালা, দহিকতৰা আৰু নৱমল্লিকাৰ দৰে পদ্য-গদ্যত বিশিষ্টতা দেখুৱাই সৰ্বভাৰতীয় আৰু আন্তৰ্জাতিক খ্যাতি পাইছিল—সেই ভাৱনাই মোক পুলকিত কৰিছিল। বড়ো ভাষাৰ গৱেষণাত সিদ্ধিলাভৰ বাবে সৰিতা সভাই মোক জনোৱা সমাদৰৰ গুৰিকথা স্থায়ী সভাপতি চৌধাৰী আতাৰ মহানুভৱতা আৰু দীপালী কবি হাজৰিকাৰ আয়োজন তথা কৰ্মকৰ্তাসকলৰ ভিতৰত বিশেষকৈ কনক ডেকাৰ ক্ষিপ্ৰতাৰ বাবে মোৰ অন্তৰত কৃতজ্ঞতা উপজিছিল।

অসমৰ জাতীয় কবি বঘুনাথ চৌধাৰীয়ে সাহিত্যিক, সাংবাদিক, খেতিয়ক তথা সমাজসেৱী ৰূপে কি কি ভূমিকা লৈছিল—তাৰ বিৱৰণ ইতিপূৰ্বে প্ৰকাশিত তেখেতৰ পুথি-পত্ৰ, কমলেশ্বৰ শৰ্মা, সৰিতা সভা আদিৰ গ্ৰন্থত পৰিস্ফুট আছে। জয় আই অসমৰ কাৰণে বিহগী কবি বঘুনাথ চৌধাৰীৰ অন্তৰত লুইতপৰীয়া স্বদেশ-প্ৰীতি আছিল। জয়তু বঘুনাথ চৌধাৰী।

অসম ৰাষ্ট্ৰভাষা প্ৰচাৰ সমিতিয়ে

বিহগী-কবি বঘুনাথ চৌধাৰীদেৱৰ জন্ম-শতবাৰ্ষিকীত

তেওঁৰ পবিত্ৰ জন্ম দিন সোঁৱৰণ কৰি শুভাশীষ কামনা কৰিছে।

অসম ৰাষ্ট্ৰ ভাষা প্ৰচাৰ সমিতিয়ে পূৰ্ব ভাৰতত কেৱল হিন্দীকে প্ৰচাৰ কৰা নাই লগতে অনা-অসমীয়া ভাষা-ভাষী লোকৰ মাজত অসমীয়াও প্ৰচাৰ কৰি আহিছে। সমিতিৰ প্ৰবোধ আৰু বিশাৰদ পৰীক্ষাত অনা-অসমীয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ কাৰণে ঐচ্ছিক অসমীয়া প্ৰশ্ন কাকত আৰু বিশাৰদৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে অসমীয়া অনিবাৰ্য্য বিষয় ৰাখিছে।

ইয়াৰ উপৰিও—

সমিতিৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ পৰা উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়লৈ সকলো হিন্দী পাঠ্য পুথি যোগান ধৰি আহিছে আৰু বৰ্তমান শিক্ষা বছৰৰ বাবেও সকলো পাঠ্যপুথি সমিতিৰ ভঁৰালত মজুত আছে।

খেতিয়ক কবি ৰঘুনাথ

শ্ৰীদুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মা

ৰঘুনাথ চৌধাৰীৰ নাম ললেই এগৰাকী কবিৰ ছবি পোনছাটেই আমাৰ মনৰ দাপোণত ভাঁহি উঠে। কিন্তু সেইজন কবি যে এজনা বিশিষ্ট খেতিয়ক, এই কথা বিশ্বাস কৰিবলৈ টান লাগে। কৃষকৰ জীৱন ব্যস্ততাৰ জীৱন। আনে বিছনা নেৰোঁতেই খেতিয়কে চাৰিপাটী এৰি পথাৰলৈ যাব লাগে। গৃহস্থ ঘৰৰ আনে খোৱা-বোৱা সমাপ্ত কৰিলে অথচ কৃষকৰ তেতিয়াও ভাত এমুঠি মুখত দিবলৈ অৱসৰ নাই। এনে ব্যস্ততাৰ কথা জানিও কবি চৌধাৰীয়ে কিয় কৃষকৰ জীৱন যাপন কৰিবলৈ পচন্দ কৰিছিল নাইবা তাৰ মাজতে সুকণ্ঠা উলিয়াই কাব্য চৰ্চ্চাৰ কথা স্মৰণ কৰিলে নিশ্চয় বিস্ময় মানিব লাগে। এই কথাও সত্য যে যি সময় ব্যৱহাৰ কৰিব জানে তেওঁৰ কোনো কামৰ কাৰণে সময়ৰ নাটনি নহয়। কবি চৌধাৰীও আছিল সময়ৰ নাটনিত নপৰা মানুহ। কেৱল সময়ৰ ব্যৱহাৰ নজনালোকৰহে সময়ৰ অভাৱ। অনন্ত সময় নৈৰ বাৰিধাৰাৰ দৰে মানুহৰ চকুৰ আগেয়ে পাব হৈ যায়; তথাপি কণা বগলীয়ে মাছ ধৰিব নোৱাৰাৰ দৰে কেতবোৰ লোকে কামৰ মাজেৰে সময় বান্ধি ৰাখিব নোৱাৰে। শংকৰ-মাধৱ দেৱেও কৃষি কৰিছিল। সেই ব্যস্ততাৰ মাজতো দুয়ো-জনা পুৰুষে সাহিত্য, ধৰ্ম প্ৰচাৰ, সমাজ সংস্কাৰ, নাট-ভাওনা কৰিবলৈ সময় পাইছিল। তাৰ উপৰিও ৰাজৰোষ, চাতুকাৰৰ বিদ্বেষ-বহি শিৱ পাতি গ্ৰহণ কৰিবলগীয়াত পৰিছিল।

প্ৰতিকূল পৰিস্থিতিক আয়ত্বধীন কৰিব পৰা জনেই প্ৰকৃত **বিপ্লৱী**। **বিপ্লৱ পৰিবৰ্তন** আৰু নতুনৰ বাৰ্তাবাহক। কবিৰ ভাষাত 'পংগু ৰঘুনাথ যুঁজাৰ দুৰ্বাৰ।' বঙলা মহিলা ঔপন্যাসিক শ্ৰীমতী মৈত্ৰেয়ী দেৱীয়ে সম্প্ৰতি কলিকতাৰ পৰা কিছু আঁতৰত বসতি কৰি কৃষি আৰু গো-পালনত মনোযোগ দিছে আৰু লগতে তেওঁৰ সাহিত্য চৰ্চ্চাও অব্যাহত ৰাখিছে। অসমৰ বিশিষ্ট গল্পকাৰ আৰু ঔপন্যাসিক

শ্ৰীযোগেশ দাসে এদিন আলোচনা প্ৰসংগত মোক কৈছিল—“মোক গাঁৱৰ কাষৰত কেইবিঘামান মাটি যোগাৰ কৰি দিয়ক। চাকৰিৰ পৰা অৱসৰ ললেই খেতিত লাগিম। গৰু পালন কৰিম। মীন মহল খুলিম। বৰ আনন্দ আছে। নগৰৰ হাই-উৰুমিৰ মাজত থাকি ভাল লগা নাই।” অধ্যাপক দাসৰ কথা শুনি মই খুব হাঁহিছিলো। কিন্তু পিচত যেতিয়া দুই-এক ইংৰাজ সাহিত্যিকে মহানগৰী এৰি নিৰ্জন-তাত বসতি কৰা আৰু প্ৰাচীন ভাৰতৰ ঋষি-মুনিৰ ফলমূলেৰে ভৰা আশ্ৰম পতা আৰু কামধেনু পালন কৰাৰ কাহিনী মনত পৰিল সাহিত্যিক দাস ডাঙৰীয়াৰ ধ্যান-ধাৰণা আৰু নিৰ্জনতা প্ৰীতিৰ তাৎপৰ্য্য বুজিব পাৰি নিজেই লজ্জিত হৈছিলো।

১৯০৩ চনত ৰঘুনাথৰ ককায়েক গৰ্গৰাম চৌধাৰীৰ পৰলোক প্ৰাপ্তি হয় আৰু তেতিয়াৰ পৰা ঘৰ চলোৱাৰ দায়িত্ব ৰঘুনাথৰ ওপৰত পৰে। সেই সময়ত ৰঘুনাথ আছিল লতাশিল প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ পণ্ডিত। ঘৰখন নিয়াৰিকৈ চলোৱাৰ কাৰণে আৰু মাটি-জমি বন্ধাৰ অৰ্থে অৱশেষত তেওঁ শিক্ষকতাৰ চাকৰি এৰি দিলে আৰু দূৰণিত থকা কেতবোৰ মাটি ৰায়তৰ তাত বিক্ৰী কৰিলে আৰু নিজেই ১৯০৫ চনৰ পৰা বীৰকুছিৰ মাটিত কৃষি কৰ্মত মনপুতি লাগিল। গান্ধীজীৰ অসহযোগ আন্দোলন আৰু সমাজ হিতকৰ কামত আত্ম-নিয়োগ কৰাৰ কাৰণে প্ৰথম অৱস্থাত খেতিৰ কামত তেওঁৰ লোকচান হৈছিল। কিন্তু পিছলৈ তেওঁ লাভবান হৈছিল আৰু এজন আদৰ্শস্থানীয় খেতিয়ক হিচাপে সকলোৰে শ্ৰদ্ধা আৰু সন্মানৰ পাত্ৰ হোৱাৰ উপৰিও কৃষি কাৰ্য্যৰ বিজ্ঞ উপদেষ্টাৰ আসনত অধিষ্ঠিত হৈছিল।

চৌধাৰীদেৱৰ বীৰকুছিৰ পামত যথেষ্ট পৰিমাণে ধান, মাহ, সব্ৰিয়হ আৰু কুঁহিয়াৰ উৎপাদন হৈছিল। কবিৰ খেতি তেওঁৰ বৰ প্ৰিয় আছিল। গৰুৰ গাড়ীত বোজাই দি তেওঁ বীৰকুছিৰ পামৰ কৰি গুৱাহাটীৰ বজাৰলৈ পঠিয়াইছিল। চাৰি-পাঁচ বিঘা মাটিৰ কুঁহিয়াৰ অকলে বস পগাই গুড় কৰি নিজৰ কৰ্ম শক্তিৰ পৰিচয় দিছিল। ১৯০৫ চনৰপৰা ১৯৪২ চনলৈ এৰাধৰাকৈ তেওঁ বীৰকুছিৰ পামত খেতিৰ কামত ব্যস্ত আছিল। ইয়াৰ ভিতৰতে তেওঁ মহাত্মা গান্ধীৰ স্বৰাজ আন্দোলনত যোগদান কৰাৰ কাৰণে ১৫ মাহ বিনাশ্ৰম

কাৰাদণ্ড ভোগ কৰিবলগীয়া হৈছিল। সেই সময়ত তেওঁৰ বীৰকুছি পামৰ পানীত হাঁহ নচৰা অৱস্থা হৈছিলগৈ। কাৰাগাৰৰ পৰা মুক্তি লাভ কৰি পুনৰ তেওঁ বীৰকুছিৰ খেতিৰ কামত মনোনিবেশ কৰিছিল। দেশনেতা গোপীনাথ বৰদলৈয়ে বধূনাথ চৌধাৰীৰ কৃষি কৰ্মৰ প্ৰশংসা কৰি এবাৰ তেওঁলৈ পত্ৰত লেখিছিল—“আগতে মই ভাবিছিলো আপুনি কবিতা লিখে। কালি আবেলি আপোনাৰ পামলৈ গৈ বুজিলো আপুনি অকল কবিতাকে নলিখে, কবিতা সৃষ্টিও কৰে। শাৰীয়ে শাৰীয়ে ছয়-সাত হাজাৰ বন্ধা কৰি, ফুল কৰিব সৌন্দৰ্য্য, উত্তৰে-দক্ষিণে, পূবে-পশ্চিমে হালধীয়া, বঙা, নীলা ফুলেৰে সুশোভিত চামে চামে মটৰ মাহ, বতাহত টৌ খেলি থকা সৰিয়হ ফুলৰ অনুপম ৰূপ ৰাশি মই বিমোহিত হৈ উপভোগ কৰিছিলো। ক্ষন্তেকৰ বাবে পাহৰি গৈছিলো, মই ক’ত আছো, ইন্দ্ৰৰ নন্দন কাননত নে মৰ্ত্যৰ কোনো দেৱাগ ফুলনিত। বিশেষকৈ লক্ষ্য কৰি আচৰিত হলো যে প্ৰকৃতিৰ যিখন ফুলনি আপুনি সৃষ্টি কৰিছে, সি কেৱল মনোমুগ্ধ-কৰেই নহয়, তাক উপভোগ কৰিবও পাৰি। আপুনি বহুদিন জীয়াই থাকক। আপোনাৰ আদৰ্শ চিৰস্মৰণীয়।”

বীৰকুছিৰ পামত থাকোতেই তেওঁৰ বিভিন্ন চৰাইৰ গীত শুনাৰ সৌভাগ্য হৈছিল। ইবিলাকে তেওঁৰ হৃদয় আলোড়িত কৰিছিল। কবিয়ে নিজে এবাৰ কৈছিল যে বীৰকুছিত চৰাইৰ গীতত মুগ্ধ হৈ অনেক চৰাই কবিতা লিখাৰ উপৰিও তেওঁৰ বিখ্যাত দহিকতৰা কাব্য লিখিবলৈ অনুপ্ৰেৰণা পাইছিল। সাহিত্য কৰ্মৰ লগত সম্পৰ্ক নথকা কৃষি কৰ্মৰ কেনেকৈ সাহিত্য সৃষ্টিৰ লগত সৰ্বস্বয় আৰু সহ অৱস্থান সাধন কৰিলে জানিব বিচৰাত চৌধাৰীদেৱে মহশিঙীয়া গোঁফ কোচা লৰাই তপৰাই উত্তৰ দিলে—“কৃষি এবিধ সৃষ্টি। সৃষ্টিয়ে আনন্দ দিয়ে। কৰ্মণ আৰু আনন্দ কবিতা সৃষ্টিৰ কাৰণেও অপৰিহাৰ্য্য। কৃষিৰ আনন্দ আৰু সৌন্দৰ্য্যই মোক সদায় কবিতা লিখাত সহায় কৰি আহিছে। শৈশৱ কালত মই সমাজ দেখিলো যৌৱনত ভৰি দি প্ৰকৃতি অধ্যয়ন কৰিলো। মই যদি কৃষিত নালাগিলো হেঁতেন প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য উপভোগ আৰু নিসঙ্গ বিহগ-বিহগীৰ আকুল আবেগৰ কণ্ঠ ধ্বনি নুশুনিলোহেঁতেন। তেতিয়া বোধহয় চৰাই কবিতাখিনি মই লেখিব নোৱাৰিলোহেঁতেন। প্ৰকৃতি মই অধ্যয়ন

কৰিছোঁ। মহিমাময়ী প্ৰকৃতিৰ অনুপ্ৰেৰণা আৰু আশীৰ্বাদ লাভ কৰি প্ৰকৃতিৰ নিৰ্দেশত প্ৰকৃতি আৰু মানুহৰ বাবে মই কবিতা লিখিছোঁ। অসমৰ কবিসকলে সৰু-সুৰা চাকৰি নকৰি সমাজ অধ্যয়নৰ পিছত খেতিত লাগিলে কবিতা লিখিবলৈ বেছি অনুপ্ৰেৰণা পাব আৰু কৃষি আৰু কবিতা দুয়োবিধৰ দ্বাৰা সমাজ উপকৃত হব।” কবিতাৰ অনু-শীলন আৰু কৃষি কাৰ্য্যৰ সহঅৱস্থান সম্ভৱনে? বিহগী কবিৰ এই উক্তিৰ তাৎপৰ্য্য আজিৰ কবিসকলে চালি-জাৰি চোৱাৰ সময় উপস্থিত হৈছে।

—

বিহগী কবি চৌধাৰী দেৱৰ জন্ম শতবাৰ্ষিকীত

চেফ কাণৌ কেৰিয়াৰ্চে

(কাৰিত্ৰী ঘাট যোগীঘোপা আৰু মাছখোৱা)

শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰিছে।

চৌধাৰীৰ কবিতাৰ বিশেষত্ব

শ্ৰীটীকাৰাম উপাধ্যায় নিৰ্ভীক

বস্তুধৰ্মিতা আৰু মনোধৰ্মিতা চৌধাৰীৰ কবিতাৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য। তেওঁৰ কবিতাত দুটা সুৰ পৰিলক্ষিত হৈছিল ইন্দ্ৰিয় মুখী আৰু ইন্দ্ৰিয়বিমুখী। প্ৰথম সুৰৰ স্পন্দনটোত চিৰ সুন্দৰৰ সৃষ্টিত পৰিলক্ষিত হোৱা ৰূপ-বস-গন্ধ-স্পৰ্শ আৰু শব্দৰ প্ৰতি তেওঁৰ অত্যাধিক আকৰ্ষণ। দ্বিতীয়টোত ভাৰতীয় আধ্যাত্মিক জীৱনৰ শ্ৰেষ্ঠ আদৰ্শ বৈৰাগ্যৰ প্ৰতি তেখেতৰ আকৰ্ষণ প্ৰৱণতা, বৰ্ণনাৰ সৌষ্ঠৱ, অলংকাৰ, ছন্দৰ সুপ্ৰয়োগৰ বৈশিষ্ট্য লক্ষ্য কৰা যায়। বিহগী কবিৰ কবিতাত উপমা আৰু ৰূপকৰ প্ৰয়োগো যথেষ্ট। ঠিক একেধৰণে জতুৱা ঠাচো আছে :

“মেঘৰ কোলাত কৰে চিক্ মিক্

আজলী বিজুলী বালা,

অমানিশা যেন, হীৰা মানিকৰ

পিন্ধিছে মোহন বালা”

নিদৰ্শনা অলংকাৰ হিচাবে ‘বৰ্ষা’ কবিতাৰ এফাঁকি :

মৰু প্ৰান্তৰত শান্ত পথিকৰ

তুমিয়েহে প্ৰান্ত তৰু’।

তীৱ অনুভূতিয়ে কবিৰ কবিতাবোৰ মনোৰঞ্জক কৰি তুলিছে।

পৰ্য্যাসম বামুৰা, ছন্দ, মিত্ৰাক্ষৰ ছন্দ, মাত্ৰা প্ৰথাৰ ছন্দ আদি ভিন্ন ছন্দৰ প্ৰয়োগেৰে কবিতাসমূহ সৰল আৰু মজুৰ হৈ উঠিছে। প্ৰকৃতিৰ আভ্যন্তৰীণ আৰু বাহ্যিক উভয় সৌন্দৰ্যলৈ কবিৰ কবিতাই ভুমুকি মাৰিছে। ৰড্‌ছৰাৰ্থৰ দৰে ৰঘুনাথ চৌধাৰীৰ অন্তৰতো বহুতো মনোভাৱ উথলি উঠিছিল। সেয়েহে প্ৰকৃতিৰ ফুল, চৰাই আদি উপাদানবোৰক ভগবানৰ দূত স্বৰূপে কল্পনা কৰিছিল।

ৰড্‌ছৰাৰ্থৰ দৰে কুলিৰ পিছত নুফুৰিলেও কবি প্ৰিয় বিহংগি-নীৰ পিছত ফুৰিছিল।

জনম লভিছ মানব অজ্ঞাত

আছে যি সুন্দৰ ঠাই।

শ্ৰদ্ধা শান্তি দেৱবালা সবে,

বিহৰিছে সৰ্বদায়।

কবিৰ প্ৰকৃতি মুখী ভাৱাৰ্থ, অতৃপ্ত বাসনা, আবেগৰ ৰূপান্তৰৰ কাহিনী আগবঢ়ালোঁদেৱৰ কবিতাৰ কাহিনীৰ যি বোধ, সেইবোধ অৱশ্যে বিহগী কবিতাৰ কাহিনীত অৱতাৰণা নহয়। চৌধাৰীৰ কবিতাতেই অসমীয়া ৰোমান্টিক কাব্যৰ এটা নতুন অনুচ্ছেদ আৰম্ভ হয়।

কবিয়ে ফুল, চৰাই, নদ-নদী, আকাশ আদিক ভাল পোৱাৰ কাৰণ এফালে জাকি মাৰি ওলোৱা সৌন্দৰ্য আৰু আনফালে ইয়াৰ মাজত নিহিত থকা প্ৰাণীক সান্ত্বনা দিব পৰা শক্তি। প্ৰাচীন বিষয় বস্তুৰ লগত যোগ কৰিছিল কল্পনা আৰু বাস্তৱ। এই ৰীতি কীটছৰ অনুৰূপ। কবিয়ে জীৱ আৰু জড় জগতৰ আনন্দ আৰু প্ৰাণোচ্ছাসৰ পূৰ্ণ ৰাজত্ব লক্ষ্য কৰিছে। গতিকেই কবিৰ দুখা-ক্লিষ্ট অসীম সত্ত্বাৰ উপলব্ধি কৰিবলৈ নৈৰ ধ্বনি, বিভিন্ন চৰাইৰ কণ্ঠ, গছলতিকাৰ সৌন্দৰ্যত কবিয়ে ঈশজ্যোতি প্ৰতিফলিত হোৱা দেখিছে। তেখেতৰ দৃষ্টিভংগীত সেইবোৰ প্ৰেমৰ মূৰ্ত বিকাশ।

চৌধাৰীৰ কেতেকী

শ্ৰীতীৰ্থলোচন তামুলী

আতা বধুনাথ চৌধাৰী বৰ্তমান যুগৰ আমাৰ জাতীয় কবি। তেওঁৰ কাব্যধাৰাৰ বিষয়বস্তু প্ৰতিষ্ঠাপন আৰু তাৰ নিজস্ব জেউতিয়ে অসমীয়া কাব্য জগতত তেওঁক এখন বিশিষ্ট আসন দিছে। আনফালে আধুনিক অসমীয়া কাব্য সাহিত্যৰ এটি অপূৰণীয় দিশ বধু আতাই পূৰাই গ'ল। বিশ্বৰ বিভিন্ন সাহিত্যত প্ৰকৃতি বা চৰাই-চিৰিকতিৰ এটি বিশেষ প্ৰভাৱ লক্ষ্য কৰা যায়। অসমীয়া সাহিত্যও এই ক্ষেত্ৰত দেউলীয়া নহয়। কিন্তু আধুনিক অসমীয়া কাব্য সাহিত্যৰপৰা আতাৰ ৰচনাখিনি আছুতীয়াকৈ ৰাখিলে অসমীয়া সাহিত্যত প্ৰকৃতিৰ স্থান তেনেই শূন্য হৈ ৰব। এই প্ৰসংগত এটি মন কৰিবলগীয়া কথা যে, আতাই কোনো কবি-সাহিত্যিকৰে অনুপ্ৰেৰণাত তেওঁৰ কাব্যত প্ৰকৃতিক স্থান দিয়া নাছিল; তেওঁৰ কবিতা আছিল স্বতঃস্ফূৰ্ত। তেওঁ অসমৰ প্ৰকৃতি, ঋতু আৰু চৰাই চিৰিকতিৰ গীত আৰু ভংগি-মাত আত্মবিভাৱ হৈ সাদৰী, কেতেকী, দহিকতৰা আদি 'জালিকটা পুষ্পহাৰ কেডালি' গুঠিছিল। আকৌ অসমৰ বিভিন্ন ঋতুৰ বিভিন্ন প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্যত আৰু চৰাই-চিৰিকতিৰ গীত আৰু সুৰৰ মাধুৰ্যমাত মুগ্ধ হৈ নৈসৰ্গিক জগতত যিখন বিয়া পাতি গ'ল, পৃথিবীৰ কোনো কবিয়ে এনেকৈ বিয়াৰ অনুভূতিৰে ইমান দীঘল প্ৰকৃতি বিষয়ক কবিতা ৰচনা কৰা নাই। সেই বাবেও তেওঁৰ প্ৰকৃতি আৰু চৰাই সম্বন্ধীয় কবিতাবোৰৰ ভিতৰত 'বহাগীৰ বিয়া' নিঃসন্দেহে এটি সুন্দৰ আন্তৰ্জাতিক খ্যাতি সম্পন্ন প্ৰকৃতি-কবিতা।

চৰাই-চিৰিকতি প্ৰকৃতিৰ প্ৰাণ। এই বিশাল প্ৰাণহীন জড় অথচ মুক প্ৰকৃতিও প্ৰাণপূৰ্ণ হ'ব পাৰিছে চৰাই চিৰিকতিবোৰক লৈয়েই। চৰাইৰ মাত বা স্বৰেই প্ৰকৃতিৰো মাত বা ভাষা। চৰাইৰ মাত বা স্বৰ জানো আমি বুজি পাওঁ? নুবুজোঁ নিশ্চয়। মানৱ জগত আৰু প্ৰকৃতি জগতৰ মাজতো এইখিনিয়েই পাৰ্থক্য। গতিকে চৰাইৰ

ভাষা নুবুজোঁ বাবেই আমি প্ৰকৃতিৰো ভাষা নুবুজোঁ। সেই বাবেই যুগে যুগে প্ৰকৃতিয়ে মানৱ জগতত এক অবুজ বহস্যৰ খেল খেলি আছে। কবি' দ্ৰষ্টা বা দাৰ্শনিকসকলে এই বাবেই প্ৰকৃতিত ঐশী শক্তিৰ মহিমা আৰোপ কৰে বিহগী কবি চৌধাৰীয়েও 'কেতেকী'ত তেনেকুৱা মহিমাকেই আৰোপ কৰি কৈছে—

নিচিনো, নাজানো কোন তই পখী

চিত্তাৰ অতীত মোৰ,

কিবা এটি যেন আছে ঐশী শক্তি

ক্ষুদ্ৰ হৃদয়ত তোৰ!

৩৪৬৮

কবিৰ এনে বৰ্ণনাই মন্থয় প্ৰকৃতিক চিন্ময় কৰিলে। সেই বাবেই চৌধাৰীৰ প্ৰকৃতি বিষয়ক কবিতাখিনিক সমালোচকসকলে অসমীয়া নৱন্যাস সাহিত্যৰ 'উচ্চাংগ-সংগীত' বুলিও আখ্যা দিছে।

বিহগী কবি বধুনাথ চৌধাৰী এজন কবিয়েই নহয়, এজন দ্ৰষ্টাও। তেওঁৰ বিহগ প্ৰীতিয়েই ঈশ্বৰ প্ৰীতি বা ভগৱৎ প্ৰীতি। সেয়েই তেওঁৰ জীৱনৰ অভিলাষ, কবি-মানসৰ আকাঙ্ক্ষা। কবি-মানসৰ সূক্ষ্মানুভূতিক কেতেকী, দহিকতৰা আদি চৰাইৰ সললিত স্বৰৰ লগত মিলাই নিবিড়ভাৱে ভগৱৎ চিন্তাত বুৰ গৈ চিৰ শাস্বত সোণালী পথেৰে জীৱনক আগবঢ়াই নিয়াটোয়েই আছিল তেওঁৰ শেষ অভিলাষ। কবিৰ মনত 'বিহগিনী' হৈছে, 'আদ্যাশক্তি'—যি গোটেই বিশ্বতেই বিৰাজমান। ১৯৬৭ চনৰ অক্টোবৰৰ ২২ তাৰিখ ৰবিবাৰে হোৱা এক কবি-দৰ্শন প্ৰসংগত বিহগী কবি চৌধাৰীয়ে আমাক কৈছিল "মই এতিয়া সেই বিহগিনীকেই বিচাৰিছোঁ" আৰু কৈছিল—'ঈশ্বৰ সম্বন্ধীয় ভাৱত বাহিৰে মোৰ কবিতাত আন একো ভাৱ নাই।' ইয়াৰপৰা বুজিব পৰা যায় যে গভীৰ চিন্তাৰে তেওঁৰ মানস জগতত (কাব্য জগতত) প্ৰবেশ কৰিব পাৰিলে তেওঁৰ বিহগ তত্ত্বতেই ভগৱৎ তত্ত্বৰ উমান পোৱা যায়।

"কেতেকী" কাব্যৰ আৰম্ভণিতেই আমি কেতেকী চৰাইৰ আগমণৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত স্বৰ্গীয় স্থান এখনৰ এটা সুন্দৰ পৰিবেশ পাওঁ। কেতেকীৰ জন্ম এনে এখন মানৱ অজ্ঞাত সুন্দৰ ঠাইত, য'ত শ্ৰদ্ধা, দয়া, শান্তি আদি দেৱবালাসৰে সদা-সৰ্বদায় বিহাৰ কৰি থাকে, য'ত নিকুঞ্জ কানন ভৰা প্ৰেম পাৰিজাতৰ প্ৰাণ শীতলাই যোৱা মাদ-

কতাব পূৰ্ণ সৌৰভ মৃদু সমীৰণে বোৱাই দিয়ে, য'ত পাপ-প্ৰলোভন
বিভীষিকা আৰু ভয়ৰ পৰিবৰ্তে জ্যোতিৰ্ময় হৈ থাকে পুণ্যৰ জ্যোতি,
য'ত অপৰূপ-সদানন্দৰূপ দিব্যৰূপ ধৰি আছে।

জনম লভিছ মানৱ অজ্ঞাত
আছে যি সুন্দৰ ঠাই,
শ্ৰদ্ধা, শান্তি, দয়া, দেৱবালা সৰে
বিহৰিছে সৰ্বদায় ; ১৩৩১

০০ ০০

পুণ্যৰ জ্যোতিয়ে যি প্ৰেম-নগৰী
কৰি আছে জ্যোতিৰ্ময়। ১৩৩৩

ভাব হয়, কেতেকীৰ 'হৃদয় পমোৱা', অমৃত বৰষা, লাবনিসৰ
যেন 'আদ্যাশক্তি দেৱদূতী'ৰ 'বিগিকি বিগিকি—ক'ববাৰপৰা অহা
এটি, প্ৰহেলিকাময় সুৰ, A voice a mystery. কবি নিজেই কৈছে—

প্ৰহেলিকাময় মায়া-কণ্ঠে তোৰ
মোহিনী মোহন সাজে,
বেজাৰ-আনন্দ দুয়োটি সুবেই
একেটি সুৰত বাজে। ২২৮১২

সকল ল'ৰাই ঈশ্বৰৰ অস্পষ্ট প্ৰহেলিকাময় 'বিগিকি বিগিকি সুৰটি'
নুবুজিও যেনেকৈ ভাল পায়, লবালিৰ অনুভূতিৰে প্ৰৌঢ় জীৱনতো
কবিয়ে কেতেকীক যিমানেকৈ ভাল পায়, সিমানেকৈ কেতেকীৰ অমৃত
বৰষা সুৰত তেওঁৰ হৃদয় পৰি যায়। ভগৱান যেনেকৈ সৰ্বশক্তিমান
সৰ্বব্যাপী কেতেকীৰ সুৰৰ লহৰো তেনে সৰ্বব্যাপী আৰু তাই ক্ষুদ্ৰ
জীৱ হলেও, শৰীৰৰ শক্তি ক্ষীণ হলেও, সেই শক্তিতেই যেন 'বিশ্ব
প্ৰেম বস' বাতি দিন বৈ থাকে, সেই 'বিশ্ব-প্ৰেম বসত আপ্লুত হৈ
যেন যমুনাও উজাই বয়।

যদিওবা পখী ক্ষুদ্ৰ জীৱ তই
শৰীৰৰ শক্তি ক্ষীণ,
কিন্তু সি শক্তিত বিশ্ব-প্ৰেম বস
বহি থাকে বাতি-দিন। ১৩৮১১

কেতেকীৰ সৰ্বব্যাপী সুৰটোৱেই যেন 'পবিত্ৰ প্ৰেমৰ এগছি
ডোল' যাবে 'বিশ্বৰ মংগল সাধন' হয়, আৰু যাবদ্বাৰা জগত মেৰাই
থোৱা হৈছে। কেতেকী সৃষ্টিৰ প্ৰথম চানেকি। সৃষ্টিকৰ্তাৰ প্ৰথম
সৃষ্টিৰ প্ৰতি এটি বিশেষ মোহ-মায়াৰ সম্বন্ধ গঢ়ি উঠে। এই মায়াই
যেন জগত মেৰাই থোৱা পবিত্ৰ প্ৰেমৰ এগছি ডোল।

তাকে যেন বিধি সৃষ্টি-পাতনিত
গঢ়িলে যতন কৰি,
প্ৰেমৰ সোৱাদ বিলাব আহিছ
দেৱদূতী ৰূপ ধৰি ! ১৩৮৩

দেৱদূতী ৰূপা কেতেকী আহি তাইৰ অমৃত বৰষা সজীৱনী
সংগীতৰ ধাৰা ঢালি প্ৰকৃতিক গাভৰু সাজেৰে সজাই পৰ্বত-বন,
সাগৰ-ভুৱন সকলোকে ভুলাই মৰ-জগতক অমৰ কৰি সংসাৰ যাত্ৰাত
অখিৰ হৈ পৰা ভ্ৰান্ত পথিকক লক্ষ্যস্থান পোৱাত অনুপ্ৰেৰণা যোগালে;
অকল সেয়ে নহয়, কেতেকীৰ মধুৰ গীতে সংসাৰৰ মোহ-মায়াৰ
টোপনিত মগ্ন হৈ অলীক সপোন লীলা দেখা চेतনা-জ্ঞানহীন
মোকৰ টোপনি ভাঙিলে, মানৱ জগতত মৰম-প্ৰীতিৰ ধাৰ বোৱালে।
এসময়ত যি নিচিনা ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ মুৰলীত ধ্বনিত হোৱা বিমল
বিশ্ব-প্ৰেমৰ অনুভূতিত মথুৰাৰ গোপ-গোপিনীসকল আত্মহাৰা হৈ
পৰিছিল; কেতেকীৰ অমৃত বৰষা গীততো যেন সেই বিমল প্ৰেমৰ
অনুভূতিকেই উপলব্ধি কৰিবলৈ কবি চৌধাৰীয়ে পাৰিছে। কবিৰ
উপলব্ধি কি সুন্দৰ, তেওঁ কৈছে,

প্ৰেমৰ শিকনি শিকালি মৰ্যাক
পিয়ালি অমৃত বিন্দু,
তাকে আহি লই তৰাৰ মাজত
হাঁহিছে বিমল ইন্দু। ১৩৮৩৩

ইতিমধ্যে প্ৰকৃতি-ৰাজ্যত বসন্তৰ আগমন হ'ল। আমে মলি-
য়ালে, কঁঠালে মুচি পেলালে, শীতলী মলয়াৰ বা আহিল আৰু কেতে-
কীৰ মধুৰ গীতত সময়ৰ বাতৰি উপলব্ধি কৰি বহাগী আইটীয়েও
গাভৰু গা-সঁজালে। 'পুষ্প-কাননত থকা নানা তৰহৰ সুৰভি কুসুম
তৰু-লতা-বাজিয়ে নৱ কিশলয় ধৰি অপৰূপ ৰূপে শ্যামল কুঞ্জ পাতি
পাৰি দি ধৰা সুখময় কৰি' কেতেকীক যেন হৃদয়ৰ প্ৰীতি ভৰা সন্তা-

ষণ জনাইছে। তথাপি অশোক, কামিনী-কাঞ্চন আৰু সূৰ্য্যমুখী প্ৰভু-
তিৰ প্ৰীতি সম্ভাষণত মোহিত নহৈ কেতেকীয়ে বঁট গছৰ কুঁহিপাতৰ
ছাঁয়াত বহি ললিত লয়েৰে পূবৰী সুবত ঈশ-গান গাই ভক্তৰ প্ৰাণ
জুৰালে।

ললিত লয়েৰে পূবৰী সুবত
গালি তই ঈশ-গান,

উঠিল চৌদিশে প্ৰেমৰ তবঙ্গ
জুৰালি ভক্তৰ প্ৰাণ।

২১২৫১২

ইয়াতেই আমি উপলব্ধি কৰিব পাৰোঁ, কবিৰ ভগৱৎ তত্ত্ব
বা বিহগ তত্ত্বৰ কথা। কেতেকীৰ ঈশ-গানৰ বাগীত তন্ময় হৈ
দহিকতৰা, ডাউক, মেৱা-সবালী, জিলী, কলারতী, সখিয়তী, মইনা
আদি বিবিধ বিহংগে সেই সুবটিকে আওবাই বিভূৰ মহিমা বন্দনা
কৰিছে; অকল সিবিলাকেই বিভূৰ মহিমা বন্দনা কৰি এৰা নাই,
বিভূৰ মহিমা বন্দনাত কেতেকীৰ সুমধুৰ গীতৰ লগত আকাশৰ সৰু
সৰু তৰাবোৰেও আকাশ-বন্তি জ্বলাই এক গুৰু-গভীৰ আধ্যাত্মিক
চিত্তাৰ পৰিবেশ সৃষ্টিত অবিহণা যোগাইছে।

এটি দুটি কৰি সৰু তৰাবোৰ

জিলিকিল আকাশত,

ফুলবহা যেন চন্দ্ৰাতপখনি

ওলমিল বিমানত।

২১২৫১৩

মুঠৰ ওপৰত কেতেকীৰ ঈশ-স্তুতিৰ বাউলী বাগত নৈসৰ্গিক
জগতৰ সকলোৱে একোটি অবিহণা যোগাইছে। কবিৰ আধ্যাত্মিক
চিত্তাৰ নিৰ্মলতা আৰু তাৰ বৈশ্লেষণিক প্ৰতিভা ইমান সুন্দৰ আৰু
সূক্ষ্ম! পৃথিবীৰ খুব কম কবিৰহে কাব্যৰস আৰু আধ্যাত্মিক প্ৰতি-
ভাৰ প্ৰকাশ একেলগে পোৱা যায়। কবি চৌধাৰীৰ কবি জীৱনৰ ই
এটি বিশেষ বৈশিষ্ট্য।

‘নিজম দুপৰ নিশা মৰ্মস্থান ভেদি যোৱা কেতেকীৰ উন্মাদিনী
সুৰ’ ‘কান্ত বিয়োগত বিৰহী চকোৱা হ’ল বাতুলৰ প্ৰায়’, (কেতেকীৰ)
বিৰহ সংগীত শুনি প্ৰৱাসী স্বামীক সুৱৰি মনত, কি ভাব হ’ল!
‘প্ৰাণ-মন কাটি নিয়া, উণ্ডল-খুণ্ডল হিয়া’, ‘হাতৰ মাকোটি হাততেই
বয়’, ‘হঁতৰত থকা মহৰা কাঠিটি হঁতৰতে লাগি বয়’, ‘হংসিনী খোজত

পানী ঘাটলৈ বাটে বাটে যোৱা’, ‘আঁকি থোৱা ছবি চকুৰ পানীৰে
তেনেই বিয়লি গ’ল, ‘শুকান মৰুত জলবিন্দু প্ৰায়’ আদি পদবোৰত
আমি একো একোটি জাতীয় জীৱনৰ ক্ষণিক চিত্ৰ পোৱাৰ উপৰিও
কবিৰ পৰ্য্যবেক্ষণ শক্তিৰ পৰিচয় পোওঁ। আকৌ ইবোৰ যেন একোটি
পৰিবেশ, একোটি ঘটনা অথবা একোটি জীৱনৰ ওপৰত কবিৰ বাস্তৱ
অভিজ্ঞতা সম্ভৱ জ্ঞানময় আলোক প্ৰপাত।

কেতেকীৰ প্ৰহেলিকাময় মায়াকণ্ঠৰপৰা নিগৰি ওলোৱা পৰাণ
আকুল কৰা উন্মাদিনী সুবত প্ৰকাশ পোৱা উক্ত চিত্ৰসমূহ আৰু তাৰ
পৰিপ্ৰেক্ষিতত পতি বিৰহিনী দুখুনীহঁত, লাজুকী বোৱাৰী, জীয়াৰী
ছোৱালী, শকুন্তলা, প্ৰিয়ম্বদা, অনসুয়া, জনক নন্দিনী, সীতা, যশোদা,
উষা, চিত্ৰলেখা প্ৰভৃতি নাৰী জীৱনৰ ওপৰত কবিৰ কটাক্ষ দৃষ্টিও
বিশেষ মন কৰিবলগীয়া। কবিয়ে কেতেকীৰ জীৱন কথাৰ লগত
নাৰী জীৱনৰ বিভিন্ন চিত্ৰ বা ঘটনাবাজিক এনেভাৱে বিজড়িত
কৰিছে যে সেই ঘটনাবোৰক প্ৰকাৰান্তৰে কেতেকীৰ জীৱনৰ ঘটনা
বুলিয়েই কব পাৰি। লগতে উক্ত চিত্ৰ সম্পৰ্কীয় প্ৰাচীন কাব্য-সাহি-
ত্যৰ, কবিৰ জীৱন আৰু সাহিত্যত সুদৃঢ় প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়।
কিয়নো, কবিয়ে কৈছে—

তাহানিৰ সেই প্ৰেম-আলাপন

আনন্দ মিলন-প্ৰীতি,

কোমল হিয়াৰ তাৰ কেডালিত

কি সুৰে জগালি স্মৃতি!

২১২৯১৩

০০

০০

কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰীৰ জীৱন আৰু সাহিত্যত প্ৰাচীন ভাৰতীয়
কাব্য-সাহিত্যৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হোৱাই অকল নহয়; সেই অপূৰ্ব
সাহিত্যবাজিৰ সুন্দৰ সুন্দৰ প্ৰেম-আখ্যানবোৰৰো অনুপ্ৰেৰণা যেন
আছিল—প্ৰেম-বাগিনীময়ী কেতেকীৰ সুললিত গীত। কেতেকীৰ
মধুৰ সংগীতে কন্বাশ্ৰমৰ ফুলনি-মাজত চাকি গুথি থকা শকুন্তলাৰ
মন উৰুঙা কৰিলে; চাকিটি আধা গুঠা হ’ল। মালিনী তীৰত দুৰ্বা-
আসনত ৰংমনে বহি প্ৰাণ-প্ৰতিমাৰ আঁকি থোৱা ছবি শকুন্তলাৰ
চকুৰ পানীৰে বিয়লি গ’ল। ঋষিকন্যা সখী প্ৰিয়ম্বদা, অনসুয়াৰ বুজনি
অথলে গ’ল। ফুলনিত ফুলা জুতি ফুল জুপিও লেৰেলি গ’ল। তেতি-

য়াই কেতেকীৰ প্ৰেমৰ বাগিণী শুনি জীৱনৰ এক মধুৰ সত্যৰ কথা পাহৰি থকা নিষ্ঠুৰ বজা দুহুতুই শকুন্তলাৰ বিবহ-ব্যথা জানিব পাৰিলে আৰু তেওঁ প্ৰণয়ৰ প্ৰতিদান হিচাপে শকুন্তলাক দিয়া আঙঠিটো দেখি বজাৰ অভিজ্ঞান জন্মিল। কেতেকীৰ গীতৰ সুৰেই নিষধ-নন্দন নল আৰু বিদৰ্ভ নন্দিনী দময়ন্তীৰ মাজতো প্ৰাণৰ বিনিময় ঘটালে। আনপিনে তেনে সময়তে প্ৰিয়াৰ স্মৃতিয়ে বিবহী যক্ষক উতলা কৰালে আৰু শোণিতপুৰৰ উষাৰ হৃদয়দেৱতা অনিৰুদ্ধ কোঁৱৰক প্ৰেম-বসত মজালে। কেতেকীয়ে ইয়াৰ উপৰি গোটেই পখী জগততো গীতৰ লহৰ তোলে আৰু মৃগ-শিশুবোৰে সেই সুখৰ বাৰ কাণ থিয় কৰি বৈ বৈ শুনিলে।

চৌধাৰীয়ে ভাবে, কেতেকীৰ সুললিত সুৰত তন্ময় হৈ যেন ‘সৌন্দৰ্য-লোলুপ অমৰ কবি’ কালিদাসে পবিত্ৰ প্ৰেমৰ ধুনীয়া ছবি দুখনি—‘শকুন্তলা’ আৰু ‘মেঘদূত’ জ্ঞান ক্ষীৰোদধি মথি অংকিত কৰিলে। সেই বাবেই কবিৰ বিশ্বাস, কেতেকীৰ ক্ষুদ্ৰ হিয়াখনি যেন প্ৰেমৰ আধাৰ প্ৰেম-পাবাবাৰ। এই প্ৰেম পাবাবাৰত কেতেকীয়ে শান্তি বা প্ৰেমৰ জোৱাৰ তুলি মৰুময় অশান্ত জগতক জুৰ পেলায়।

প্ৰেমৰ আধাৰ প্ৰেম-পাবাবাৰ
ক্ষুদ্ৰ হিয়াখনি তোৰ,
প্ৰেমৰ তৰঙ্গ তুলি তালে তালে
জগৎ পেলালি জুৰ !

৩৫১১

০০ ০০

অমূল্য বন্ধৰ আধাৰ প্ৰহেলিকাময়ী কেতেকীৰ সুধাকণ্ঠ মৰ্ত-বাসীৰ বাবে অমৃত স্বৰূপ। এই অমৃত ৰূপ প্ৰেম-পয়োপিত বিচাৰিব জানোতাৰ বাবে হীৰা-মণি-মুক্তাবো অভাৱ নাই। পৃথিবীৰ অভাৱ-অভিযোগ, জ্বালা-যন্ত্ৰণাই যাক বিতত কৰিছে, যিয়ে গোটেই পৃথিবী-খনতেই একাৰ একাৰহে মাথোন দেখে, সিয়ো হয়তো কেতেকীৰ মধুৰ স্বৰত ‘প্ৰেম-জ্যোতি-কণা’ পায়। এই জ্যোতিকণাকে লৈ, মানৱে যেন ‘শাস্তত প্ৰেমৰ’ ‘শান্তি-জলকণা পান কৰি’ বৈতৰণীও পাৰ হব পাৰে। কেতেকীৰ সংগীতত এক মোহিনী শক্তি আছে, প্ৰেমিক পাগল হোৱা প্ৰেম-মধু আছে, যাৰ বাগীত গোপবালাসৰে বাউল হৈ নাচে আৰু যি নাচোনৰ মুৰ্ছনাত যমুনাও উজাই বয়।

তোৰ সংগীতত আছে প্ৰেম-মধু
প্ৰেমিক পাগল হয়,
তোৰ সংগীতত নাচে গোপবাল
যমুনা উজাই বয় !

৪৫৩২

কেতেকীৰ স্বৰ্গীয় সংগীতত বিজুলী চমকে মেঘে মেঘে চুমা খায়, ম’ৰাই চালি ধৰি লয়লাসেৰে নাচে, গগন উজলাই খুপিতৰাই হাঁহে, খেতি পথাৰ সেউজীয়া হৈ ঠন ধৰি উঠে, বিলত পদুম-ভেঁট দিনে-বাতি ফুলে। প্ৰাকৃতিক জগতৰ এনে মন-প্ৰাণ হৰি নিয়া অপূৰ্ব সৌন্দৰ্যৰাজিৰ কাৰণ কেতেকীৰ গীতেই। আনপিনে মানৱ জগততো কেতেকীৰ গীতৰ অপৰিসীম প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। কেতেকীৰ ছলনাবিহীন মধুৰ সংগীতত সংসাৰ শোকৰ জ্বালা-যন্ত্ৰণা নাই। সেই সংগীত শুনি দেহৰ ভাগৰ পলায়, পেটৰ ভোক নিৰাময় হয়, কাঠ-বুৰাবো হিয়া কুঁমলি যায়—বুকু শাঁত পৰে। সঁচাকৈ কেতেকীৰ গীত যেন মহাবিশ্ব জুৰি উঠা অপূৰ্ব প্ৰেমৰ বিশ্ববিমোহিনী সুৰদি তান, য’ত উঠি আছে ভৱ-জল-ধিৰ মাজত কক্ বক্ কৰি থকা সংসাৰ যাত্ৰীসকলৰ প্ৰাণ স্বৰূপ এখনি প্ৰেমৰ ভুৰ। কবি মানসৰো আকাজ্জা, এই প্ৰেমৰ ভুৰ খনতে উঠি হাদি-বাসনাৰ ধন জীৱন-লগৰী কেতেকীৰ লগতেই গৈ মায়াৰ সংসাৰখন এৰি থৈ প্ৰেমময়ৰ প্ৰেম-প্ৰসাদ লাভ কৰাৰ।

তয়েইহে মোৰ জীৱন-লগৰী

হাদি-বাসনাৰ ধন,

তোৰ লগতেই এৰি থলোঁ মই

মায়াৰ সংসাৰখন।

৪৫৭১১

আকৌ প্ৰেমময়ৰ প্ৰেম-প্ৰসাদ লাভ কৰাৰ ৰবিচৌধাৰীৰ কি আকুলতা !

ময়ো যাওঁ ৰ’বি প্ৰেম-পুৰীলই

প্ৰেমৰ ভুৰত উঠি,

প্ৰেমময়ে য’ত প্ৰেমৰ প্ৰসাদ

বিলায় মুঠিয়ে মুঠি।

৪৫৬২

কবিৰ আকাজ্জা আৰু এখোপ চ’ৰা হৈ কেতেকী খোৱা পানীকে খাই, কেতেকী খোৱা ফলমূলকে খাই নম্বৰ জীৱন অমৰ কৰাৰ অভিপ্ৰায় পোষণ কৰিছে। কিয়নো—

সংসাৰৰ তীব্ৰ জ্বালা-যন্ত্ৰণাই
অথিৰ কৰিছে দেহা,
দুখ-ভাগৰত লালকাল দিছোঁ
কি কাপে বেহাওঁ বেহা ! ৪১৫৯১১
বিষয়ৰ সুখ, বাসনা পিয়াহে
শুকাল ডিঙিৰ আঁত,
মৃগ-তৃষ্ণিকাই ধৰে আগভেটি
বিচাৰি নাপাওঁ বাট ! ৪১৫৯১২

সেই কাৰণে, যি কেতেকীয়ে কবিৰ মন-প্ৰাণ কাঢ়ি নিছে, সেই
কেতেকীৰ ডেউকাৰ ছাঁত ক্লান্ত দেহাটি জুৰাই কবিয়ে 'দিব্য
জ্যোতিৰ্ময় স্যমন্তক-মণি' 'কেনেকৈ পাব পাৰি তাকেই দেৱাংগনা
কেতেকীৰ পৰা জানিবলৈ বিচাৰিছে—

বাট দেখুৱাই লই যা সাদৰী
নাথাকোঁ ই সংসাৰত,
শতধাৰা হই প্ৰেম-মন্দাকিনী
সদায় বইছে য'ত ! ৪১৬০১১
০০ ০০

কিন্তু হঠাতে কবিৰ 'দিব্য জ্যোতিৰ্ময় স্যমন্তক-মণি' প্ৰাপ্তিৰ
আশা ভংগ হ'ল। প্ৰকৃতি বুকুত বিষাদৰ কালিমা বেথা পৰিল। নাম
গাই গাই কেতেকী কোনোবা দূৰ দিগন্তত মিলি গ'ল। কেতেকী
বিহনে এই মায়াপুৰীত মায়া নোহোৱা হ'ল। কুলি-সখিয়তীও আজি
নিমাত হ'ল। এনে দুৰ্বহ বিষাদত কবি আজি ম্লিয়মান। কেতেকীৰ
উপস্থিতিত কবিয়ে জগতৰ সকলো মায়াৰ পৰা বন্ধন মন্ত হৈ কেৱল
তাইৰ মধুৰ অপূৰ্ব সুৰতে চিত্ত-সুখ পাম বুলি আশা-পোষণ কৰি-
ছিল; কিন্তু কেতেকী আঁতৰি যোৱাত কবি আজি শোক-দগ্ধ। সেই
বাবেই তেওঁ বিষাদেৰে ব্যক্ত কৰিছে—

নাছিল যেতিয়া আছিলোঁ ভালেই
নুবুজিলোঁ চিত্ত তোৰ,
মায়াও এৰিলোঁ তয়ো এৰি গলি
কি বিলাই হব মোৰ ? —৪১৬৪১৩
'কেতেকী' কাব্যৰ পঞ্চম তৰংগত কবি বিষাদ কালিমাত

শোক-দগ্ধ হলেও, তাতেই যেন তেওঁৰ জ্ঞানৰ নৱ-অভ্যুদয় হ'ল,
অভিজ্ঞান জন্মিল।

বুজিলেঁ বুজিলোঁ দেৱবালা তই
স্বৰগৰ বিদ্যাধৰী,
বিলাব আহিছ নাম-প্ৰেমামৃত
বিহগীৰ ভেশ ধৰি।

সেইবাবে কেতেকী এই মায়াপুৰীৰ পৰা আঁতৰি গ'লেও, কবি
দৃষ্টিৰ অগোচৰ হলেও, কবিয়ে আজনম কেতেকীক এৰিব নোৱাৰে
তাইৰ গুণ-গান গাইয়েই যেন তেওঁ গোটেই জীৱন কটাই দিব।

সংসাৰ-বনত ভ্ৰমো য'ত দিন

তোৰে গুণ-গান গাম ! ৪১৬৬১১

সঁচাকৈ 'কেতেকী' যেন স্বৰ্গ-মৰ্ত্যৰ মাজত এখন সেতু' আত্মা
পৰমাত্মাৰ সংযোগ বজ্জু। ইহ জনমত কবিয়ে, স্বৰগৰ বিদ্যাধৰী
দেৱবালা'ৰ নাম-প্ৰেমামৃত' পান কৰি কৰি পৰলোকত যেন ঈশ্বৰ
প্ৰাপ্তিত উপনীত হব, এয়ে কবিৰ জাগতিক প্ৰগতিসূচক আকাঙ্ক্ষা।
তেওঁ ভাবে, কেতেকী এই নশ্বৰ জীৱনৰ মানসিক বা আধ্যাত্মিক
প্ৰগতিৰ এটি ইন্ধন। এই প্ৰসংগত কীটচৰ নাইটিংগেলক লৈ কবিৰ
ওপৰত কৰা W. T. Young ৰ এষাৰ মন্তব্য আমাৰ 'কেতেকী'ৰ
কবি বহুনাথ চৌধাৰীৰ ওপৰতো কেতেকী প্ৰসংগত প্ৰযোজ্য
হব বুলি উল্লেখ কৰা হ'ল। ইয়াৰে আমাৰ কবিক বুজিবলৈ সহজ
হব বুলি মন্তব্য আশাৰ 'নাইটিংগেল' শব্দটোৰ ঠাইত মাত্ৰ 'কেতেকী'
শব্দটো উল্লেখ কৰা হ'ল। ইয়তে কৈছে— "His mind is
lifted out of the thought of pain by the song of the
'Keteki' (Nightingale) which his imagination transmutes
into the immortal voice of romance, vibrating with all
the remembered melodies of the past; when the music
is fled, his spirit turns forlornly back to earth."

বিহগী কবিৰ কাব্য আলোচনা কৰাৰ জ্ঞান আমাৰ নিচিনা
মূঢ়মতিৰ নাই। ই আমাৰ ধূলটতা মাথোন। তথাপি তেওঁৰ কাব্য
বসৰ এটোপাল হলেও চাকি চোৱাৰ লোভ সামৰিব নোৱাৰাৰ বাবে
আমি 'কেতেকী'ৰ বসোপলব্ধিত অৱতীৰ্ণ হ'লোঁ।

আতাক মই যেনেদৰে জানো

শ্ৰীকনক চন্দ্ৰ ডেকা

বিহগী কবি 'বহুনাথ চৌধাৰীদেৱক আমি সকলোৱে 'আতা' বুলি মাতিছিলো। বিহগী কবিৰ মতে আত্মাৰ পৰা 'আতা' শব্দৰ উৎপত্তি হৈছে। জাতি-ধৰ্ম-বৰ্ণ, ধনী-দুখী নিৰিশেষে তেওঁ সকলোৰে আতা আছিল।

বিহগী কবিৰ উপাধি আছিল 'চৌধাৰী'হে 'চৌধুৰী' নহয়। কিন্তু তেওঁৰ বংশৰ প্ৰায়বিলাকে চৌধুৰী লিখিছিল। এতিয়া কিছুমানে বিহগী কবিক অনুকৰণ কৰি চৌধাৰী লিখা কৰিছে। তেওঁৰ মতে চৌধুৰী শব্দৰ কোনো অৰ্থ নাই। অসমীয়া সমাজত প্ৰতিটো নাম আৰু উপাধিৰ অৰ্থ আছে। চৌধাৰী শব্দৰ অৰ্থ প্ৰতিপত্তি থকা সম্প্ৰদায় লোক বা জমিদাৰ শ্ৰেণীৰ লোক।

চৌধাৰীৰ লগত মোৰ প্ৰথম সাক্ষাৎ হৈছিল ১৯৫৮ চনৰ বহাগ বিহুৰ সময়ত। প্ৰথম পৰিচয়ৰ পিছতে চৌধাৰীদেৱে আতিথ্যৰ ফহিয়াই কলে মই হেনো তেওঁৰ মাতুল বংশৰ। সি যি কি নহওক আতাৰ লগত তেজ-মণ্ডহৰ সম্পৰ্কতকৈ মৰম-প্লেহৰ আত্মিক সম্পৰ্কহে অধিক আছিল। প্ৰথম পৰিচয়ৰ দিনাৰে পৰা মৃত্যুৰ দিনালৈকে নিবিড় ভাবে আতাৰ সান্নিধ্যত আছিলো। আতাৰ কথাৰে--"মোৰ এই আতুৰ কালত তুমিয়েই মোৰ হাত ভৰি, তুমিয়েই মোৰ চকু-কাণ।" আতাৰ মৰম প্লেহৰ পাত্ৰ হৈ নিজকে ধন্য মানিছিলো; লগতে তেওঁৰ ওচৰলৈ সততে অহা সুধীসকলৰ সান্নিধ্য লাভে মোক কৃতার্থ কৰিছিল।

আতাৰ শেষ বয়সত লিখা প্ৰায়বোৰ কবিতা, গল্প, প্ৰবন্ধ আদিৰ শ্ৰুতলিপি লোৱা, পাণ্ডুলিপি প্ৰস্তুত কৰা, সাধাৰণ লোকৰ পৰা আৰম্ভ কৰি প্ৰধানমন্ত্ৰী, ৰাষ্ট্ৰপতিলৈ অসমৰ বিভিন্ন সমস্যাক লৈ লিখা পত্ৰৰ যোগাযোগ কৰিবলগীয়া হৈছিল।

ৰাতিপুৱাৰে পৰা আৰম্ভ কৰি ৰাতি আঠ-ন বজালৈকে আতাৰ ওচৰলৈ সাহিত্যিক, সাংবাদিক, ৰাজনীতিবিদ, সমাজকৰ্মী বিভিন্ন

শ্ৰেণীৰ লোক আহিছিল। সাধাৰণ খৰি ভাৰি, মাছ পোহাৰীৰ পৰা আৰম্ভ কৰি মন্ত্ৰী, ৰাজ্যপাল, ন্যায়াধীশলৈকে সকলো পৰ্যায়ৰ মানুহে আতাৰ সান্নিধ্যত আনন্দ লাভ কৰিছিল। সিসকলৰ ভিতৰত বিশেষ ভাবে উল্লেখ কৰিব পাৰি 'ডঃ সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা, জ্ঞান নাথ বৰা, হলিৰাম ডেকা, দৈবচন্দ্ৰ তালুকদাৰ, হৰেন্দ্ৰ নাথ কলিতা, ডিম্বেশ্বৰ নেওগ, গৌৰীকান্ত তালুকদাৰ, কবিচন্দ্ৰ মহন্ত, সৰ্বশ্ৰী অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা, মহেশ্বৰ নেওগ, ৰজনীকান্ত দেৱ শৰ্মা, হেমন্ত কুমাৰ শৰ্মা, দুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মা, কমলেশ্বৰ শৰ্মা, তৰুণ ভৰালী, প্ৰমোদচন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য, নৰেন্দ্ৰ নাথ শৰ্মা, 'শশীকান্ত গোস্বামী, শ্ৰীত্ৰৈলোক্য নাথ গোস্বামী, মনো-বৰ্জন শাস্ত্ৰী, প্ৰফুল্ল দত্ত গোস্বামী, নীলিমা দত্ত, অতুল চন্দ্ৰ বৰুৱা, হৰিনাথ শৰ্মা, থানেশ্বৰ বৰুৱা, ভূমি চৌধুৰী, ক্ষিতীশ মেধি, ভগৱান চন্দ্ৰ লহকৰ বিপিন চন্দ্ৰ গোস্বামী, মুকুন্দ মাধৱ শৰ্মা, মথুৰা নাথ গোস্বামী, সত্যকিঙ্কৰ সেন, নন্দ তালুকদাৰ, জিতেন্দ্ৰ নাথ বুজবৰুৱা 'নিৰ্মলেশ্বৰ শৰ্মা, 'নীলমণি ফুকন, শিৱপ্ৰসাদ বৰুৱা, বিনন্দ চন্দ্ৰ বৰুৱা মিত্ৰদেৱ মহন্ত, ভৱানন্দ ৰাজখোৱা, কমলেশ্বৰ চলিহা, ৰমেশ চন্দ্ৰ বৰকাকতি, কুমুদ চন্দ্ৰ বৰদলৈ, ভানু গোস্বামী, নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈ, যতীন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী, 'হৰি প্ৰসাদ নেওগ প্ৰভৃতি। ৰাজনীতিবিদসকলৰ ভিতৰত 'গৌৰীকান্ত তালুকদাৰ, হেম বৰুৱা, বিমলা প্ৰসাদ চলিহা আদি আতাৰ ওচৰলৈ আহি দেশৰ নানান সমস্যা আলোচনা কৰিছিল।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ দলং, তেল শোধনাগাৰ, অসমীয়া ৰাজ্যভাষা আদি গুৰুত্বপূৰ্ণ আন্দোলনবোৰত আতাই সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু তেওঁৰ বাসভৱনটো এই আন্দোলনবোৰৰ কেন্দ্ৰস্থল হৈ পৰিছিল; শ শ সাহিত্য সেৱী, আন্দোলনকাৰী, সত্যপ্ৰহৰীৰ পদাৰ্পণত তেওঁৰ বাসভৱনটো এখনি তীৰ্থস্থানত পৰিণত হৈছিল।

জীৱনৰ শেষ কালডোখৰত ভৰি ভাগি আৰু চকুত অস্ত্ৰোপচাৰ কৰি আতা একেৰাহে দুই তিনি বছৰ ৰোগ শয্যাত পৰি থাকিবলগীয়া হৈছিল। কিন্তু আচৰিত কথা আতাই কেতিয়াও নিজকে ৰুগ্ন বা দুৰ্বল বুলি নাভাবিছিল। শয্যাগত হৈ পৰি থাকিও সকলোৰে লগত হাঁহি ধেমালিৰে কথা পাতিছিল, নিজে লৰচৰ কৰিব নোৱাৰা কাৰণে সৰু সুৰা সভা-সমিতিবোৰ নিজৰ শোৱা কোঠালীটোতে পাতিছিল।

আতা আমাৰ সকলোৰে মৰম আৰু শ্ৰদ্ধাৰ পাত্ৰ, উৎসাহ আৰু প্ৰেৰণাৰ উৎস আছিল। আতা নিজে সংসাৰী নহৈও ঘোৰ সংসাৰী, ভিক্ষাৰ জুলি লৈও লক্ষপতি, হাত-ভৰি ভাঙিও পৰ্বত আৰোহী, নৰিয়া পাতিত পৰি থাকিও বীৰ লাচিত, উচ্চ বিদ্যালয়, মহাবিদ্যালয়, নেদেখিও কবিত্ব, পদ্মশ্ৰী (অৱশ্যে ভাৰত চৰকাৰৰ এই সন্মান তেওঁ প্ৰত্যাখ্যান কৰিছিল), পৃথিবী ভ্ৰমণ নকৰিও বিশ্ব-শান্তি সভাৰ সভাপতি আছিল।

আতা পিঙ্গন-উৰণ, খোৱা-বোৱাত হজুৱা অসমীয়াৰ দৰে থাকিলেও আতাৰ মনটো চিৰ নতুন আৰু গতিশীল আছিল। আতা দূৰদৃষ্টি সম্পন্ন লোক আছিল আৰু আধুনিকতাক সততে স্বাগতম জনাইছিল। অৱশ্যে আতাৰ আধুনিকতাই বিদেশী চংটোক অবিকল নকল কৰি লোৱাক নুবুজাইছিল; বুজাইছিল দেশজ সম্পদৰ অস্তিত্ব বোজাই ৰাখি তাক সময়ৰ উপযোগী কৰি লোৱাটোহে।

আতাৰ দেহৰ গঢ়টো মন কৰিবলগীয়া। আতা ওখই চাৰি ফুট দহ ইঞ্চি আছিল। দেহৰ বৰণগোড়া, নাকটো জোঙা—তিলফুলীয়া, কাণ দুখন তুলনামূলক ভাবে ডাঙৰ আৰু বৈ পৰা। চকু দুটা উজ্জল, ব্যক্তিত্বপূৰ্ণ কিন্তু ভয় লগা নহয়, সৰল চাহঁনিযুক্ত। হাত দুখন মাংস পেশীৰে খুল খুলীয়া আৰু আঙুলিবোৰ পাজিসৰীয়া লোহোৰা-লুহৰি। আতাৰ চুলিকোছাৰ বৈশিষ্ট্য এটি আছিল। আতাই চুলি নেকাটিছিল। কান্ধলৈ বৈ পৰা চুলি কোছা অতিকৈ মিহি আৰু আইনষ্টাইনৰ দৰে মূৰৰ ওপৰত টো খেলি থকা যেন আছিল। আতাৰ গোফ কোছাও মন কৰিবলগীয়া। নামনি অসমত ‘চেঙেলীয়া গোফ’ৰ বাহাদুৰি আছে। আতাৰ গোফ কোছাও পাকেৰীয়া চেঙেলীয়া গোফ আছিল।

আতাৰ দেহটো কোমোৰা বান্ধৰ আছিল। ভৰিৰ পৰা উৰু-লৈকে অলপ চিচা আৰু ককালৰ পৰা ডিঙিলৈকে বেচ হাণ্টপুণ্ট। ডিঙিটো তেনেই চুটি আছিল; কিন্তু কান্ধৰ ওপৰ ভাগ উঠা আছিল।

আতাৰ কণ্ঠস্বৰ উজনিৰ ককাৰ (নীলমণি ফুকনৰ) দৰে গলগলীয়া, বৰকাহত কোবোৱা আছিল। আতাই শোৱা কোঠালীত কথা পাতিলে বাটৰ মানুহে আতাৰ কণ্ঠস্বৰ অনায়াসে শুনিছিল।

আতাই খন্দৰৰ আঠমূৰীয়া ধূতি আৰু কিলাকুটিলৈ অহা ফটুৱৈ চোলা পিন্ধিছিল। অৱশ্যে ফটুৱৈ চোলাটোৰ বাহিৰে-ভিতৰে

কেবাখনো জেপ আছিল। হাতত বা কান্ধত সকলো সময়তে এখন গামোচা আছিল। সভাই সমিতিয়ে গলে ডিঙিত এখন চাদৰ মেৰাই লৈছিল। হাতত লাঠি নহলে আতাই খোজ কাঢ়িব নোৱাৰিছিল। ফুলাম গামোচাৰ প্ৰতি আতাৰ আদৰ মন কৰিব লগীয়া। বিহুৰে উছৰে ক’তজনে আতাক ফুলাম গামোচা দি সেৱা কৰি মৰম আশীৰ্বাদ লৈছিল। মাজে সময়ে আতাই শোৱা কোঠালীতে সেই ফুলাম গামোচাবোৰৰ প্ৰদৰ্শনি পাতি আনন্দ পাইছিল, গৌৰৱ অনুভৱ কৰিছিল।

আতাই অসমীয়া খাদ্য-খানা, জা-জলপান বৰ তৃপ্তিৰে খাইছিল। বোৱাৰী (‘উমেশ চন্দ্ৰ চৌধাৰীৰ পত্নী’) আৰু নাতি বোৱাৰী সকলে আতাৰ খোৱাৰ জুটি ভালদৰে জানিছিল আৰু সেইমতে যত্ন আৰু শ্ৰদ্ধা সহকাৰে আতাক নিয়মিত ভাৱে যোগান ধৰিছিল। ভোজনৰ শেষত আতাই দৈ গাখীৰ, ভীমকল নাইবা মাল ভোগ কল প্ৰায়েই খাইছিল।

আতাই খুন্দা তামোল বৰকৈ খাইছিল। পকা জালুকীয়া পানেৰে খুন্দা গোক্ৰত আমোল-মোলাই থকা তামোলখন ইমান তৃপ্তিৰে খাইছিল যে ওচৰত থকা মানুহৰ লোভত কেতিয়াবা জিভাৰ পানীও নপৰাকৈ থকা নাছিল। অৱশ্যে তামোলৰ লগত ধঁপাত আদি ৰাগীয়াল বস্তু নেখাইছিল। ধঁপাত নেলাগে বিড়ি, চিগাৰেট, চাহ আদি কোনো মাদক দ্ৰব্য আতাই সেৱন কৰা দেখা নাছিলোঁ।

মানুহৰ সঙ্গ আতাই বৰ ভাল পাইছিল। এসময়ত আতাৰ টান নৰিয়া হোৱাত ডাক্তৰে মানুহৰ লগত দেখা-সাক্ষাৎ কৰা বন্ধ কৰি দিয়াত আতাই কৈছিল—“যদি মানুহৰ লগতে দেখা সাক্ষাৎ কৰিব নোৱাৰোঁ মই মৰি যোৱাই ভাল—-।”

আতাই ইংৰাজ কবি ওৱাৰ্ডচ্-ৱাৰ্থৰ দৰে প্ৰকৃতিক যিমান ভাল পাইছিল কণ কণ লৰা-ছোৱালীকো সিমানেই ভাল পাইছিল। কণ কণ লৰা ছোৱালীৰ লগত নানান ৰঙ-ধেমালি কৰিছিল আৰু সিহঁতৰ আগত তেওঁৰ সৰু লালৰ গৰু চৰোৱা, ঘোৰাত উঠা, মাছ মৰা, খেতি পথাৰ কৰা আদি মজাৰ গল্পবোৰ কৈ নিজেও মোকোৰা মোকোৰে হাঁহিছিল আৰু সিহঁতকো হহুৱাইছিল। আতাই সিহঁতৰ কাৰণে লুজন, বিস্কুট, মাল ভোগ কল আদি যতনাই থৈছিল

আৰু শোৱা বিছনাৰ পৰাই বাওঁহাত মেলি থিৰিকিৰ পৰ্দাৰ আঁৰৰ পৰা আনি দিছিল। সেই পৰ্দাখনৰ আঁৰত কেবাবাটাও খালী স্নোৰ বটলত আতাই পাঁচ পইচা, দহ পইচা, সিকি, আধুলি আদি ভিনে ভিনে থৈছিল আৰু ভিক্ষাৰী আদিক তাৰ পৰা নিজ হাতে দান কৰিছিল।

চিৰকুমাৰ আতাৰ স্মৃতিৰ অন্ত নাই। মোৰ বাবে আতাৰ স্মৃতিবোৰ অনিৰ্বাণ লেলিহান শিখা। নিবিড়, অকলশৰীয়া সময়ত আতাই তেওঁৰ জীৱনৰ বহস্যবোৰ ভেদ বিছিল, স্বীকাৰোক্তি কৰিছিল, অনুতাপ কৰিছিল আৰু থোকা-থোকে কান্দিছিল। আতাৰ কাব্যিক ভাষাত কবলৈ গলে—“প্ৰকৃতিৰ লগত মোৰ সহবাস হৈছে; মোৰ পাঁচজনী কন্যা আৰু এটি মাত্ৰ ল'ৰা। ল'ৰাটোক আমাদিমা অৱস্থাত তোমালোকৰ হাতত এৰি গলো।”

পৰিস্থিতিৰ কবলত পৰিছে আতাই সংসাৰ ক্ষেত্ৰত নানামিলে। আতাৰ স্বীকাৰোক্তি এনে বিধৰ “সুন্দৰ ডেকা গাভৰু এহাল দেখিলে সিহঁতৰ বিয়া পাতি দিবৰ বৰ মন যায়। তেনেকৈ বহুতৰে বিয়া পাতিও দিছোঁ। তাৰ কাৰণ মই জীৱনত বিয়া নকৰাই বৰ ভুল কৰিছোঁ। আৰু আতুৰ কালত সেই বাবে বৰ মনোকষ্ট পাইছোঁ। জীৱনটোত এনে লটি-ঘটি হ'ব বুলি জানিলে মই বিয়া বাক কৰালোহেঁতেন!”

আপুনি গাঁৱত বাস কৰে নেকি ?

অসমত ৰাজ্যিক বিদ্যুৎ পৰিষদে অসমৰ গাঁওসমূহলৈ বিদ্যুৎ যোগানত অধিক গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে। গাঁৱৰ বাইজে যাতে ঘৰে ঘৰে বিদ্যুৎ সংযোগ লব পাৰে সেই উদ্দেশ্যে গাঁও অঞ্চলত, বসবাস কৰা সকলৰ বাবে ‘গ্ৰাম্য সেৱা সংযোগ আৰ্চনি’ৰ অধীনত কম খৰচতে বিদ্যুৎ সংযোগৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে।

● আপোনাৰ ঘৰৰ ওচৰত থকা বিদ্যুৎবাহী তাঁৰৰ খুটাৰ পৰা আপোনাৰ ঘৰলৈ দূৰত্ব অনুপাতে খৰচৰ হীন-দেড়ি হ'ব। খুটাৰ পৰা আপোনাৰ ঘৰলৈ যদি দূৰত্ব ১০ মিটাৰ, সংযোগৰ বাবে আপোনাৰ খৰচ হ'ব ৭৫ টকা, ১০ৰ পৰা ২৫ মিটাৰ দূৰ হলে হ'ব ১৫০ টকা আৰু ২৫ৰ পৰা ৩৫ মিটাৰ হলে খৰচ হ'ব ১৯৫ টকা।

● আপুনি আগৰ দৰে এতিয়া মিটাৰ বাবদ কোনো জামিন ধৰা জমা দিব নালাগে। মিটাৰ বাবদ প্ৰতি মাহে ২ বা ৪ টকা (মিটাৰৰ প্ৰকাৰ ভেদে) ভাড়া দিলেই হ'ব। সংযোজিত বিদ্যুৎ বাবদ জামিন ধৰা ১০ টকালৈ হ্ৰাস কৰা হৈছে।

● আপোনাৰ গাঁৱৰ ওচৰত থকা অসম ৰাজ্যিক বিদ্যুৎ পৰিষদৰ কাৰ্যালয়ত যোগাযোগ কৰক। পৰিষদৰ ২৫ নং প্ৰপত্ৰত আবেদন কৰিলেই আমাৰ বিষয়াসকলে আপোনাৰ ঘৰলৈ বিদ্যুৎ সংযোগৰ বাবে লবলগীয়া ব্যৱস্থা ল'ব। কেৱল ঘৰতেই নহয়, আপোনাৰ পথাৰ আৰু ক্ষুদ্ৰ কুটীৰ উদ্যোগতো বিদ্যুতৰ সহায়ত আপোনাৰ শ্ৰম লাঘৱ কৰিব পাৰে, উৎপাদন বঢ়াব পাৰে আৰু আয়ো বৃদ্ধি কৰিব পাৰে।

অসম ৰাজ্যিক বিদ্যুৎ পৰিষদ

অসম ৰাজ্যিক বিদ্যুৎ পৰিষদৰ তথ্য আৰু জনসম্পৰ্কৰক্ষী বিষয়াৰ দ্বাৰা প্ৰচাৰিত।

গুৱাহাটী মহানগৰীখন

পূৰ্বাঞ্চলৰে স্নায়ু কেন্দ্ৰ স্বৰূপ এই মহানগৰীখন আটক ধুনীয়াকৈ গঢ়ি তোলাৰ দায়িত্ব প্ৰতিজন নাগৰিকৰেই।

আহক গুৱাহাটী পৌৰনিগম কৰ্তৃপক্ষৰ লগত সকলো প্ৰকাৰৰ সহযোগিতাবে এই সুপ্ৰাচীন ঐতিহ্যমণ্ডিত নগৰখনক আধুনিক সা-সুবিধাৰে সজাই পৰাই মহীয়ান কৰি তোলাত মন দিও হ'ক।

এজন দায়িত্বপূৰ্ণ নাগৰিক হিচাপে মন কৰকটোন

● জাবৰ-জোখৰ পথৰ য'তে ততে নেপেলাব! সিঁচৰিত হৈ থকা জাবৰ-জোখে নগৰখনক কদৰ্যা কৰি তোলে।

● গৌৰ কৰ্তৃপক্ষৰ অনুমতি নোহোৱাকৈ ঘৰ সজাটো এটা অপৰাধ। জৰ্বে মৰ্বে সজা ঘৰে নগৰৰ সৌন্দৰ্য্য অকল হানিয়েই নকৰে! ই নাগৰিকৰ চাহিদামতে পাব লগা নলা, নৰ্দমা, বাট পথবোৰ সমস্যা আনি দিয়ে।

● খাল-বিল পুতি নতুন অঞ্চলত ঘৰ সজাৰ আগতে বৰষুণৰ পানী আৰু ঘৰৰ ব্যৱহৃত পানী যাবলৈ নলা-নৰ্দমাৰ লগতে ভৱিষ্যত ক্ৰমবৰ্দ্ধমান যান-বাহনৰ উপযোগীকৈ লগা পথটোৰ কথাও ভাবি চাব।

● আকৌ আপুনি এজন দায়িত্বশীল নাগৰিক হিচাপে সময়মতে পৌৰ কৰ পৰিশোধ কৰাটোও এটা পৱিত্ৰ কৰ্ত্তব্য।

● চাবটোন একাধিক কৰৰ কিস্তি বাকী পৰিলে আপোনাৰহে বোজা বাঢ়িব।

আহক সময়মতে কৰ পৰিশোধ কৰি নগৰখনৰ উন্নয়নমূলক কামত নগৰ কৰ্তৃপক্ষক উৎসাহিত কৰোঁহক।

[গুৱাহাটী গৌৰ নিগমৰ দ্বাৰা প্ৰচাৰিত]

আমাৰ ভাষা-জননীৰ আজন্ম সেৱক বিহগী কবি
ৰঘুনাথ চৌধাৰী দেৱৰ জন্ম-শতবাৰ্ষিকীৰ পবিত্ৰ
উৎসৱত আমাৰ শ্ৰদ্ধাজলি নিবেদন কৰিছোঁ।

অশোক পেপাৰ মিলচ্ লিমিটেড্

যোগীঘোপা (অসম): বামেশ্বৰ নগৰ (বিহাৰ)

Shippers : Consignors : Citizens :

Inland Water Transport Department has started commercial services for carrying bulk cargoes by River vessels made indigenously. The services are run from any points to any point between Dibrugarh and Dhubri. The services are also extended to major river ports of Bangladesh.

Also, the Inland Water Transport Department has already placed two modern vessels at Silchargethat to carry any kind of cargo from Silchar to Kachurbali via Lakhipurghat.

The Inland Water Transport Department gives every facilities for movement of bulk cargoes and response from shippers is very encouraging as the freight rates are cheaper than both Road and Rail systems.

For safe, efficient and economical cargo movement kindly contact the Head Quarter, The Divisional and Sub-divisional Offices at Gauhati/Dibrugarh/Commercial Officer, Silchar.

Issued by
Directorate of
Inland Water Transport deptt.,
Government of Assam,
Gauhati-781007.